

Handlings- og økonomiplan med budsjett
2025 – 2028

Handlings- og økonomiplan 2025 – 2028

Rådmannens forslag

23.10.2024

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	6
2. ØKONOMIPLAN 2025 – 2028 OG BUDSJETT 2025. OVERORDNET DEL	13
2.1 Økonomisk status	13
2.2 Strategier og tiltak 2025 – 2028	16
2.3 Driftsinntekter og tilskudd	17
2.4 Driftsutgifter	21
2.5 Budsjettoversikt drift	22
2.6 Investeringsbudsjett 2025 - 2028	22
3. ØKONOMIPLAN 2025- 2028 OG BUDSJETT 2025 FOR KOMMUNALOMRÅDENE OG FELLESKAPITLENE.....	24
3.1 Innledning	24
3.2 Kommunalområde Tidlig innsats og familie	24
3.2.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	24
3.2.2 Økonomisk status og nøkkeltall	26
3.3 Kommunalområde Opplæring og inkludering	29
3.3.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	29
3.3.2 Økonomisk status og nøkkeltall	32
3.4 Kommunalområde Mestring og velferd	35
3.4.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	35
3.4.2 Økonomisk status og nøkkeltall	38
3.5 Lokalsamfunn	41
3.5.1 Økonomiplan 2024 – 2027 og budsjett 2024	41
3.5.2 Økonomisk status og nøkkeltall	44
3.6. Stab og utvikling.....	51
3.6.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	52

3.6.2 Økonomisk status og nøkkeltall	53
3.7. Rådmannsgruppa	55
3.7.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	55
3.7.2 Økonomisk status og nøkkeltall	55
3.8. Politisk ledelse	56
3.8.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	56
3.8.2 Økonomisk status og nøkkeltall	56
3.9. Felles	57
3.9.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025	57
3.9.2 Økonomisk status og nøkkeltall	58
4. HANDLINGSPLAN 2024-2027	59
4.1 Samfunnsutvikling	59
4.1.1 Mål i kommuneplanen	59
4.1.2 Status og hovedutfordringer	60
4.1.3 Handlingsprogram 2025 - 2028	63
4.2 Helse og mestring	64
4.2.1 Mål i kommuneplanen	64
4.2.2 Status og hovedutfordringer	65
4.2.3 Handlingsprogram 2025 - 2028	65
4.3 Oppvekst og utdanning	67
4.3.1 Mål i kommuneplanen	67
4.3.2 Status og hovedutfordringer	68
4.3.3 Handlingsprogram 2024 - 2027	68
4.4 Kultur, idrett og fritid	69
4.4.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel	69
4.4.2 Status og hovedutfordringer	70
4.4.3 Handlingsprogram 2025 – 2028	71

4.5 Natur, miljø og klima	71
4.5.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel.....	71
4.5.2 Status og hovedutfordringer.....	73
4.5.3 Handlingsprogram 2025 - 2028	74
4.6 Kommuneorganisasjonen	75
4.6.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel.....	75
4.6.2 Status og hovedutfordringer.....	76
4.6.3 Handlingsprogram 2025 - 2028	78
KAPITTEL 5 - BEVILGNINGSOVERSIKTER.....	81
5.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2025 og økonomiplan 2025-2028).....	81
5.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2025-2028.....	83
5.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2024 og økonomiplan 2025-2028)	85
5.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2025-2028	87
5.5. Årlig utvikling i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser	89
VEDLEGG 1 – KOMMUNALE SATSER OG EGENBETALINGER	90
<i>Foreldrebetaling barnehage.....</i>	<i>90</i>
<i>Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)</i>	<i>90</i>
<i>Praktisk bistand i hjemmet</i>	<i>91</i>
<i>Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet</i>	<i>91</i>
<i>Kjøkken Hovli</i>	<i>92</i>
<i>Trygghetsalarmer</i>	<i>92</i>
<i>Kulturskole</i>	<i>93</i>
<i>Kinobilletter</i>	<i>93</i>
<i>Offentlig bading</i>	<i>93</i>
<i>Bibliotek.....</i>	<i>93</i>
<i>Husleie i kommunale boliger utenom Hovlitunet</i>	<i>95</i>

Utleiehytter..... 95

Tomtepriser..... 95

Eiendomsgebyrer..... 96

1. Innledning

Rådmannen legger med dette fram forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett 2025-2028. Netto driftsbudsjett for 2025 er på 470,3 millioner kroner. Dette er en økning på 34,1 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett for 2024. Hovedforklaringen er økte pensjonskostnader. I økonomiplanperioden er det lagt til grunn en gradvis reduksjon slik at netto driftsbudsjett i 2028 er 453,2 millioner kroner.

Investeringsbudsjettet for 2025 er på til sammen 93 millioner kroner, herav investeringer i anleggsmidler på 80,4 millioner kroner. Lånebehovet (til investeringer i anleggsmidler) i 2025 er beregnet til 33,1 millioner kroner. Av dette utgjør vel 17 millioner kroner ubrukte lånemidler fra 2024. I økonomiplanperioden er investeringsbudsjettet 167 millioner kroner i 2026, 49 millioner kroner i 2027 og 60 millioner kroner i 2028.

Utgangspunkt for forslaget

Kommunestyret vedtok i møte 17. oktober 2022 ny samfunnsdel av kommuneplanen. Det følger av plansystemet at samfunnsdelen skal være utgangspunktet for kommunens økonomiske planlegging. I det foreliggende forslaget har det vært viktig å legge dette premisset til grunn - så langt økonomien tillater.

Anbefalingene fra prosjektet *Søndre Land i møte med framtida* og erfaring og kunnskap opparbeidet gjennom *Folkehelse Søndre Land 2025*, er fremdeles relevante for situasjonen i kommunen. Derfor er det også tydelige spor tilbake til disse prosjektene i forslaget.

I en situasjon der det er nødvendig med omfattende tiltak for å oppnå økonomisk balanse, kan det umiddelbart være naturlig først å gå på oppgaver som ikke er lovpålagte. For rådmannen har det vært viktig å ha en bredere inngang enn som så. Vi har i Søndre Land de siste årene vært opptatt av å prioritere tidlig innsats på alle områder. Det overordnede utgangspunktet har vært å forhindre framtidige hjelpebehov av ulike slag, og å gi flest mulig best mulig livskvalitet. Dette handler i vid forstand om sosial bærekraft.

Over tid er tidlig innsats også økonomisk regningssvarende for kommunen. Forebygging er langt rimeligere enn reparasjon. Vi har i dag store utgifter som til dels skyldes at vi ikke har vært gode nok på forebygging. Skal vi skape økonomisk bærekraft, er det derfor helt nødvendig å holde fast på satsingen på tidlig innsats, selv om det i flere tilfeller handler om å prioritere ikke-lovpålagte oppgaver og å øke innsatsen utover det lovverket stiller krav om.

Det er likevel ikke til å underslå at den svært krevende økonomiske situasjonen kommunen står i, har gjort at rådmannen har sett seg nødt til å foreslå tiltak som ikke bygger opp under prioriteringen av tidlig innsats – snarere tvert imot. Dette er svært bekymringsfullt.

Søndre Land kommune vil de kommende årene, i likhet med de fleste distriktskommuner, komme til å oppleve endringer i befolkningssammensetningen. Ikke minst vil den såkalte forsørgerbyrden bli drastisk redusert. Forsørgerbyrden er definert som antall personer i aldersgruppen 20-66 år per person over 66 år. Forsørgerbyrden i Søndre Land er i dag på vel 2,4. Allerede i 2030 vil den være

reduisert til ca. 2,0, og i 2040 til mellom 1,6 og 1,7. Dette sammen med synkende barnetall, og at mer enn hver femte av kommunens innbyggere i yrkesaktiv alder er uføre, vil gi oss utfordringer på flere områder.

Rådmannen har i det foreliggende forslaget valgt å ikke foreslå endringer i skole- og barnehagestrukturen. Det betyr ikke at rådmannen ikke mener at slike strukturendringer må på dagsorden de kommende årene. Med dagens kommuneøkonomi, vil det over tid ikke være bærekraftig å opprettholde en påregnelig overkapasitet.

Samtidig må det også jobbes for å redusere andelen innbyggere som står utenfor arbeidslivet. Mangelen på folk til å yte tjenester vil ganske sikkert etter hvert bli en like stor utfordring som mangelen på penger. Da må det jobbes for å se på hvordan vi kan ta i bruk de ressursene som opplagt er å finne hos dem som i dag ikke er yrkesaktive. For mange i denne gruppen vil det også være et bidrag til økt livskvalitet.

Digitalisering og bruk av kunstig intelligens vil være en del av løsningen på omstillingsbehovet i kommunesektoren framover. Det forutsetter imidlertid at det avsettes ressurser til å kunne nyttiggjøre seg mulighetene.

Rammebetingelser

Søndre Land kommune har høye kostnader til pensjon. Årsaken er at kommunen har forholdsvis mange ansatte, og langt flere pensjonister (tidligere kommunalt ansatte), sammenlignet med andre kommuner av samme størrelse. Dette henger i sin tur sammen med at Søndre Land kommune fikk mange nye ansatte som følge av ansvarsreformen i 1991.

De tidligere vertskommunene for HVPU-institusjoner har gjennom årene jobbet godt for å sikre at oppgaven kommunene påtok seg i forbindelse med ansvarsreformen, skulle være finansiert. Det er i den sammenheng ikke til å undervurdere at vertskommunetilskuddet har vært et godt bidrag inn i Søndre Land kommunes budsjetter. Det er påregnelig at vertskommunetilskuddet blir vesentlig redusert de kommende årene. Det vil svekke bidraget til finansiering av kommunens utgifter, blant annet til pensjon, men også muligheten for å finansiere det kommunale tjenestetilbudet generelt.

Fra og med 2025 gjøres det endringer i inntektssystemet for kommunene. Endringene har blant annet til hensikt å redusere inntektsforskjellene. Rådmannen konstaterer at forslaget til statsbudsjett innebærer en økning av Søndre Land kommunes frie inntekter som er større enn de nasjonale anslagene for lønns- og prisvekst. Økningen er imidlertid på langt nær tilstrekkelig for å kompensere for den reelle kostnadsveksten de senere årene. I etterkant av framleggelsen av forslaget til statsbudsjett har Regjeringen gitt signaler om at det i november vil komme økte bevilgninger til kommunene for 2024. Om dette også vil medføre at det vil bli tilført ytterligere midler for 2025, er foreløpig uavklart.

Omleggingen i inntektssystemet rokker ikke ved at Søndre Land kommune fremdeles har svært lave frie inntekter. Dette sammen med den forventede reduksjonen av vertskommunetilskuddet, gjør at rådmannen på nytt løfter fram forslaget om å innføre eiendomsskatt. Etter rådmannens vurdering vil det framover ikke være mulig å sikre et forsvarlig tjenestetilbud til innbyggerne uten å gjøre noe med

inntektsiden i budsjettet. Da finnes det ingen annen realistisk mulighet med tilstrekkelig potensial, enn eiendomsskatt. Det samlede potensialet ved innføring av eiendomsskatt er anslått til minst 20 millioner kroner. Innføring tar tid, og den koster penger. 2025 og 2026 vil derfor i tilfelle medgå til forberedelser, og disse årene vil det være snakk om netto utgifter. Første innkrevingsår vil være 2027 med en anslått inntekt på 4 millioner kroner, økende til 7 millioner kroner i 2028.

Økonomisk status

Kommunens langsiktige mål for netto driftsresultat er 2,4 %. De siste årene har vi vært langt unna å nå dette målet. Med unntak av i 2021 har resultatet vært negativt siden 2018. I 2023 var netto driftsresultat -1,6 %. Korrigert for premieavvik og bruk/avsetning til fond, var resultatet -4,1 %. Dette er en uholdbar situasjon.

Søndre Land kommune har betydelige midler plassert langsiktig. Per 31.12.2023 utgjorde de langsiktige plasseringene 269,4 millioner kroner. Bortsett fra avkastningen, er ikke dette midler som kan benyttes til finansiering av drift. Disposisjonsfondene hadde på samme tidspunkt totalt en beholdning på ca. 2,5 % av brutto driftsinntekter. Anbefalt minimumsgrense er 6,8 %. Fritt disponible disposisjonsfond utgjorde 1,1 % av brutto driftsinntekter. Som følge av kommunens økonomiske situasjon, vil disposisjonsfondene antakelig være oppbrukt i løpet av 2024.

Netto lånegjeld var på 104,9 % av brutto driftsinntekter per 31.12.2023. Kommunens langsiktige mål er 110 %. Måltallet er satt så vidt høyt som følge av låneopptaket ved bygging av Hovlitunet og forestående flomsikring. På sikt er dette et i overkant høyt nivå på lånegjeld.

Forslaget til statsbudsjett for 2025 er basert på en samlet lønns- og prisvekst på 4,1 %. Dette er også utgangspunktet for rådmannens budsjettforslag.

Rådmannen finner grunn til å gjøre oppmerksom på at Søndre Land kommune framover kan komme til å oppleve utfordringer når det gjelder tilgjengelig likviditet. Det til tross for at det de senere år er gjort tiltak som salg av langsiktige plasseringer og avtale om kassekreditt. Årsaken er at kommunen ikke lenger har disposisjonsfond. Kommunens inntekter varierer gjennom året. Samtidig må det forventes betydelige utbetalinger blant annet til pensjon og investeringer. Derfor er det ikke usannsynlig at det kan bli behov for utvidelse av kommunens ramme for kassekreditt.

Utredningsbehov

Rådmannen opplever det som beklagelig at vi i Søndre Land ikke har evnet å ha et tilstrekkelig langsiktig perspektiv i den økonomiske planleggingen. I for stor grad har fokuset ensidig vært rettet mot kommende års budsjett. Dette til tross for at de langsiktige utviklingstrekkene har vært tydelige. Rådmannen erkjenner at det foreliggende forslaget – i utgangspunktet – heller ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å fremme et langsiktig perspektiv.

Den generelle forverringen av kommuneøkonomien, som også rammer Søndre Land kommune, har tydeliggjort at det er behov for å gå inn i en del krevende tema på en annen måte enn det som har vært gjort så langt. Dette også for å kunne gi kommunestyret et vesentlig mer opplyst beslutningsgrunnlag enn det som er mulig å legge fram gjennom en ordinær budsjettprosess.

Rådmannen vil derfor foreslå at følgende tema gjøres til gjenstand for særskilt utredning i 2025 med sikte på at de kan utgjøre et grunnlag for budsjett- og økonomiplanprosessen for perioden 2026-2029:

Tjenestestruktur

Søndre Land kommune er inne i en periode med en til dels dramatisk endring i befolkningssammensetningen, jf. blant annet det som tidligere er skrevet om endringer i forsørgerbyrde. I den forbindelse er det nødvendig å se på hvilken kapasitet kommunen skal ha på ulike områder, og på hvor tjenesteytingen geografisk skal lokaliseres. Det innebærer også en vurdering av hvilken kommunal bygningsmasse kommunen bør inneha i tiden fremover.

Nedtrapping av vertskommuneoppgaven

Beslektet til temaet tjenestestruktur, er spørsmålet om hvordan kommunen på en enda mer styrt måte enn hittil, kan trappe ned vertskommuneoppgaven.

Flyktningøkonomien

Erfaringer fra flyktningkrisen i 2015 tilsier at det er viktig å ha bevissthet om de økonomiske sidene. Når kommunen mottar mange flyktninger, følger det også med relativt store statlige overføringer. Det gjør det mulig å bygge opp et tjenestenivå som kan være krevende å bygge ned når antallet flyktninger går ned. Vi må sikre at vi er tilstrekkelig forberedt på å håndtere ulike scenarier på en måte som er økonomisk bærekraftig.

Investeringsnivå

Rådmannen har tidligere synliggjort et betydelige investeringsbehov de nærmeste 10 årene, se også etterfølgende kapittel 2.6. Det er neppe realistisk å tro at dette bare kan skyves ut på ubestemt tid. Ikke minst i sammenheng med behovet for å avklare framtidig tjenestestruktur, er det derfor nødvendig å gå ytterligere inn i investeringsbehovet. Det innebærer også at det må utredes om deler av behovet kan løses i samarbeid med private aktører.

Når rådmannen velger å foreslå disse utredningstemaene, er det fordi rådmannen mener dette er et helt nødvendig arbeid for å sikre et best mulig framtidig tjenestetilbud til kommunens innbyggere og en bærekraftig kommuneøkonomi. Samtidig kan ikke rådmannen unnlate å understreke at det er snakk om utredninger som vil kreve betydelig administrativ kapasitet. Det er en kapasitet som er redusert de siste årene. Noe som innebærer en åpenbar risiko for tilstrekkelig framdrift.

Budsjetttrammer 2025

Den krevende økonomiske situasjonen gjør at rådmannens forslag innebærer en realnedgang i netto driftsrammer sammenlignet med opprinnelig budsjett 2024. Når budsjetttrammene for 2024 senere er økt gjennom året, sier det seg selv at dette er et **svært stramt** opplegg. Sentralt i forslaget står blant annet:

- I størst mulig grad skjerming av tiltak som handler om tidlig innsats for å sikre framtidig økonomisk og sosial bærekraft.
- Mer realistiske anslag for utgifter til pensjon.
- Sikring av framtidig inntektsnivå ettersom vertskommunetilskuddet trappes ned og faller bort.
- Noe forsterket satsing på digitalisering, herunder kunstig intelligens.

Rådmannen har stor forståelse for at budsjettforslaget vil oppleves som kontroversielt og vanskelig. Likevel er det rådmannens bestemte oppfatning at dette er nødvendige grep for å sikre at Søndre Land kommune igjen får en sunn kommuneøkonomi. Nedenfor er det gjort rede for noen av tiltakene som er innarbeidet i forslaget. For mer omfattende og detaljert beskrivelse, vises til etterfølgende kapittel 3.

Innenfor kommunalområde *Tidlig innsats og familie* er Svingen barnehage i 2024 utvidet med én ekstra avdeling. I budsjettforslaget er det lagt inn finansiering av denne avdelingen ut barnehageåret 2024/2025. Den lokale vedtaksfestede retten til barnehageplass foreslås avvirket. Etter det rådmannen kjenner til, er det ingen andre kommuner i nærområdet som har en slik vedtektsfestet rett. Gitt den økonomiske situasjonen kommunen er i, finner ikke rådmannen det forsvarlig å opprettholde ordningen. Det foreslås videre å stenge barnehagene i jule- og påskeukene. Et generelt kutt på 1 million kroner er blant annet forutsatt dekket inn ved lavere sykefravær, alternativ organisering i sykdomsperioder og mindre innkjøp av driftsmateriell. I utgangspunktet er det lagt inn en økning av rammene til barnevern på 5,5 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig budsjett 2024. Det i tråd med budsjettforslaget fra Gjøvik-Land barnevern. I slutfasen av budsjettarbeidet er denne rammeøkningen redusert med 1,5 millioner kroner.

Elevtallet i Søndre Land-skolen er synkende. Av den grunn vil det fra høsten 2025 bli én klasse mindre ved Søndre Land ungdomsskole. Dette er det tatt høyde for i budsjettforslaget fra kommunalområde *Opplæring og inkludering*. Det legges til grunn ganske betydelige reduksjoner i avdeling Forebygging og oppfølging. Dette grunnet konstatert mindreforbruk i 2024 og naturlig avgang. Samarbeidsavtalen med Gran kommune som ble opprettet etter nedleggingen av Vestsida oppvekstsenter, foreslås avvirket for 8.-10. trinn fra høsten 2025. For øvrig er det lagt til grunn økninger i statlige og andre tilskuddsordninger, reduserte utgifter til gjesteelever og reduserte utgifter til digitale læremidler og lisenser.

Kommunalområde *Mestring og velferd* har de siste årene gjennomført flere krevende prosesser. Det er også dette kommunalområdet som treffes hardest av økningen i antall eldre. Tiltaket som er lagt inn med størst forventet innsparing i 2025, er midlertidig stenging av én fløy på Rognlia. I likhet med øvrige kommunalområder, er det lagt inn forventninger om redusert sykefravær og redusert bruk av overtid. Dagtilbudet for psykisk helse foreslås avvirket. Kjøp av tjenester og innkjøp av utstyr foreslås redusert. Det er lagt inn en forventning om effekt av sammenslåingen til NAV Land. Implementeringen av helhetlig innsatstrapp er lagt til grunn skal medføre innsparinger allerede i 2025.

I kommunalområde *Lokalsamfunn* er det avdelingene for bygg og vedlikehold og teknisk drift som får den største reduksjonen i budsjetttrammer. Noe av dette kan tilskrives en forventning om lavere energipriser. På begge områder er det betydelig vedlikeholdsetterslep. Budsjettforslaget vil utfordre denne situasjonen ytterligere. Det vil heller ikke være rom for å styrke kapasiteten til oppfølging av forurensningssaker eller til å opprettholde statusen som trafiksikker kommune. Kapasiteten innen arealplanlegging er redusert fra 100 % til 50 % stilling i 2024. Det er ikke funnet rom for å øke denne kapasiteten igjen.

Det er grunn til å anta at Søndre Land kommune har et potensial for å utnytte ulike tilskuddsordninger på en bedre måte. Det er derfor lagt til grunn at Felles utviklings- og rådgiverstab som et minimum

skal sørge for at kommunen øker inntektene fra tilskudd på minimum kr 250 000. Det legges som premiss at dette skal være reell netto økning, hensyn tatt til eventuelle egenandeler og egeninnsats.

Som nevnt foreslår rådmannen at det innføres eiendomsskatt i Søndre Land. I den forbindelse vil det være nødvendig å avsette en bemanningsressurs tilsvarende ett årsverk. Årsverket forutsettes lagt til *Stab*. I *Stab* foreslås videre antall lærlinger redusert med 3 fra høsten 2025.

For *Rådmannsgruppa* foreslås en reduksjon i driftsutgifter med kr 100 000.

For *Politisk ledelse* foreslås en samlet reduksjon på kr 100 000, fordelt likt på budsjettene for henholdsvis kommunestyret og formannskapet.

På området *Felles* er det lagt inn en betydelig økning i avsetningen til pensjon. Det er også lagt inn 1 million kroner til økt satsing på digitalisering.

Flere av tiltakene i budsjettforslaget for 2025 er lagt inn med helt års virkning. Av erfaring fra tidligere år, vet vi at det kan være svært vanskelig å oppnå. Strengt tatt burde budsjettforslaget derfor ha inneholdt en reserve for å ta høyde for den tiden det tar for å oppnå effekt av tiltak. En slik reserve er det i for liten grad funnet rom for, noe som først og fremst innebærer en risiko for at det ikke blir mulig med slik avsetning til fond som lagt til grunn. For å redusere risikoen, vil rådmannen umiddelbart etter at budsjettforslaget er lagt fram, ta initiativ til et samarbeid med de ansattes organisasjoner for å planlegge gjennomføringen tiltak. Rådmannen understreker at dette ikke handler om å forskuttere utfallet av den politiske behandlingen, men om å tilrettelegge for mest mulig effektive og gode prosesser i møte med det som blir et krevende arbeid.

Rammer for perioden 2026-2028

Det vil ikke være mulig for Søndre Land kommune å spare seg til en mer bærekraftig økonomi. Ikke minst den demografiske utviklingen, umuliggjør en slik strategi. Det innebærer at utviklingssporet er det vi må satse på. Da må det også være vilje til å legge rette for at det kan drives utviklingsarbeid. Det handler både om ressurser, men også om en åpenhet - både i politisk og administrativ ledelse - for utprøving av nye løsninger (også for feiling) som kan avvike fra de vi tradisjonelt har sett for oss.

Som nevnt er det påregnelig at vertskommunetilskuddet vil bli trappet ned de kommende årene. I det foreliggende forslaget er det gjort et anslag på denne nedtrappingen. Ikke minst fordi vertskommunetilskuddet bidrar til å finansiere driften på de fleste områder i budsjettet, er det ikke realistisk å se for seg at det er mulig å trappe ned utgiftene like mye og like raskt som inntektene. For perioden 2026-2028, innebærer forslaget en nedtrapping av utgifter som tilsvarer halvparten av nedtrappingen av vertskommunetilskuddet. Med henvisning til det som er skrevet om utredningsbehov foran, er nedtrappingen av utgifter inntil videre lagt på fellesområdet i økonomiplanen. Når nødvendig utredninger foreligger, vil det antakelig være naturlig å fordele dette som en reduksjon i budsjetttrammene for de aktuelle områdene.

Det er i forslaget lagt til grunn økt satsing på digitalisering fra og med 2025, jf. over. Det er neppe grunn til å tro at det er mulig å få effekt av dette umiddelbart, men for perioden 2026-2028 er det lagt inn forventninger om innsparinger på 1 million kroner i 2026, 2 millioner kroner i 2027 og 3 millioner

kroner i 2028. Budsjetteknisk er også både utgifter og forventede inntekter til den økte satsingen på digitalisering inntil videre lagt på fellesområdet.

Økonomien knyttet til mottak, bosetting, tiltak og integrering av flyktninger er noe av det vanskeligste å budsjettere. I utgangspunktet tilsier kommunens flyktningeplan at det bør budsjetteres med mottak av 20 flyktninger per år. Slik verden fortoner seg, har rådmannen valgt å legge til grunn at kommunen må påregne å bosette 55 flyktninger i 2025 (samme antall som i 2024) og 40 per år i de resterende årene av økonomiplanperioden. Dette er høyst usikre anslag, og det er mye penger knyttet til denne virksomheten. Denne usikkerheten er en viktig årsak til at rådmannen foreslår at det igangsettes et utredningsarbeid knyttet til hvordan kommunen skal være tilstrekkelig forberedt på å håndtere ulike scenarier på en måte som er økonomisk bærekraftig.

Økonomiplanforslaget for perioden 2026-2028 er i realiteten saldert ved at det på fellesområdet er gjort anslag på "flyktningeøkonomien" framover. Dette underbygger behovet for det nevnte utredningsarbeidet.

Effekten av tidlig innsats og forebygging, både økonomisk og på andre måter, er knapt til å diskutere. Noe av utfordringen er at det tar tid før den kan synliggjøres i kommunebudsjettet.

Økonomiplanforslaget tar likevel høyde for en viss effekt allerede de kommende fire årene. Blant annet er det lagt inn en effekt av helhetlig innsatstrapp, jf. over, og det er lagt inn en nedtrapping av utgiftene til barnevern.

I rådmannens forslag er det lagt til grunn følgende avsetninger til fond:

- 2025 – 5,4 millioner kroner
- 2026 – 5 millioner kroner
- 2027 – 5 millioner kroner
- 2028 – 5 millioner kroner

For at kommunen skal gjenvinne økonomisk handlefrihet, er det helt nødvendig med en systematisk gjenoppbygging av frie fondsmidler. Dessverre er det i det foreliggende forslaget, i mindre grad enn ønskelig, funnet rom for avsetninger til fond.

Investeringer

Av de planlagte investeringene i 2025 utgjør flomsikringstiltak i Hov 59 millioner kroner. NVE har innvilget tilskudd til flomsikringen. Tilskuddet utgjør 70 % av anslått investeringsramme på søknadstidspunktet (2022). Inntil utgangen av 2024 følger det av regelverket for tilskudd til flomsikring at tilskuddsmottaker normalt må dekke 20 % av kostnadene. Fra 2025 vil egenandelen normalt være 10 %. Fordi tilskuddet til Søndre Land kommune er gitt med en egenandel på 30 %, og på grunn av manglende prisjustering, har kommunen klaget utmålingen av tilskudd inn for Energidepartementet. For hele økonomiplanperioden er investeringene i flomsikring anslått til 136 millioner kroner inkl. mva.

2. Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025. Overordnet del

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God økonomistyring og tydelige mål for driftsbudsjettet, investeringsbudsjettet og finansforvaltningen skal sikre en bærekraftig økonomi.

Søndre Land kommune har hatt store merforbruk i drift over flere år, og så godt som alle disposisjonsfond er brukt opp for å øke driftsbudsjettene. Dette betyr at den økonomiske situasjonen nå må betegnes som kritisk. Det er på det rene at situasjonen med vedvarende merforbruk i drift ikke kan fortsette.

Det er de senere årene gjennomført betydelige tiltak for å tilpasse utgiftsnivået til inntektene. Dette gjelder spesielt kommunalområde Mestring og velferd hvor prosjektet Bærekraftige tjenester direkte og indirekte har utløst betydelige innsparinger. Omfanget av innsparinger er likevel på langt nær tilstrekkelige til at kommunens økonomi kan karakteriseres som bærekraftig.

Søndre Land kommune rammes også av de samme utfordringer som gjør seg gjeldende for kommunesektoren generelt. KS har høsten 2024 gjennomført en regnskapsundersøkelse. Resultatene indikerer at sektoren samlet sett kan gå mot et merforbruk på 15 milliarder kroner. Dette er svært urovekkende.

Lønn og sosiale utgifter utgjør den desidert største kostnaden i kommunal sektor. Derfor er det ikke til å komme forbi at innsparinger i det alt vesentlige vil måtte handle om stillinger. Det er et prioritert mål at kommunen skal klare dette uten å måtte gå til oppsigelser. Dette krever at det må gjøres strenge prioriteringer når noen slutter/pensjoneres, slik at muligheter for omplassering av de ansatte vurderes før det ansettes nye.

Forvaltning av kommunens langsiktige plasseringer er regulert i økonomi- og finansreglementet, som ble revidert med virkning fra 01.01.2018, i tillegg til en mindre omfattende revidering i 2021. I henhold til reglementet skal de totale plasseringene inflasjonsjusteres årlig (med utgangspunkt i beholdningen per 31.12.2020) i samsvar med utviklingen i konsumprisindeksen. Beholdning på inflasjonsfondet er p.t. 0, da det har vært nødvendig å bruke av dette fondet for å dekke opp merforbruk i driften. Videre skal avsetningen til bufferfond helst tilsvare minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Beholdningen på bufferfondet er p.t. 0, da det også har vært nødvendig å bruke av dette fondet for å dekke opp merforbruk i driften.

2.1 Økonomisk status

Kommunens økonomistyring er basert på følgende mål:

Beskrivelse	Mål 2023	Resultat 2023	
Nivå på bufferfondet (jf årlig «stresstest»)	Min 21,5 mill	0	
Nivå inflasjonsfondet (med utg.punkt i beholdning på langsiktige plasseringer 31.12.2020)	Min i takt med inflasjonen	0	
Øvrige disposisjonsfond (i % av brutto driftsinntekter)	Min 3,0 %	1,14%	

Netto lånegjeld (i % av brutto driftsinntekter)	Maks 120 %	104,90%	
Nivå investeringer (i % av driftsinntektene)	Maks 7%	5,80%	
Nivå driftsutgifter (i % av driftsinntekter)	Maks 92,5 %	94,48%	
Netto driftsresultat (i % av brutto driftsinntekter)	Min 2,4 %	-1,62%	

Søndre Land Kommunes økonomiske situasjon er krevende. Nærmere redegjørelse for de ulike målene følger nedenfor.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	-7,0	-1,4	0,5	1,0	1,5
Frie inntekter pr. innbygger (kr)	69 834	70 774	74 871	68 019	68 385
Fri egenkapital drift i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	4,2	2,6	10,6	13,3	15,3
Brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)	12,1	5,8	12,1	14,0	12,4

Tabellen viser at kommunen sliter med driften, og at egenkapitalsituasjonen er bekymringsfull. De frie inntektene ligger i utgangspunktet på et akseptabelt nivå, men dette skyldes at kommunens beregnede utgiftsnivå er høyt i forhold til landsgjennomsnittet, og blir kompensert i utgiftsutjevningen i rammetilskuddet. Sammenlignet med kommunegruppa, har Søndre Land kommune imidlertid lave frie inntekter.

Netto driftsresultat over år

Kommunen opplever fortsatt utfordringer med driften, hvor det korrigerte netto driftsresultatet i 2023 var på -4,1 % etter å ha justert for premieavvik og bruk av bundne fond. Premieavviket og fondsføringene er poster i regnskapet som påvirker driftsresultatet i stor grad og varierer veldig fra år til år. Det er derfor viktig å korrigere for disse postene for å få sammenlignbare driftsresultater.

Fondsbeholdning

Kommunens beholdning av frie fond har hatt en svært negativ utvikling de siste årene, av samme årsak som nevnt ovenfor. Fondsmidlene som kommunen tidligere har benyttet til å dekke budsjettoverskridelser, var nær oppbrukt i 2023. I 2024 forventes det at fondsmidlene vil være oppbrukt, noe som setter kommunen i en krevende økonomisk situasjon.

Netto lånegjeld

Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld fratrasket pensjonsforpliktelser, utlån og ubrukte lånemidler. Kommunens netto lånegjeld har de siste årene økt mye, grunnet store investeringer som i det alt vesentlige er lånefinansiert. Gjelden per innbygger var på 110 721 i 2023. En så høy lånegjeld er belastende for kommunens økonomi, og det er et viktig mål å få lånegjelden ned på et lavere nivå.

Langsiktig gjeld

I den langsiktige gjelden er pensjonsforpliktelsene inkludert. Disse utgjør en betydelig del av kommunens langsiktige gjeld. Pensjonsforpliktelsene i kroner pr. innbygger er spesielt høye i Søndre Land. Høye lånekostnader begrenser kommunens evne til å manøvrere økonomisk, spesielt i en tid hvor kommunen også har hatt betydelige underskudd i driften.

Pensjon og vertskommuneansvaret

Søndre Land kommune har høye kostnader til pensjon. Årsaken er at kommunen har forholdsvis mange ansatte, og langt flere pensjonister (tidligere kommunalt ansatte), sammenlignet med andre kommuner av samme størrelse. Dette henger i sin tur sammen med at Søndre Land kommune fikk mange nye ansatte som følge av ansvarsreformen i 1991.

De tidligere vertskommunene for HVPU-institusjoner har gjennom årene jobbet godt for å sikre at oppgaven kommunene påtok seg i forbindelse med ansvarsreformen, skulle være finansiert. Det er i den sammenheng ikke til å undervurdere at vertskommunetilskuddet har vært et godt bidrag inn i Søndre Land kommunes budsjetter. Det er påregnelig at vertskommunetilskuddet blir vesentlig redusert de kommende årene. Det vil svekke bidraget til finansiering av kommunens utgifter, blant annet til pensjon, men også muligheten for å finansiere det kommunale tjenestetilbudet generelt.

Langsiktige plasseringer

Søndre Land kommune hadde tidligere store verdier i aksjer i VOKKS AS og Oppland Energi AS. Disse aksjene ble solgt i 2002 og 2004, og salgsverdien ble investert i langsiktige plasseringer. Disse forvaltes i samarbeid med DNB Markets. Kommunen har et økonomi- og finansreglement, som sist ble revidert med virkning fra 1. januar 2018, samt en mindre revidering i 2021. I dette reglementet er rammene for hvordan pengene kan plasseres og forvaltes stadfestet.

Det ble i 2022 vedtatt å selge inntil 50 millioner kroner av de langsiktige plasseringene for å bedre kommunens likviditet. Av dette ble 30 millioner kroner solgt i 2022, og ytterligere 20 millioner kroner ble solgt ut i 2023. Den totale beholdningen av langsiktige plasseringer per 31.12 2023 var på 269,4 millioner kroner. Kommunen hadde ved utgangen av 2023 (for perioden 2002-2023) en samlet avkastning av langsiktige plasseringer på 192,9 millioner kroner.

Det kan nevnes at markedsverdien av de langsiktige plasseringene er pr 30.september 2024 er ca. 290 millioner kroner, og avkastningen hittil i 2024 er ca. 22 millioner kroner.

I kommunens økonomi- og finansreglement står det følgende:

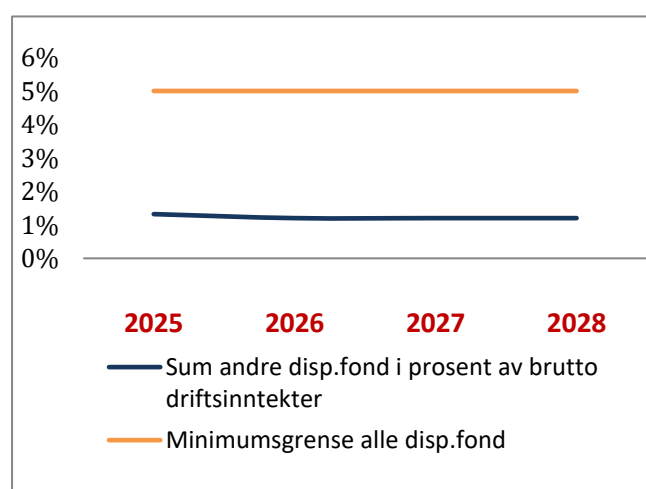
Bufferkapitalen skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år. Ved revidering av budsjettene i forbindelse med rapporteringen for 1. tertial 2023 ble hele bufferkapitalen brukt til å øke driftsbudsjettene, slik at beholdningen nå er null. Det er et viktig mål å bygge opp igjen bufferkapitalen til et forsvarlig nivå, men i budsjettet for 2025 er det ikke rom for avsetning til bufferkapital.

Videre står det i økonomi- og finansreglementet:

Med utgangspunkt i summen av langsiktige plasseringer pr. 31.12.2020 skal det pr. 31.12 hvert år være avsatt på fond til inflasjonsjustering i samsvar med endring i konsumprisindeksen pr. 31.12 hvert år. På samme måte som for bufferkapitalen er også mye av avsetningen til inflasjonsjustering brukt til å øke driftsbudsjettene, samt at noe ble brukt til å finansiere investeringsregnskapet. Dette ble gjort i 2022, og beholdningen på dette fondet er null.

2.2 Strategier og tiltak 2025 – 2028

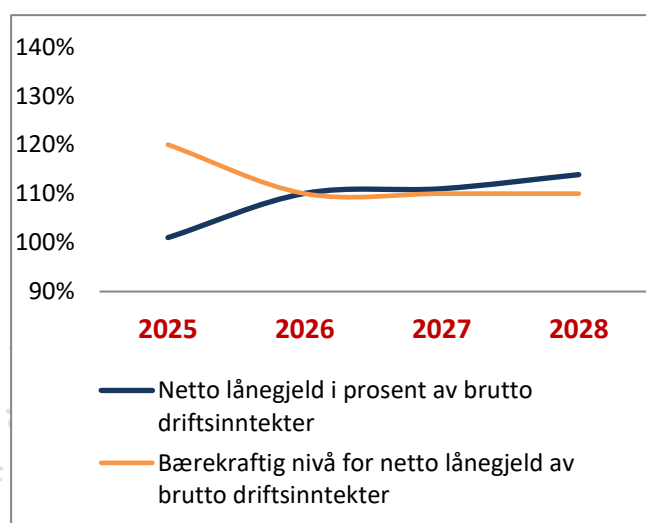
I denne perioden vil det fortsatt være kritisk å opprettholde stram økonomistyring for å sikre at kommunen ikke har merforbruk i driften. Dette krever fortsatt tøffe prioriteringer og omstillinger i tjenestetilbudene for å sikre økonomisk balanse. Det henvises også til foreslått utredningsarbeid for å oppnå en mer bærekraftig økonomisk utvikling.

Disposisjonsfond

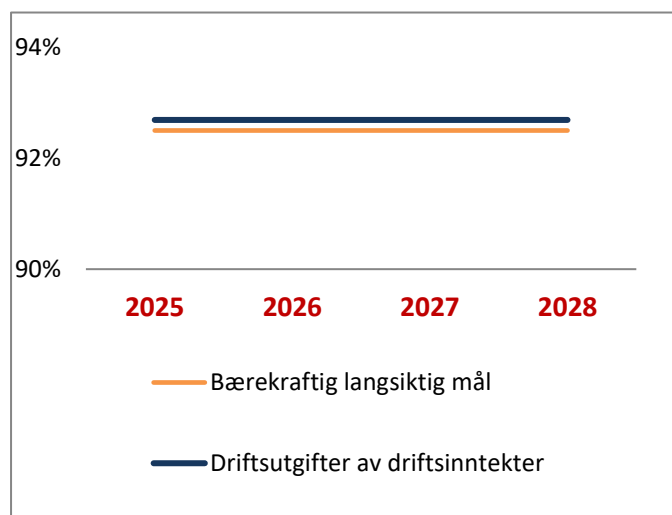
Langsiktig mål for beholdning på disposisjonsfond bør være minimum 10,0%. Svake økonomiske resultater de siste årene har gjort det nødvendig å bruke det aller meste av fondsmidlene. I 2024 forventes det at fondsmidlene vil være oppbrukt. Målet er å bygge opp igjen disposisjonsfondene til forsvarlig nivå, men det har ikke vært mulig å prioritere tilstrekkelig avsetning i til

disposisjonsfond i forlaget til budsjett og økonomiplan.

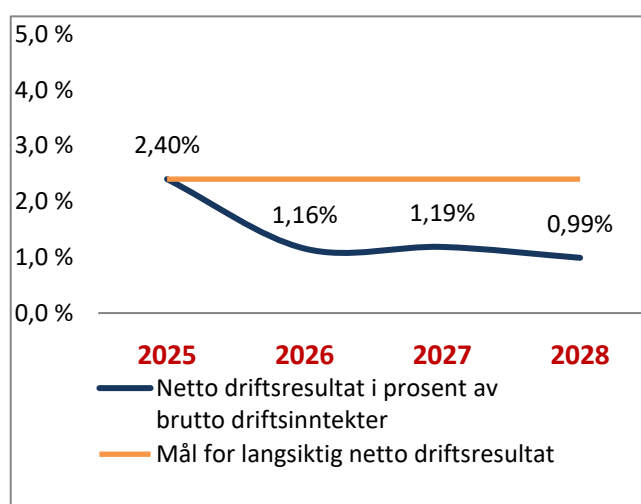
*Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter

Det langsiktige målet for netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter er å ikke overstige 110%. De store investeringene de siste årene gjør imidlertid at lånegjelden er stor, og ved utgangen av planperioden er det beregnet at lånegjelden er på 117,4 % av brutto driftsinntekter. Dette selv om investeringsplanen i planperioden er prioritert hardt. Se kap 2.6 for nærmere beskrivelse av investeringsplanen.

*Driftsutgifter som andel av driftsinntekter og renteinntekter

Mål for driftsutgifter i prosent av driftsinntekter er maksimalt 92,5 %. Det er per tid ikke tilstrekkelig tallgrunnlag til å presentere grafen. Den vil derfor bli oppdatert før budsjettdokumentet legges ut til offentlig ettersyn.

*Netto driftsresultat i planperioden

Måltallet for netto driftsresultat er minimum 2,4 % av brutto driftsinntekter. Som tabellen viser ligger det budsjetterte resultatet godt under dette nivået i planperioden, og vil i 2028 ligge på 0,99%. Det henvises til foreslått utredningsarbeid for å oppnå en mer bærekraftig økonomisk utvikling.

*Grunnlagstallene som ligger til grunn for grafene er estimerer basert på 2024- tall. Dette gjelder blant annet driftsinntekter og

driftsutgifter. Disse tallene vil ikke være endelige før hvert enkelt avdelingsbudsjett er ferdig lagt. Grafene vil være oppdaterte i det endelige dokumentet etter vedtatt ramme i desember.

2.3 Driftsinntekter og tilskudd

	Regnskap 2023	Budsjett 2024 oppr	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Skatteinntekter	139 229 491	150 934 000	164 604 000	174 284 000	174 284 000	174 284 000
Eiendomsskatt	0	0	0	0	4 000 000	7 000 000
Rammetilskudd	256 069 409	265 855 000	277 880 000	270 758 000	271 747 000	274 181 000
Vertskommune-tilskudd	65 469 877	65 362 000	65 400 000	54 936 000	44 936 000	34 936 000
Investerings-kompensasjoner	1 291 357	1 000 000	906 000	785 000	723 000	723 000
SUM	462 060 134	483 151 000	508 790 000	500 763 000	495 690 000	491 124 000

Skatt og rammetilskudd

Ifølge forslag til statsbudsjettet for 2025 anslås det at Søndre Land kommune vil motta 442,5 millioner kroner i frie inntekter, som er skatteinntekter og rammetilskudd.

Skatteinntektene er budsjettet med 164,6 millioner kroner i 2025 som er en økning på 13,7 millioner kroner i forhold til den budsjettete skatteinngangen 2024. Rammetilskuddet er budsjettet med 277,9 millioner

Befolkningsutviklingen og sammensetningen i kommunen er av stor betydning for inntektene fra skatter og rammetilskudd, og det er særdeles viktig å unngå nedgang i befolkningen.

Eiendomsskatt

Søndre Land kommune er en av svært få kommuner som ikke har innført eiendomsskatt. Kommunen er inne i en svært krevende økonomisk situasjon, og for å sikre at kommunen har tilstrekkelige inntekter til å kunne produsere gode og forsvarlige tjenester til innbyggerne foreslår rådmannen at kommunen innfører eiendomsskatt.

Det vil eventuelt ta noe tid før inntektene fra eiendomsskatt kommer, og i økonomiplanen er det lagt inn inntekter på 4,0 mill. i 2027 og 7,0 mill. i 2028. Dette forutsetter at det fattes vedtak om å innføre eiendomsskatt innen kort tid.

Det er ikke gjort oppdaterte beregninger av hvor store inntektene fra eiendomsskatt vil kunne bli, men det antas at inntektene på sikt vil overstige 20 mill. pr. år.

Vertskommunetilskuddet

Vertskommunetilskuddet er budsjettet med 65,4 mill. for 2025, og er basert på 25 brukere ved 1.1.2024.

En skjermingsregel for nedtrekk i vertskommunetilskuddet har ført til at vertskommunetilskuddet har vært på omtrent samme beløp i mange år. Fra og med 2024 er skjermingsregelen fjernet. Det betyr at det faktiske nedtrekket for hver vertskommunebruker som faller fra vil bli betydelig større i årene som kommer.

For planperioden er vertskommunetilskuddet budsjettet redusert med ca. 10 mill. årlig til ca. 35 mill. i 2028.

Investeringskompensasjoner

Husbanken gir kompensasjon for renter og avdrag for å stimulere til bygging til spesielle formål. Det kompenseres for renter tilsvarende den til enhver tid flytende rente i Husbanken, uavhengig av hvordan investeringene er finansiert. Det er budsjettet med kr 900 000 i investeringskompensasjoner i 2025, synkende til vel kr 700 000 i 2028.

Finansinntekter av langsiktige plasseringer

Det er budsjettet med en avkastning av langsiktige plasseringer på 18 mill. kr årlig i økonomiplanperioden. Det er lagt til grunn avsetning til inflasjonsfond med 2 mill. kr i 2025 og 2027, og 2 mill. kr til bufferfond i 2026 og 2028. Det innebærer en budsjettforutsetning om at 16 mill. kr per år skal kunne tilføres driften direkte. Rådmannen har behov for å påpeke at dette er en svært usikker budsjettforutsetning, selv om avkastningen har vært svært god de siste par årene.

Kommunens langsiktige plasseringer forvaltes i samsvar med kommunens økonomi- og finansreglement. Dette reglementet ble revidert på høsten 2021, slik at kravet til inflasjonsjustering ble endret. Det reviderte reglementet sier at det med utgangspunkt i beholdning av langsiktige plasseringer per 31.12.2020 hvert år skal være en avsetning til inflasjonsjustering tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Bufferfondet skal helst utgjøre minimum den risikoberegning (stresstest) som foreligger ved utgangen av hvert år.

Siden saldo både på inflasjonsfond og bufferfond etter all sannsynlighet vil være 0 per 31.12.24, vil de budsjetterte avsetningene i økonomiplanperioden på langt nær være tilstrekkelige til å oppfylle forutsetningene i økonomi- og finansreglementet.

Brukerbetaling og leieinntekter

Satsene for leieinntekter og brukerbetaling framgår av vedlegg 1 – kommunale satser og egenandeler. Endring i satser fra 2024 til 2025 er vurdert individuelt, og det er derfor en del variasjon i satsene. Generelt er økninger utover forventet lønns- eller prisstigning grunnlagt.

Tilkoblingsgebyr høy sats foreslås økt fra kr 50 000 inkl. mva. til kr 75 000 inkl. mva. fra 2025. Tilkoblingsgebyr lav sats foreslås uendret på kr 25 000 inkl. mva. Bakgrunnen for forslaget om økt tilkoblingsgebyr høy sats, er at eiendommer som ligger i områder der det etableres ny infrastruktur med vann og avløp, bidrar med en større egenandel av utbyggingen.

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2025 er uendret fra 2024 på kr 4 063 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 68,78 kr/m³ – til 79,75 kr/m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 12 037,- inkl. mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 10,0 % fra 2024.

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2025 er uendret fra 2024 på kr 4 550 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 67,73 kr/m³ - til 79,00 kr/m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 12 388 inkl. mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 10,0 % fra 2024.

Hovedforklaringen til at gebyrene for vann og avløp øker mer en prisstigningen er for å redusere de negative fondene.

Det foreslås å øke normalgebyret for renovasjon fra kr 3 543,70 inkl. mva. i 2024 til 4 252,50 inkl. mva. i 2025. Økningen i et standard renovasjonsgebyr fra 2024 til 2025 utgjør 20,0 %. Årsaken til den høye økningen skyldes blant annet varslet økte behandlingskostnader av avfallet hos Horisont IKS på ca. 10 %. Kommunen har også hatt positivt selvkostfond som har subsidiert inntektene siste årene. Fondet er

nå brukt opp. Prognosen viser et negativt selvkostfond for renovasjon ved årsslutt 2024 på ca. 0,7 millioner kroner. Noe av årsaken til dette er avregning av mellomværende mellom Horisont og kommunen for 2023, på ca. 0,4 millioner kroner. Gebyrene må derfor økes for å tilfredsstille kravet om selvkost i 2025.

Det foreslås å øke gebyr for leie av vannmålere fra 437,50 til kr 500 per år. Gebyrøkningen medfører at et større antall av de gamle vannmålerne blir skiftet ut.

Gebyr for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse, foreslås redusert med 48,7 % grunnet nødvendig bruk av gamle driftsfond.

Gebyrer for slamtømming foreslås redusert med 19,9 % i 2025 grunnet bruk av gamle driftsfond.

Feiegebyrer for 2025 foreslås økt med 12 % for å kunne redusere feieetterslep.

Oppsummering av selvkostgebyrer innen teknisk drift:

Oppsummering av gebyrer for abb. tilkoblet va med 100 m3 forbruk	2025 med endring av mva. fra 1 mai	2025 uten endring i mva.	2024	2023
Vanngebyrer:	11 396	12 038	10 940	9 126
Avløpsgebyrer	11 786	12 450	11 323	9 423
Målerleiegebyr	473	500	438	0
Feiegebyr	343	343	383	403
Renovasjonsgebyr standard	4 253	4 253	3 544	2 953
Sum kommunale gebyrer	28 250	29 583	26 626	21 904
% økning tot i kommunale gebyrer:	6,1 %	11,1 %	21,6 %	7,4 %
Oppsummering av gebyrer for abb. med privat vann og avløp	2025 med endring av mva. fra 1 mai	2025 uten endring i mva.	2024	2023
Renovasjon standard	4 253	4 253	3 544	2 953
Feiegebyr	343	343	383	403
Tilsyn spredt avløp	257	271	529	441
Slamgebyr standard	581	614	768	768
Sum kommunale gebyrer	5 433	5 480	5 223	4 565
% økning tot i kommunale gebyrer:	4,0 %	4,9 %	14,4 %	3,7 %

Når det gjelder gebyrregulativ for byggesaker, kart- og oppmålingsarbeid er det generelt lagt til grunn en prisstigning på 5,2 %, noe som er tilsvarende forventet lønnsvekst. Videre er det foretatt endringer i gebyrene for reguleringsplaner for å tilpasse oss bedre til omkringliggende kommuner. Det er også lagt inn intensiver i gebyrene for å bedre forslagsstilleres interesse for grøntarealer, natur- og friluftsområder.

2.4 Driftsutgifter

Pris- og lønnsforutsetninger

Forslag til statsbudsjett for 2025 er basert på en samlet lønns- og prisvekst (deflator) på 4,1 %.

Avsetningen til lønnsoppgjøret i 2025 er budsjettert med 8,0 millioner kroner. De årlige lønnsoppgjørene er vekselvis hovedoppgjør og mellomoppgjør. I 2025 er det mellomoppgjør, og i planperioden er det beregnet en avsetning på 8,0 millioner kroner i årene med mellomoppgjør, og 9,5 millioner kroner i årene med hovedoppgjør.

Renter, finans og premieavvik

	Regnskap 2023	Oppr budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Renteinnt og gevinst langsiktige plasseringer	-23 000 000	-18 000 000	-18 000 000	-18 000 000	-18 000 000	-18 000 000
Renteutgifter	24 717 482	23 000 000	27 100 000	25 400 000	25 600 000	26 300 000
Avdrag på lån	24 294 605	25 400 000	25 700 000	27 200 000	28 300 000	31 900 000
Netto avs fond	-10 800 052	17 000 000	5 400 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Premieavvik	-18 318 927	-7 000 000	-12 500 000	0	0	0

For at kommunen skal gjenvinne økonomisk handlefrihet, er det helt nødvendig med en systematisk gjenoppbygging av frie fondsmidler. Dessverre er det i det foreliggende forslaget, i mindre grad enn ønskelig, funnet rom for avsetninger til fond.

Avsetning til frie driftsfond

Fondsnavn:	Beholdning per 1.1.2024	Budsjett netto avs 2024 – oppr	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Inflasjonsjustering	0	0	2 000 000	0	2 000 000	0
Bufferkapital	0	0	0	2 000 000	0	2 000 000
Pensjonsfond	4 472 907	0	0	0	0	0
Bredbånds- utbygging	10 000 000	0	0	0	0	0
Disposisjonsfond	2 179 281	17 000 000	3 400 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000
Forsikringsfond	101 415	0	0	0	0	0

2.5 Budsjettoversikt drift

	Budsjett 2024 – oppr	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
TIDLIG INNSATS OG FAMILIE	76 500 000	81 200 000	79 700 000	79 400 000	79 100 000
OPPLÆRING OG INKLUDERING	93 400 000	87 900 000	84 600 000	84 600 000	84 600 000
MESTRING OG VELFERD	203 300 000	213 000 000	212 300 000	212 300 000	212 300 000
LOKALSAMFUNN	43 400 000	51 800 000	50 300 000	49 700 000	49 800 000
Felles	-15 900 000	13 500 000	-500 000	-3 900 000	-6 600 000
Stab og utvikling	30 500 000	21 800 000	23 100 000	20 800 000	20 600 000
Rådmannsgruppe	7 100 000	8 400 000	8 400 000	8 400 000	8 400 000
Politisk ledelse	4 900 000	5 200 000	5 000 000	5 200 000	5 000 000
Premieavvik	-7 000 000	-12 500 000	0	0	0
Sum ordinær drift	436 200 000	470 300 000	462 900 000	456 500 000	453 200 000
Skatter og rammetilskudd	483 200 000	508 800 000	500 800 000	495 700 000	491 100 000
Renter og finans inkl fondsavsetning og premieavvik*	47 000 000	38 500 000	37 900 000	39 200 000	37 900 000
RESULTAT	0	0	0	0	0

Tabellen viser tall for alle kommunalområder for hele planperioden. For ytterligere detaljer henvises det til de respektive kommunalområdene.

Tallene for 2024 gjelder det *opprinnelige* budsjettet. Gjennom 2024 er det gjort revideringer av budsjettet ved 1.- og 2.tertial.

2.6 Investeringsbudsjett 2025 - 2028

Det er budsjettet med totalt ca. 80 millioner kroner som investering i anleggsmidler i 2025.

Herav gjelder ca. 59 millioner kroner inkl. mva. flomsikringstiltak i Hov sentrum. Det er lagt inn i alt 74,5 millioner kroner inkl. mva. i flomsikringstiltak i 2026. For årene 2024 til 2026 er det planlagt å investere ca. 136 millioner kroner inkl. mva. i flomsikringstiltak. Flomsikringen er finansiert med 70% tilskudd fra NVE. Størrelsen på kommunen egenandel og manglende prisjustering av søknadsbeløpet er påklaget. Kommunen har oversendt forslag til utbetalingsplan til NVE som innebærer at kommunen sannsynligvis får utbetalt tilskudd ved ferdigstillelse av hvert enkelt flomsikringstiltak.

Det ble i økonomi- og strategidagen i kommunestyret gjennomgått et grovt estimert investeringsbehov i kommunale bygg og infrastruktur på ca. 773 millioner kroner i et 10-års perspektiv. I realiteten er det ikke avsatt investeringsmidler i 2025 for å redusere dette vedlikeholdsetterslepet. Blant annet er følgende investeringer ikke tatt inn i investeringsplanen i økonomiplanperioden:

- Ombygging av eldresenteret, kun innarbeidet utbedring av seremonirom i 2026

- Rehabilitering/oppgradering idrettshallen, kun innarbeidet prosjektering i 2025
- Rehabilitering/oppgradering av svømmehallen, kun innarbeidet prosjektering i 2025
- Nytt lagerbygg teknisk drift/bygg og vedlikehold er utsatt på ubestemt tid
- Rehabilitering/energieffektivisering rådhuset, kun innarbeidet en samlepost på totalt 5 millioner kroner hvert år i planperioden til kommunale bygg og infrastruktur
- Generell rehabilitering av vannverk og renseanlegg, kun innarbeidet nytt membranfilter og ny biorotor

Selvkostinvesteringer til vann, avløp og renovasjon (VAR) i 2025

Det er i budsjettet for 2025 ikke planlagt noen større investeringer innen VAR-området, men det er avsatt 4 millioner kroner til mindre vann- og avløpsprosjekter. Oppstart vann- og avløpsprosjekt i området Brurudbakka er planlagt i 2026. Dette er vurdert som kritisk å komme i gang med, og prosjektet er planlagt å vare i 3 år.

Investeringsplan 2025-2028 – nye investeringsbehov

INVESTERINGSPLAN	2025	2026	2027	2028
Sum investeringer i ANLEGGSMIDLER	80 360 000	154 355 000	36 550 000	47 850 000
- momskomp	-14 200 000	-23 000 000	-1 900 000	-2 400 000
- ubrukte lånemidler	-17 100 000			
- tilskudd	-33 040 000	-43 960 000		
Sum låneopptak	16 000 000	87 395 000	34 650 000	45 450 000

Tabellen viser planlagte investeringer og tilhørende låneopptak i økonomiplanperioden. Det er behov for å arbeide videre med investeringsbehov i planperioden.

De årlige låneopptakene beregnes ut fra de totale investeringene inkl. mva. Så gjøres det fradrag for MVA-kompensasjon, eventuelt bruk av fond, eventuelle tilskudd, samt ubrukte lånemidler fra året før.

Andre investeringer

Startlån

Det er budsjettet med en årlig bevilgning til startlån. Startlån er en husbankordning som administreres av kommunene. Kommunen låner opp i Husbanken for videreutlån til innbyggere som trenger finansiering til boligkjøp, og som ikke får finansiering i andre banker. Dette er ordinære lån som forutsettes tilbakebetalt etter en fastsatt plan.

Egenkapitalinnskudd KLP

Bevilgning av forventet innskudd av egenkapital i KLP. Eksakt beløp blir klart sommeren 2025.

Avsetning til ubundet investeringsfond

Det er i perioden planlagt salg av tomter og andre eiendommer/driftsmidler. Disse inntektene er planlagt satt av til ubundet investeringsfond med 2,0 mill. hvert år i perioden 2025 – 2028.

For ytterligere detaljer om investeringer henvises det til *Bevilgningsoversikt investeringer spesifisert 2025 - 2028*.

3. Økonomiplan 2025- 2028 og budsjett 2025 for kommunalområdene og felleskapitlene

3.1 Innledning

Overordnet om budsjettforslaget

Demografiutviklingen med stadig økende andel eldre og færre i barnehage- og skolealder, er noe alle kommuner må forholde seg til. Søndre Land er blant de kommunene der økningen i antall eldre kommer tidligere enn i sektoren generelt. Samtidig reduseres barnetallet raskere hos oss. Isolert sett skulle det tilsi en tydelig dreining av ressurser fra kommunalområdene Tidlig innsats og familie og Opplæring og inkludering til Mestring og velferd.

Reduksjonen i vertskommunerollen, og i de tilhørende overføringene, representerer et betydelig omstillingsbehov for hele organisasjonen. De største utfordringene vil naturlig nok komme i Mestring og velferd, men alle områder vil bli berørt.

I likhet med den demografiske utviklingen, representerer økningen i ungt utenforskap en nasjonal utfordring. Kombinasjonen av disse to utfordringene er spesielt krevende. Både den sosiale og økonomiske bærekraften i samfunnet utfordres hvis mange blir stående utenfor arbeidslivet og blir passive stønadsmottakere. I framtida vil vi også komme til å trenge all tilgjengelig arbeidskraft, ikke minst for å ivareta behovene i omsorgssektoren.

Fordi Søndre Land også ligger særlig høyt når det gjelder utenforskap, er det viktig å prioritere tidlig innsats i alle aldre. I tillegg til hensynet til bærekraft, handler dette om livskvalitet for den enkelte. Derfor er det i forslaget til budsjett og økonomiplan, så lang råd er, lagt vekt på å skjerme tiltak som handler tidlig innsats i alle kommunalområder. Så krevende som kommunens økonomiske situasjon nå er, har det imidlertid også vært nødvendig foreslå innsparinger som vil ramme den tidlige innsatsen.

3.2 Kommunalområde Tidlig innsats og familie

Kommunalområde Tidlig innsats og familie innebefatter de kommunale barnehagene: Trevatn, Grettegutua, Hov, Svingen og private Landåsbygda Montessoribarnehage. Helsestasjonen inklusiv skolehelsetjenesten og jordmortjenesten er egen avdeling innunder kommunalområdet. I tillegg er ansvaret for samhandlingen med det interkommunale barnevernet en del av kommunalområde Tidlig innsats og familie.

3.2.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	81 200 000	79 700 000	79 400 000	79 100 000

Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på 3,75 millioner kroner i 2025, sammenlignet med innmeldt budsjettbehov.

Følgende tiltak foreslås gjennomført	
Opphør av lokal vedtektsfestet rett til barnehageplass	-900 000 kr
Stenge barnehagene i jule- og påskeuka	-350 000 kr
Generelt kutt fordelt på alle avdelinger	-1 000 000 kr
Reduksjon i barnevernet	-1 500 000 kr
Utvidelse i Svingen barnehage	1 200 000 kr

Begrunnelse for de enkelte tiltakene

Tidlig innsats og styrket tverrfaglig samarbeid er sentrale elementer i kommunalområdets målrettede arbeid med å redusere barnevernsutgiftene på sikt. Barnevernreformen forplikter til mer kommunalt ansvar rundt det forebyggende arbeidet der barnehagene, helsesykepleiertjenesten og spesialpedagogiske tjenester er helt sentrale. Helsesykepleiertjenesten viderefører sin styrking i 2025 med sitt sentrale bidrag i arbeidet med tidlig innsats i barnets første leveår samt ut mot barn og unge i skolehelsetjenesten. Mottak av flykninger har gitt helsesykepleiertjenesten langt flere arbeidsoppgaver, og dette videreføres i 2025. Barnehagene driftes på et minimumsnivå i forhold til pedagog- og bemanningsnorm. Kuttforslaget med jul - og påkestengte barnehager vurderes dermed som det minst inngripende med tanke på kvalitet og innhold.

Opphør av lokal vedtektsfestet rett til barnehageplass

Lokal vedtektsfestet rett til barnehageplass ved fylte ett år, uavhengig av hovedopptak, foreslås avvirket da ordningen fører til merkostnader og utfordrer generelt en stabil drift av barnehagene. Erfaringsmessig har inntaket av barn i vårhalvåret utløst en bemanningsøkning på tre til fire årsverk med halvårsvirkning. Med bakgrunn i den økonomiske situasjonen foreslås det å avvikle retten. Det anslås at dette gir en besparelse på kr 900 000. Evaluering av ordningen har også vist at inntak av barn gjennom hele året utfordrer krav om stabilitet og trygghet i barnegruppene. Ordningen med løpende opptak videreføres ut fra praksisen med tilbud om barnehageplass når det er ledige plasser.

Stenge barnehagene i jule- og påskeuka

Det foreslås å stenge barnehagene i jul- og påskeuka. Stengte barnehager i tilknytning til de to høytidene er en forutsetning for å innføre en avtale om gjennomsnittsberegning av personalets arbeidstid. Helt konkret vil det føre til en besparelse da kompensasjon for pålagte møtevirksomhet utenfor barnehagens åpningstid kan opphøre, og i sin helhet erstattes med avtalte friperioder for de ansatte i tilknytning til jul og påske. Den anslås en besparelse på i overkant av kr 350 000.

Generelt kutt for alle avdelinger

Det jobbes målrettet med å få ned sykefraværet i de ulike avdelingene. Dette i kombinasjon med alternativ organisering når barnehagene preges av sykdomsperioder hos barn og ansatte, har vist gode økonomiske effekter. Besparelser er det også innen helsesykepleiertjenesten ved fravær. Det anslås at tilnærmingen til vikarinnleie, samt noe reduksjon av postene for driftsmateriell i alle avdelinger, gir en samlet besparelse på 1 million kroner. Kuttet vurderes som gjennomførbart innenfor kravet om realistiske budsjetter. Det betinger imidlertid stram budsjettstyring og avdelingenes

rammer gir ikke rom for innkjøp utover det høyst nødvendige. Besparelsen gir også følger for vedlikehold og oppgradering av diverse driftsutstyr.

Reduksjon i barnevernstjenesten

Reduksjon i barnevern for 2025 er satt til 1,5 million kroner. Kuttet er ytterligere økt utover planperioden; kr 300 000 i 2026, kr 600 000 i 2027 og kr 900 000 i 2028. Utgangspunktet før reduksjon av ramma var en tilføring av midler på 5,5 millioner kroner ut fra meldt budsjettbehov fra Gjøvik og Land barnevern. Budsjettandelen for Søndre Land er tatt ned fra 30,05 millioner kroner til 28,55 millioner kroner.

Utvidelsen i Svingen opphører etter første budsjett halvår

Kommunalområdet er tilført 1,2 millioner kroner for å drifte utvidelsen i Svingen barnehage ut barnehageåret 2024/2025.

3.2.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2024	2023	2022	Kommentar
Antall årsverk	69,4	73,2	66,5	Årsverk per oktober 2024
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	95,0%	91,7%*	87,2%	*per 2.tertial 2024
Økonomisk resultat (i %)	100	101*	102.	*per 2.tertial 2024 basert på årsprognose med et merforbruk på 700 000 i BV-tjenesten

BARNEHAGETJENESTEN

Nøkkeltall	2024	2023	2022	Kommentar
Antall barn i kommunale barnehager	196	186	200	
Antall barn private bhg	13	16	15	
Timer spesialpedagogisk hjelp (lærertimer)	66 t/u	60 t/u	76 t/u	
Antall timer assistent på enkeltbarn	214 t/u	151 t/u	123 t/u	

Antall barn i barnehage viser en oppgang og kan direkte kobles til mottak av flyktningfamilier. Det er en liten økning i antall timer med spesialpedagogisk hjelp. Imidlertid viser timetallet for assistentressursen i vedtak om spesialpedagogisk hjelp en nedgang. Diagnoser og sykdom fører til variasjoner i behov. 20 % av vedtakene er knyttet til fosterhjemsplasserte barn og er refusjonsberettiget. Spesialpedagog i den enkelte barnehage har vist til gode resultater og vært et kvalitetshevende tiltak innenfor det spesialpedagogiske og inn mot de tverrfaglige tjenestene som barna mottar.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)	85,7	84,0	83,4	88,8	87,7
Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)	90,3	88,0	95,5	97,3	97,2
Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning, alle barnehager (antall)	5,1	5,0	5,3	5,7	5,5
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	42,7	46,7	40,9	41,3	43,8
Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent)	4,7	5,7	3,6	4,0	3,2
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år (kr)	227 000	252 871	220 583	211 948	213 999

Nøkkeltall som omhandler andelen barn i forhold til innbyggere som benytter seg av barnehage, viser at Søndre Land ligger lavt i aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år. Helsestasjonen og barnehagene vil fortsette å jobbe aktivt for å øke andelen barn som benytter seg av barnehage. Bemanningsnorm for barnehage stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Våre nøkkeltall viser at vi har færre barn per ansatt. Dette skyldes i hovedsak at vi har én en-avdelings barnehage, og at den lokale ordningen med vedtektsfestet rett utløser ekstra bemanning i perioder. Nøkkeltallene for andel ansatte med barnehagelærerutdanning er svært positive for Søndre Land sin del. Kommunen har en høy prosentvis andel barn i kommunale barnehager som mottar spesialpedagogisk hjelp. Diagnoser og sykdom utgjør hovedandelen. Noe av økningen er en del av den tidlige innsatsen ved at spesialpedagogisk hjelp i barnehagen blir satt inn som et tiltak for å forhindre eskalerende behov for spesialpedagogisk hjelp i skolealder. Dette gjelder spesielt språkstimulerende vedtak.

Færre barn i aldersgruppa 1-5 er hovedårsaken til en økning i netto driftsutgifter barnehager. Høy andel spesialpedagogiske vedtak er kostnadsdrivende. Avskrivninger på barnehagelokaler er også en del av denne økningen.

BARNEVERN TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til barnevernstjenesten per innbygger 0-22 år (kr)	21 845	23 263	13 625	11 266	13 067
Barn med melding ift. innbyggere (prosent)	6,2	4,6	4,3	4,1	4,6
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-24 år (prosent)	7,3	-	-	-	
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	16,3	10,6	13,4	14,0	13,6
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	81	93	90	93	89
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	80 462	171 647	91 742	86 657	94 819

Nøkkeltallene viser at Gjøvik-Land barnevern har høyere utgifter enn gruppe 4 og Landet uten Oslo. Dette må sees opp mot nøkkeltallene som viser at behovet for barnevernstjenester i vår region er høyere enn gjennomsnittet i landet uten Oslo. Krevende og sammensatte saker påvirker også nøkkeltall for brutto driftsutgifter per barn med undersøkelse eller tiltak.

HELSESYKEPLEI TJENESTEN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	77,2	83,1	63,6	53,1	58,3
Andel nyfødte med hjemmebesøk av helsesykepleier (prosent)	97,4	102,2	95,0	89,6	93

Nøkkeltal vedrørende årsverk per innbygger viser en økning. Dette er en del av den målrettede satsningen da tjenesten er sentral i kommunens arbeid med tidlig innsats ovenfor barn og unge.

Tjenesten har også fått tilført årsverk med bakgrunn i tjenesteyting til flyktningfamilier.

Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker viser at oppgaven prioriteres innenfor helsestasjons- og jordmørtjenesten.

3.3 Kommunalområde Opplæring og inkludering

Kommunalområdet innbefatter Odnes skole/SFO, Fryal skole/SFO, Søndre Land ungdomsskole, avdeling for Forebygging og oppfølging, flyktningetjenesten og voksenopplæringen.

3.3.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	87 900 000	84 600 000	84 600 000	84 600 000

Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på kr 3 545 000 for 2025. Dette utover allerede innarbeidede tiltak på kr 1 900 000.

Det har vært viktig å sikre forsvarlig grunnbemanning i skolene, samt tiltakene som er satt inn for å styrke den tidlige innsatsen på området. Barnevernsreformen, det nye læreplanverket og den nye opplæringsloven krever kommunale tiltak og tverrfaglig samordning av ulike støttetjenester. Vi har derfor vært særlig opptatt av å ikke redusere det støtteapparatet vi de siste to årene har jobbet så iherdig med å få etablert på oppvekstområdet.

Skolenes driftsnivå tilpasses elevgrunnlaget i perioden. Budsjettrammene er svært stramme og ytterligere innstramminger på de kommunale skolene vil ikke ansees som forsvarlige. Det vurderes derfor som helt nødvendig å vurdere skolestrukturendring framover. Prognosene tilsier et sterkt synkende elevtall i årene etter kommende planperiode.

Det er gjort vurderinger rundt muligheten for å slå sammen SLUS og Fryal til en 1-10-skole med felles administrasjon. Oppsummert kan vi ikke se at dette vil gi en kostnadsreduksjon av særlig betydning. Rektorene har i dag både administrativt, personalmessig og faglig ansvar for skolen.

Oppgaveporteføljen er svært omfattende, og det vil være nødvendig med delegert ansvar ved sammenslåing av skolene. Den mest hensiktsmessige måten dette ofte gjøres på, er da å innføre en avdelingslederstruktur, hvor blant annet personalansvaret delegeres til avdelingsledere (f.eks. avdelingsledere for 1.-4. trinn, 5.-7. trinn og 8.-10. trinn). Det er verdt å nevne at skolene i dag samarbeider godt rundt vikarinleie, og at ansatte benyttes på tvers av skolene.

Når det gjelder bosettingsarbeidet, ser vi at etableringen av Land Flyktningetjeneste vil gi en mer kostnadseffektiv drift på hele flyktningeområdet. En effektiv og velfungerende flyktningetjeneste genererer kostnadsreduksjoner på andre områder. Særlig gjelder dette når tjenesten har kapasitet til å jobbe mer forebyggende og proaktivt inn mot sårbarheter blant flyktningene. Dette ser vi tydelig der flyktningetjenesten kan bistå flyktningene i møte med skole, barnehage og ulike helse- og velferdstjenester.

Følgende tiltak foreslås gjennomført:	
Redusert ramme til avdelingen Forebygging og Oppfølging	-1 700 000 kr
Forventet ekstratilskudd IMDI (SLUS)	-800 000 kr
Inntekter fra ulike tilskuddsordninger	-745 000 kr
Redusere samarbeidsavtalen med Gran kommune for elever med skolegang ved Bjonerøa skole på 8. - 10. trinn.	-300 000 kr (720 000 kr i helårs- virkning)
SUM	-3 545 000 kr

Utover dette er følgende tiltak medregnet:	
Redusere utgifter til digitale læremidler/lisenser i skolen	-300 000 kr
En klasse mindre på SLUS fra høsten 2025	-750 000 kr
Reduserte utgifter til «gjesteelever» og private skoler	-400 000 kr
Redusert bemanning (60 %) i avdeling Foreb. og oppf.	-450 000 kr

Begrunnelse for de enkelte tiltakene

Redusert ramme til avdelingen Forebygging og Oppfølging

Avdelingen styrer mot et mindreforbruk på ca. 1,7 millioner kroner for 2024. Det vil være naturlig å justere budsjettrammen ut fra dette.

Forventet ekstratilskudd IMDI (SLUS)

Det forventes en ekstrainntekt på ca. kr 800 000.

Inntekter fra ulike tilskuddsordninger

Det er viktig at vi klarer å utnytte potensialet i ulike tilskuddsordninger som blir tilgjengeliggjort innenfor fagområdene våre. Stadig opplever vi at det kommer nye tilskuddsmuligheter, og det vurderes som realistisk å kunne budsjettere med en ekstrainntekt knyttet til tilskudd innenfor kommunalområdet på ca. kr 745 000.- for 2025.

Redusere samarbeidsavtalen med Gran kommune for elever med skolegang ved Bjonerøa skole. Skal kun gjelde for elever fra 1.-7. klasse

Samarbeidsavtalen med Gran kommune ble opprettet etter nedleggelsen av Vestsida Oppvekstsenter. På grunn av svært lang reisevei har det vært nødvendig å tilby et skoletilbud for de som er bosatt lengst sør på Vestsida. Vestsida skole var en barneskole (1.-7. trinn) og elevene ble tidligere skyssset til Søndre Land ungdomsskole når de nådde ungdomsskolealder. Selv om reiseveien kan bli lang for enkelte, vurderes det tilrådelig å tilby skoleplass ved SLUS for 8.-10. trinnselevne. Søndre Land betaler regional grunnsats per skoleplass til Gran kommune, som for 2025 vil være ca. Kr 125 000. I tillegg må kommunen fullfinansiere elevenes skoleskyss (kommunale vedtak). Per dags dato er det 10 elever fra Søndre Land med skoleplass i Bjonerøa.

Klassetrinn	Antall elever
1	1
2	1
3	0
4	1
5	2
6	0
7	3
8	2
9	0
10	0

Redusere utgifter til digitale læremidler/lisenser i skolene

Digitaliseringsutviklingen i skolen gjør at stadig mer av fagressursene knyttes til lisenser. Dette utgjør i dag en stor del av utgiftene knyttet til undervisningsmateriell. Det blir nødvendig å redusere disse utgiftene for 2025 (ca. kr 300 000).

En klasse mindre på SLUS fra høsten 2025

Det er gjennom 2024 foretatt et omfattende omstillingsarbeid ved Søndre Land ungdomsskole. Bemanningen ved SLUS er per 01.10.24 redusert med 4,2 årsverk siden samme periode i fjor.

Elevtallsprognose for ungdomsskolen i kommende periode:

	2024	2025	2026	2027
8. trinn	38	47	53	56
9. trinn	44	38	47	53
10. trinn	63	44	38	47
SUM	145	129	138	156

Reduserte utgifter til «gjesteelever» og private skoler

For 2024 vil utgiftene til spesialundervisning på de private skolene i distriktet utgjøre en total kostnad på ca. 3,6 millioner kroner. Utgiftene til «gjesteelever» (elever med skolegang i andre kommuner (barnevern) vil bli på ca. 3,3 millioner kroner i 2024.

Prognosene for 2025 tilsier en samlet utgiftsreduksjon i disse områdene på ca. Kr 400 000.

Redusert bemanning (60 %) i avdelingen Forebygging og Oppfølging

Bemanningsreduksjonen skyldes naturlig avgang.

3.3.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2023	2023	2022	Kommentar
Antall årsverk	96*	87,5	89	* 4 ekstra årsverk knyttet til etableringen av Land Flyktningetjeneste * 9 årsverk knyttet til etableringen av avdelingen Forebygging og Oppfølging
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	95	91,6*	93,2	*Etter 2. tertial
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	103	*Prognose etter 2. tertial

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Kostragruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Årstimer til særskilt norskopplæring pr. elev med særskilt norskopplæring (antall) (12285)	30,7	46,8	49,5	36,7	45,1
Årstimer til spesialundervisning pr. elev med spesialundervisning (antall) (12285)	218,1	170,2	149,3	146,2	161,8
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	6,6	7	9,9	8,1	7,8
Gruppestørrelse (antall)	14,1	15,3	13,9	15,6	15,1

Vi ser at en forholdsvis stor andel av undervisningsressursen vår fortsatt brukes til spesialundervisning, selv om andelen elever med vedtak om spesialundervisning er noe lavere enn sammenlignbare kommuner.

GRUNNSKOLE

Nøkkeltall	2024	2023	Kommentar
Antall elever	496	502	Prognosene tilser nedgang i antall elever framover
Elever ved andre skoler	39	39	2023: Land Montessori (12), Bjonerøa (10), andre private skoler (8), i andre kommuner (9)

Årsverk undervisning kommunale skoler (inkl. fag- og miljøarbeidere)	64	68	
--	----	----	--

Elevenes skoleprestasjoner

Utviklingen i elevenes skoleprestasjoner er beskrevet og drøftet i tilstandsrapporten for grunnskolen (lagt fram for kommunestyret i oktober 2024). Her gjengis kun tallene for andelen elever på laveste mestringsnivå på nasjonale prøver og antall grunnskolepoeng.

Nasjonale prøver 5. trinn	2023	2022	2021	2020
Andel elever på laveste nivå i lesing 5. trinn	26,2%	52,5%	32,4%	28,9%
Andel elever på laveste nivå i regning 5. trinn	42,5%	52,5%	50%	40%
Andel elever på laveste nivå i engelsk 5. trinn	47,6%	37,5%	37,8%	27%

Nasjonale prøver 8. trinn	2023	2022	2021	2020
Andel elever på de to laveste nivåene i lesing 8 tr.	42,5%	38,7%	28%	21,8%
Andel elever på de to laveste nivåene i regning 8 tr.	40%	42,6%	54,3%	23,7%
Andel elever på de to laveste nivå i engelsk 8. tr.	35%	43,6%	33,4%	21,9%

Resultater 10. trinn	2023	2022	2021	2020
Grunnskolepoeng	41,1	42,7	40,5	42,4

Å rigge den tidlige innsatsen på en slik måte at vi får et robust, systemrettet og helhetlig opplegg gjennom hele skoleløpet har vært - og vil fortsatt være - et prioritert område. Fokus på mestring og inkluderende opplæring, blant annet knyttet opp mot den kommende satsingen “Kompetanseløftet for spesialundervisning og inkluderende opplæring”, skal bidra til at vi bedre klarer å “bygge laget” rundt eleven.

Skolene har hatt særskilt oppmerksomhet på å gjøre erfaringer med de konkrete tiltakene klasselesekurs og anvendelse av pedagogisk analyse. I tillegg er det etablert ressurspersoner på skolene, som skal bistå skoleledelsen til gjennomføringskraft i skolenes utviklingsarbeid. Skoleledelsen ved den enkelte skole mottar i tillegg systematisk veiledning fra Høgskolen i Innlandet. Det er gjennomført endringer i skolenes begynneropplæring, samt etablert tiltaket overgangslærer, for å sikre bedre overgang mellom barnehage og skole. Det forventes at dette kan bidra til praksisutvikling mot bedre inkluderende opplæring og mer treffsikre pedagogiske tiltak.

VOKSENOPPLÆRING OG FLYKTNINGETJENESTE

Søndre Land har vært vertskommune for voksenopplæringen (FVO) for begge Land-kommunene siden 1. januar 2021. Sølve Læring Pluss AS, via kommunal egenregi, er tildelt oppgaven drift av voksenopplæring og introduksjonsprogrammet for flyktninger.

Omfanget høsten 2024: Antall elever tilknyttet FVO er 120 stykker. Av disse er det 8 stykker som går grunnskole. Det forventes at antall elever våren 2025 er ca. 100 stykker. Antall deltakere på introduksjonsprogrammet er 91.

Ny opplæringslov ble innført 1. august 2024. Loven innfører modulstrukturerte læreplaner i grunnopplæringen for voksne, noe som skal bedre sammenhengen mellom introduksjonsprogram, norskopplæring, grunnskoleopplæring, videregående opplæring for voksne og arbeidsmarkedsopplæring. Søndre Land har vært forsøkskommune på modulbasert opplæring for voksne fra 2017 til våren 2024.

Alle flyktninger får tidlig kartlagt sin kompetanse og får karriereveiledning. FVO er modulstrukturert, noe som betyr at deltakerne plasseres i passende moduler basert på en grundig kartlegging av deres tidligere kompetanse og skolegang. Opplæringen dekker fag som norsk for språklige minoriteter, matematikk, samfunnsfag, naturfag, og engelsk, og kan ta fra ett til fem år, avhengig av kartleggingen og elevens progresjon. I FVO tilbys en fleksibel, tilpasset og effektiv opplæring som gir voksne muligheter til å bygge videre på sine ferdigheter, slik at de kan kvalifisere seg for videre utdanning eller arbeidsliv. Vår erfaring viser at næringslivet vektlegger muntlige norskferdigheter og digitale ferdigheter.

Alle deltakere i introduksjonsprogrammet tildeles arbeidspraksis fra første dag. Deltakernes sluttmaal er med å bestemme innholdet i introduksjonsprogrammet og praksisplass. Sluttmalet om arbeid eller utdanning blir konkretisert, og fulgt opp i programtiden. Denne måten å jobbe på, samt prosjektet «ARENA 17», har medført at Søndre Land ligger i landstoppen når det gjelder formidling av deltakere i introduksjonsprogrammet til arbeid og utdanning.

Land flyktningetjeneste, som ble etablert 1. juni i år, har som overordnet målsetting å tilrettelegge for en god integrering i lokalsamfunnet og i storsamfunnet. Flyktningen betraktes som en ressurs, og det arbeides med at ny-bosatte flyktninger skal oppleve tilhørighet og å være en aktiv deltaker i samfunnslivet, både i skole/-og jobbsammenheng og i fritiden. For å oppnå disse målsettingene er man helt avhengig av å jobbe tverrfaglig med gode innarbeidede samarbeidsrutiner.

Bosettingstall for begge kommuner per 31.08.24:

	Nordre Land	Søndre Land
Vedtak om bosetting for 2024	50 flyktninger	55 flyktninger
Bosatte før sammenslåing 01.06.24	21 flyktninger	30 flyktninger
Bosatte etter 01.06.24	13 flyktninger	16 flyktninger
Rest bosetting for 2024	16 flyktninger	9 flyktninger

3.4 Kommunalområde Mestring og velferd

Kommunalområdet dekker helse- og omsorgstjenester, psykisk helse- og rustjenester og sosiale tjenester i NAV. Tjenestene skal være av god kvalitet og med tilstrekkelig kapasitet. Det skal være nødvendig bredde i tjenestetilbudet. Det skal være et robust fagmiljø med vekt på tverrfaglighet og samarbeid – både internt og eksternt. Tjenesten har som mål å til enhver tid ha optimal organisering og kunne tilpasse seg framtidige endringer.

Kommunalområdet Mestring og velferd består av 12 avdelinger:

Fellestjenester, legetjenesten, psykisk helse og rustjeneste og 2 avdelinger miljøarbeidertjenester. Samlokalisert på Hovlitunet: fyiso/ergo/friskliv, kjøkken og kantine, hjemmebaserte tjenester, heldøgns omsorgsboligene Rognlia og Furubakken med dagsenter, institusjonene Bjørkelunden og rehabilitering og behandling. I tillegg er det i 2024 opprettet vertskommunesamarbeid med Nordre Land; NAV – Land.

3.4.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	213 000 000	212 300 000	212 300 000	212 300 000

Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på 8 635 000 mill. kroner i 2025 og følgende tiltak foreslås gjennomført:

Følgende tiltak foreslås gjennomført:	
Avvikle dagtilbud psykisk helse	-250 000 kr
Redusere sykefravær og overtid	-1 000 000 kr
Reduksjon i kjøp av tjenester lovpålagte, endring i behov	-1 050 000 kr
Div post	-50 000 kr
Generell bemanningsreduksjon	-885 000 kr
Midlertidig stenging en fløy på Rognlia 1.1.25 - 31.12.25	-2 015 000 kr
Fra våken til hvilende nattevakt – velferdsteknologi	-650 000 kr
Reduksjon – behov for utstyr	-400 000 kr
Helhetlig innsatstrapp- effekt	-1 000 000 kr
Gevinst ved bruk av velferdsteknologi	-200 000 kr
Endring i kjøkkendrift og matsvinn	-200 000 kr
NAV – reduksjon i meldt behov budsjett, effekt av Nav Land-samarbeid	-500 000 kr
Kutt vikarbudsjett generelt	-435 000 kr
SUM	-8 635 000 kr

Begrunnelse for de enkelte tiltakene:

Alle forslagene forutsetter av overtalligheten absorberes i organisasjonen.

Avvikle dagtilbud for psykisk helse:

Dagtilbudet driftes av psykisk helsetjeneste to halve dager i uken på dagtilbudet Tunet. Tjenesten er ikke lovpålagt eller vedtakspiktig. Det legges til grunn av brukergruppen kan benytte andre tilsvarende tilbud ved Frivilligsentralen, Røde Kors og Fontenehuset. Det kan føre til at behovet for individuell oppfølging øker, noe som kan utfordre kapasiteten ved de polikliniske tjenestene.

Redusere sykefravær og overtid:

Det jobbes med ulike tiltak i alle avdelinger for å redusere sykefraværet. Det forventes å gi resultater. Det legges inn en innsparing på 1 million kroner for hele kommunalområdet.

Kjøp av tjenester:

Endring i behov for kjøp av tjenester, gjennomgang av vedtak og nytt anbud medfører mulighet for reduksjon i utgifter. Tjenester gis i tråd med vedtatte regionale tildelingskriterier.

Diverse:

En avdeling har leaset en massasjestol som et forebyggende tiltak i forhold til sykefravær. Dette er ifølge ansatte et godt tiltak, men ut ifra dagens økonomiske situasjon kuttes tiltaket.

Generell bemanningsreduksjon:

Det legges inn et kutt på kr 235 000 på ikke lovpålagt stillinger. Konsekvensene av dette vil kunne være at terskelen for å gi tjenester må økes.

Redusere årsverk ved psykiske helse- og rustjeneste:

Utredningen i Bærekraftige tjenester fase 3 viste at Søndre Land kommunes psykisk helse- og rustjeneste er på størrelse med samme tjeneste i Egersund kommune (som har nesten tre ganger så mange innbyggere) og er altså mye større enn innbyggertallet skulle tilsi, også når folkehelseprofilen tas i betraktning. Det sees behov for en justering av dimensjoneringen av tjenesten i tråd med behovet. Det foreslås derfor å kutte kr 650 000 – tilsvarende ett årsverk.

Midlertidig stenging 1 fløy på Rognlia fra 01.01.25 - 31.12.25¹:

Kapasiteten ved Hovlitunet er bygget for fremtiden. For å kunne tilpasse drift i forhold til økonomiske rammer ser en behovet for å stenge en fløy i en periode. Dette vil føre til økt behov for økning av hjemmebaserte tjenester i samme periode, samt øke kriterier for tildeling av tjenester. Midlertidig stenging må vurderes videre i perioden sett opp mot brukerbehovene i årene fremover.

Innføring av velferdsteknologi som erstatter behov for personell:

Tiltak som foreslås er i samarbeid med verger og Statsforvalteren. Det forutsetter positivt vedtak fra Statsforvalteren.

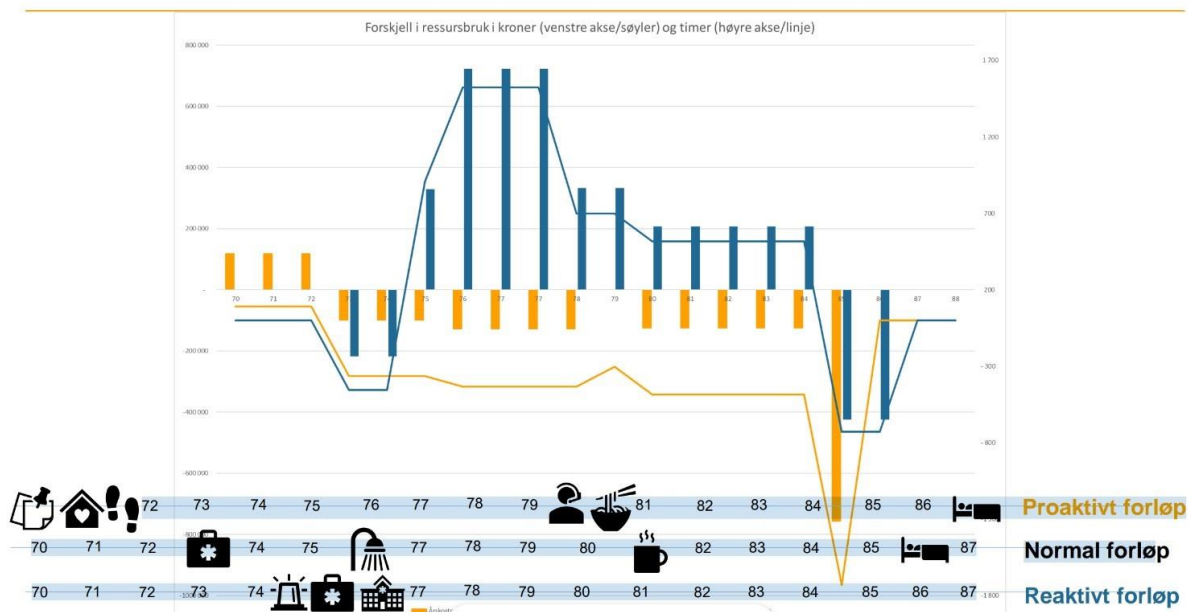
¹ Budsjetteknisk er det lagt inn innsparing for hele økonomiplanperioden. Dette må ses i sammenheng med forslaget om utredning av framtidig tjenestestruktur

Reduksjon i innkjøp av utstyr/Inventar:

Behovet for innkjøp av inventar og utstyr til flere avdelinger i MOV er estimert til kr 1 000 000. Mye av utstyret ble flyttet over fra Hovli sykehjem eller har nådd en alder hvo det ikke lenger finnes ekstra deler, ikke lenger er godkjent eller kan repareres. Ved tilsyn fra arbeidstilsynet på spesielt Bjørkelunden var et av punktene for avvik at ansatte må sikres gode arbeidsverktøy og hjelpemidler. Dette slik at de kan utføre sitt arbeid uten ekstra belastning på muskel og skjellet, og dermed også kunne forebygge arbeidsrelaterte sykdom. Innkjøp av enkeltutstyr er ikke å anse som investering, og det må derfor dekkes av den enkeltes avdelings ramme. Etter gjennomgang og prioritering, reduseres posten med kr 400 000 på grunn av økonomiske utfordringer, og resten av innkjøpet flyttes til 2026.

Helhetlig innsatstrapp – forventet gevinster

Innsatstrappen vektlegger det forebyggende arbeidet som skjer i kommunen. En helhetlig planlegging av alle tjenesteområder i kommunen som styrker de lavere trinnene i innsatstrappen, kan bidra til å utsette, og i noen tilfeller gjøre at det ikke er behov for kommunale helse- og omsorgstjenester. Verktøyet benyttes for å skape mest mulig nytteverdi for innbyggeren innen rammen av fag, folk og penger.

Forskjeller mellom proaktivt-, normal- eller reaktivt forløp

Modellen over illustrerer forskjeller i ressursbruk i de ulike forløp, både i personellressurser og i kroner. Tidlig innsats og en dreining av innsats mot de lavere trinnene på trappa, vil redusere behovet for personell og være mindre kostbart enn innsats av tjenester tilknyttet trinnene høyere opp i trappa.

Endring kjøkkendrift:

Matvareprisene har økt mye siste årene, men en ser en mulighet for besparelse med planlegging av menyer langt frem i tid og ved å benytte ulike leverandørenes tilbudslistor. Besparelse estimeres til kr 100 000. Ansatte ved de heldøgns omsorgsboligene har og spilt inn innsparingsforslag ved å redusere matsvinn. De erfarer at det kastes mye mat hver dag. Det er foreslått en innsparing på kr 100 000 i

reduisert matsvinn. Bra for miljøet og bra for lommeboka. Det foreslås også en prisøkning ut ifra dagens prisnivå. Priser vil bli vurdert to ganger årlig ut ifra prisstigning på matvarer.

NAV Land – Reduksjon i forslag til budsjett

Det foreslåtte budsjett fra vertskommunesamarbeidet Nav Land er estimert ut ifra nåværende budsjett for 2024, med en foreslått økning på 3 mill kroner for 2025. En må anta at man kan oppnå god ressursutnyttelse, større fagligstyrke og effektivisering av drift etter sammenslåing, og en velger derfor å redusere rammens til avdelingen med kr 500 000.

Reduksjons av vikarutgifter

Det er lagt inn et generelt kutt på vikarutgifter på avdelingene. Det må også i 2025 vurderes strenge kriterier for innleie når behovet oppstår og bedre ressursutnyttelse av ledige vikarer i ressursenheten. Det generelle kuttet er på 435 000 på avdelingene.

3.4.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for hele kommunalområdet	2024	2023	2022	Kommentar
Antall årsverk	190,1*	222,8	230,4	* Antall fastlønnede per 1.10.24. Vakanser ikke medregnet.
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,2	>4,2	-	Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.
Nærvær (i %)	95%	89.1%	86,6%	Pr. 2. tertial 2024
Økonomisk resultat (i %)	100 %	101 %	115,3	Pr. 2. tertial 2024. Tilført 10 mill basert på meldt overforbruk 1. tertial.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2025. Jobbnærværet har vært lavt i kommunalområdet over flere år. Det er iverksatt flere tiltak for å redusere sykefraværet den siste tiden. Korttidsfraværet er gjennomgående lavt i alle avdelinger, mens mange avdelinger har høyt legemeldt langtidsfravær. Dette gjelder spesielt døgnavdelingene.

Kommunalområdet har vært gjennom flere store omstillings prosesser siste to år for å oppnå balanse og drift tilpasset rammene. Kommunalområdet gir med noen få unntak kun lovpålagte tjenester hvor tjenestenivået besluttes etter individuell vurdering etter vedtak helse- og omsorgstjenesteloven. Det å stå i omstilling som medfører endringer i arbeidssituasjonen for ansatte, er en ekstra belastning for alle parter. I et dynamisk arbeidsliv er kontinuerlige endringer nødvendig for å kunne ha bærekraftige tjenester og robuste fagmiljø.

HELSE- OG OMSORGSTJENESTER

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2023	Søndre Land 2022	Gruppe 4	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger (kr)	50 354	49 309	49 036	37 829	44 002
Årsverk helse og omsorg per 10 000 innbygger (årsverk)	420,7	460,3	432,7	328.3	400.9
Årsverk per bruker av omsorgstjenester (årsverk)	0,40	0,49	0,57	0,59	0,55
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	80,7	71,3	78,1	77,5	77,3
Andel innbyggere 80 år og over som bruker hjemmetjenester (prosent)	34.1	31,5	32,2	27.2	28,7
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)	5	5,5	10	9,9	9,8
Andel brukere av hjemmetjenester 0-66 år (prosent)	53.7	54,8	44,6	48.9	48,5
Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon (kr)	6610	5 604	5255	5272	5209
Legetimer per uke per beboer i sykehjem (timer)	0.78	1,13	0.52	0,68	0,57
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	1,65	2,71	0,95	0,72	0,69
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	12,9	13,1	13,4	12,9	13,7
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	10,9	10,8	11,5	9,7	11,3

Søndre Land kommune ligger høyt sammenlignet med andre når det gjelder utgifter til kommunale helse og omsorgstjenester. Dette har sammenheng med vertskommuneansvaret og kompenseres for gjennom tilskuddsordningen. Blant annet ligger Søndre Land høyt når det gjelder kostnader til dagtilbud til eldre og personer med funksjonsnedsettelse av denne grunn. I forhold til antall årsverk per 10 000 innbyggere ligger kommunen lavere sammenlignet med andre i Kostragruppe 4, og med årsverk per bruker av omsorgstjenester ligger kommunen lavest sammenlignet med nabokommunene (Vestre Toten, Østre Toten og Nordre Land). Søndre Land kommune er ifølge Kommuneindeksen² rangert som en av de mest kostnadseffektive pleie og omsorgstjenester i landet (2 på effektivitet og 8 på kostnad)

Kompetanse er et satsningsområde. Søndre Land kommune har tradisjonelt ligget lavt på denne variabelen sammenlignet med andre. Tallene fra 2023 viser en sterk økning fra tidligere, også sammenlignet med andre i samme kostragruppe.

² Kommuneindeksen utarbeides av konsulentfirmaet Agenda Kaupang. Kommuneindeksen sammenligner både kostnader, tjenestekvalitet og finanser i norske kommuner.

Andel innbyggere under 66 år som mottar hjemmetjenester er redusert noe siden 2022, men ligger fortsatt over andre kommuner.

Utgifter per oppholdsdøgn i institusjon er høyere enn andre. Det har sammenheng med at Søndre Land kommune ikke har mange ordinære langtidsplasser, men mange heldøgns omsorgsboliger. Det forklarer også hvorfor andelen innbyggere over 80 år som bor på sykehjem er lav. Institusjonsplassene i kommunen er få, og alle spesialplasser er ved avdeling for rehabilitering og behandling og demensavdeling. I tillegg er legetilsyn ved institusjon høyere enn sammenlignbare kommuner og landet for øvrig. Dette fører til større utgift per plass, men ikke høyere utgifter i pleie og omsorg som helhet.

Vi har høy andel personer med tilbud om dagaktivitetsplass i aldersgruppen 67-79 år, sammenlignet med andre. Dette ser vi på som et godt forebyggende tiltak, og det er i tråd med økt satsning på lavere trinn i helhetlig innsatstrapp.

Kommunen har besatt alle legehjemler som er veldig positivt, men kommunen ligger lavere på legeårsverk per 10 000 innbyggere sammenlignet med andre kommuner i Innlandet

Det har i løpet av året blitt rekruttert ny privatpraktiserende fysioterapeut, og alle hjemler er besatt. Samarbeidet mellom kommunale og privatpraktiserende fysioterapeuter er satt i faste rammer og fungerer godt. Avdelingen fungerer som en spydspiss i det forebyggende arbeidet med tidlig inn i alle aldre.

SOSIALTJENESTER

KOSTRA-utvalget er noe endret fra og med 2022 noe som gjør variablene annerledes og ikke sammenlignbare med tidligere års resultat.

Det er en økning av antall sosialhjelpsmottagere fra 2022 med 173 mottagere til 187 per 31.12.23. Dette har sammenheng med flyktningstrømmen, den i perioder høye strømprisen og prisveksten generelt. Familier med barn som mottok sosialhjelp har økt fra 33 til 42 i samme periode.

Andel uføretrygdede av befolkningen har steget fra 21,6 % i juni 2023 til 22,0 % i juni 2024. Søndre Land har blant landets høyeste andeler av befolkningen på uføretrygd. Dette skyldes trolig flere forhold enn den enkeltes helsesituasjonen, bl.a. er tilflytting og sosial arv viktige faktorer.

3.5 Lokalsamfunn

Kommunalområdet er ansvarlig for å gi tjenester innenfor områdene bolig, eiendomsforvaltning, brann og feiing, husholdningsavfall, klima og energi, kommunal vannforsyning og avløp, kultur/barne- og ungdomstiltak, landbruk, plan, byggesak og miljø og samferdsel.

Kommunalområdet Lokalsamfunn består av avdelingene:

- Kultur og IKT
- Renhold
- Arealforvaltning
- Brann og redning
- Teknisk drift
- Bygg/vedlikehold.

Fra 1. juli 2024 ble IKT og post/arkiv, inkludert sentralbord, en del av avdeling for Kultur, idrett og fritid. Avdelingen fikk fra samme nytt navn til Kultur og IKT.

3.5.1 Økonomiplan 2024 – 2027 og budsjett 2024

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	51 800 000	50 300 000	49 700 000	49 800 000

Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på 4 millioner kroner i 2025, sammenlignet med innmeldt budsjettbehov. Omstillingsbehovet er egentlig høyere siden man f.eks. burde økt kapasiteten på oppfølging av forurensningssaker, trafiksikkerhet, styrket arbeidet med energieffektivisering, styrket arbeidet med å redusere vedlikeholdsetterslepet på kommunale bygg og infrastruktur, samt styrket satsningen på kulturskolen. Gitt kommunens økonomiske situasjon er ikke disse behovene fremmet i 2025, men de bør prioriteres i planperioden.

Generelt reduseres antall årsverk i kommunalområdet ved naturlig avgang, men innen flere avdelinger begynner kapasiteten å bli på kritisk nivå.

Bygg og vedlikehold samt Teknisk drift får den største økonomiske reduksjonen i budsjetttrammene. Bygg og vedlikehold har høye inntekter grunnet at mange kommunale boliger er leid ut, noe som medfører at avdelingen ser ut til å få et mindreforbruk i 2024. Videre er prognosen for strømutgifter noe lavere enn budsjettert hittil i 2024. Det forutsettes at situasjonen med høye leieinntekter fortsetter i 2025, noe som gir rom for reduksjon i budsjetttrammene. Ulempen er at kommunen har stort vedlikeholdsetterslep på den kommunale bygningsmassen. Reduserte budsjetttrammer vil utfordre vår evne til å utføre tilstrekkelig vedlikehold ytterligere. Omfanget av eksisterende eiendomsmasse vurderes kontinuerlig, men kommunen bør intensivere arbeidet med å redusere eiendomsmassen og forberede seg på at etterspørselen vil avta. Det ble solgt flere kommunale boliger i 2022/2023 sør i kommunen, samt at én bolig ble sanert i 2023. I tillegg pågår det en vurdering av tjenestestrukturen som kan innebære ytterligere reduksjon i den kommunale boligmassen i 2025 og i planperioden. Reduksjon av bygningsmassen muliggjør også reduksjon av årsverk ved naturlig avgang.

Videre er budsjettrammene for Bygg og vedlikehold justert for noe lavere energiutgifter i 2025, drift av ny avdeling i Svingen barnehage 1. halvår 2025 og midlertidig stengning av 8 plasser på Hovlitunet. Bygg og vedlikehold sin andel av omstillingsmålet i 2025 er 1,5 millioner kroner.

Som nevnt får også Teknisk drift nominell reduksjon i sine budsjettrammer. Det er knyttet til forventet lavere strømpriser og at det planlegges med at selvkostområdene må gå med overskudd for å redusere negative fond spesielt innen vann og avløp. I tillegg er ett årsverk etter naturlig avgang ikke erstattet høsten 2024, noe som gir helårseffekt i 2025. Som nevnt er det ikke økonomisk handlingsrom til å styrke kapasiteten til oppfølging av forurensningssaker og trafiksikkerhet. Oppfølging av forurensningssaker er tids- og arbeidskrevende. Det innebærer at kommunen ikke får fulgt opp disse sakene så godt som vi burde, og at kommunen per tid ikke har status som trafiksikker kommune. Teknisk drift sin andel av omstillingsmålet i 2025 er 1,5 millioner kroner.

Arealforvaltning er styrket med 0,5 millioner kroner i 2025 og 0,5 millioner kroner i 2026 for å gjennomføre revidering av kommuneplanens arealdel. På motsatt side får avdelingen sin andel av omstillingsbehovet, tilsvarende 0,3 millioner kroner i 2025. Årsprognosen i 2024 for Arealforvaltning tilsier mindreforbruk, noe som muliggjør en liten budsjettreduksjon i 2025. Men det understrekes at kapasiteten til å følge opp planarbeid ble redusert fra 100 % til 50 % i 2024. Noe som reduserer kommunens kapasitet til å utarbeide og følge opp reguleringsplaner. Videre pågår det utredning om regionalt samarbeid innen landbruk i Gjøvikregionen. Den største fordel vil være redusert sårbarhet innenfor fagområdene og at man kan bidra til å skape fagmiljø hvor det er enklere å beholde kompetansen.

Budsjettrammene til Renholdsavdelingen i 2025 er på samme nominelle nivå som i 2018. Noe som betyr at det de siste årene er utført betydelige innsparinger/reduksjonen i driften. For 2025 er avdelingen styrket med 0,15 millioner kroner knyttet til økt renhold i Trevatn barnehage og renhold i ny avdeling Svingen barnehage 1. halvår 2025. På motsatt side får avdelingen sin andel av omstillingsbehovet, tilsvarende 0,2 millioner kroner i 2025.

En aktiv kulturskole som gir barn og unge kultur- og mestringsopplevelser som legger til rette for mangfold, integrering og utvikling er et satsningsområde i kommuneplanens samfunnsdel. Ytterligere satsning på kulturtilbudene i 2025 er det ikke økonomisk handlingsrom til. Videre er det ikke funnet rom i budsjettet å satse mer på å utvikle kommunens arrangementer. Driftsbudsjettet til Kultur er justert i samsvar med at avdelingen har tatt over ansvaret for IKT, samt Post og arkiv. De senere år er Kulturavdelingen blitt skjermet for budsjettreduksjoner, men i 2025 får de en andel av omstillingsbehovet på 0,25 millioner kroner. I tillegg har Frivilligsentralen sagt fra seg arbeidet med Natteravn i Hov sentrum. Arbeidet må derfor i 2025 følges opp i kommunal regi.

Avdeling for brann og feiing fikk styrket sine driftsrammer i 2024 for å ha et mer realistisk budsjett. Det er derfor ikke foretatt noen reduksjoner i budsjettrammene i 2025. Videre pågår det utredning om regionalt samarbeid innenfor brann og redning i Gjøvikregionen.

Innenfor selvkostområdet er det lagt til grunn at brukerbetalinger skal tilsvare de totale kostnadene som er nødvendig for å produsere en tjeneste eller et produkt, som for eksempel vann, avløp og renovasjon. Gebyrøkningen for disse tre områdene er nødvendig for å sikre samsvar mellom inntekter og kostnader, samt å nedbetale negative fond innen spesielt vann og avløp. For nærmere beskrivelse se vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger.

Tilskudd til samarbeid med andre kommuner og andre eksterne tilstrebes holdt på samme nivå som i 2024. Ved denne fremgangsmåten får også disse en andel av budsjettkuttet som kommunalområdet må gjennomføre i 2025. Dette innebærer at tilskudd til Frivilligsentralen vil være på samme nivå i 2025 som i 2024.

Investeringsnivået er redusert betydelig i 2025 grunnet den økonomiske situasjonen, med unntak av flomsikring. Det er blant annet ikke funnet tilstrekkelig rom for energieffektiviserende prosjekter eller tilstrekkelig rehabilitering av vann og avløpsnett. Det er allerede et betydelig vedlikeholds- og rehabiliteringsetterlep innenfor området vann og avløp, noe som vil øke ytterligere. Dette medfører økt sannsynlig for driftsuhell og økte driftskostnader i planperioden. Det ble i økonomi- og strategidagen i kommunestyret gjennomgått et grovt estimert investeringsbehov i kommunale bygg og infrastruktur på ca. 773 millioner kroner i et 10-års perspektiv. I realiteten er det ikke avsatt investeringsmidler i 2025 for å redusere dette vedlikeholdsetterlepet. Unntaket er at flomsikringen gjennomføres som planlagt.

Det er budsjettet med 1 millioner kroner lavere strømutgifter inkludert biovarme og salg av konsesjonskraft i 2025 enn i 2024. Noe som medfører tilsvarende reduksjon i driftsrammene til Bygg og vedlikehold samt Teknisk drift. Sommer og høst 2024 har gitt mye regn og dermed fulle vannmagasin i vårt strømområde, noe som har medført noe lavere strømpriser enn antatt. Kommunen har sikret 75 % av forventet strømforbruk til en pris på 66,37 øre/kWh i 2025 og 64,1 øre/kWh i 2026. Resten av strømforbruket må kjøpes i spotmarkedet. I tillegg er det generelt varslet om at nettleien vil stige i årene fremover. Det er derfor usikkerhet om hvor høye strømutgiftene inkludert nettleie blir i 2025.

Arbeidet med energieffektivisering for å redusere strømforbruket prioriteres innenfor tilgjengelig budsjetttrammer. Dessverre er ikke driftsrammene eller investeringsrammene tilstrekkelig til å gjennomføre så mye tiltak som man burde. I tillegg er det viktig å oppmerksom på temperatur i rom og at lys ikke står på unødvendig. Det innebærer en forventning om at man justerer ned varmen på kontorer, møterom, klasserom, haller osv. Oppvarming av vann krever mye energi. Svømmebassenget på skolen åpnet etter høstferien. Det kan bli aktuelt å redusere perioden det er varmt vann i bassenget og/eller redusere antall grader i vannet.

Som tidligere nevnt er det planlagt betydelig færre investeringsprosjekter i 2025 enn tidligere. Det største investeringsprosjektet er flomsikring Hov. I 2025 er det planlagt gjennomført flomsikring av Mobekken og flomveg A og C, samt planlegge ferdig flomsikring av Hov sentrum nord. Kommunen har klaget på egenandel på 30 % og manglende prisjustering av søknadsbeløpet. I skrivende stund har ikke kommunen mottatt svar på klagen. Imidlertid ble det fremlagt en stortingsmelding 31.mai som foreslår å redusere kommunens finansieringsansvar fra 20 % til 10 %. Kommunen har oversendt forslag til utbetalingsplan til NVE som innebærer at kommunen sannsynligvis får utbetalt tilskudd ved ferdigstillelse av hvert enkelt flomsikringstiltak.

Budsjetttrammene for kommunalområdet blir særdeles krevende i 2025 og videre i planperioden, men oppnåelig. For å innfri budsjettreduksjonen må kommunalområdet redusere bemanningen og sikre at selvkostområdene i størst mulig grad har en selvkostgrad på 100 %, samt at man klarer å bygge opp igjen selvkostfond innen vann og avløp. Det er en målsetning om å klare reduksjonen i driftsrammene ved naturlig avgang. Det medfører behov for å vurdere tjenestenivået, og vurdere om det er enkelte oppgaver som det er mulig å slutte med uten vesentlige ulemper for våre innbyggere eller interne kunder i organisasjonen.

3.5.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall	2024	2023	2022	Kommentar
Antall årsverk	59,4*	57,05	58,3	*Årsverk per 19.09.2024
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	95,0	93,9*	94,2	*per 2. tertial 2024
Økonomisk resultat (i %)	100	95,0*	95,0	*per 2. tertial 2024

Antall årsverk i kommunalområdet reduseres gradvis, som en følge av at budsjettrammene reduseres. Økningen i antall årsverk 2024 skyldes at kommunalområdet har tatt over ansvarsområdene IKT, samt post/arkiv inkludert sentralbord. Det legges til grunn at antall årsverk går ytterligere ned i 2025.

Medarbeiderundersøkelse som ble gjennomført i 2021, ga et resultat på 4,3 for kommunalområdet lokalsamfunn. Ny medarbeiderundersøkelse er planlagt gjennomført i oktober/november 2024. Målsettingen er å være på tilsvarende nivå eller høyere for kommunalområdet lokalsamfunn ved neste medarbeiderundersøkelse.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2024. Jobbnærværet i 2023 og prognose for 2024 tilsier i underkant av 95 %. Det har vist seg krevende for kommunalområdet å oppnå målsetning om 95 %, spesielt har det vært flere langtidssykemeldinger som trekker sykefraværet opp.

De økonomiske driftsrammene blir gradvis strammere. I 2023 hadde kommunalområdet er mindreforbruk på ca 2,1 millioner kroner. Kommunalområdet forventer også et mindreforbruk i 2024, basert på årsprognose per 2. tertial 2024. Årsprognosen forutsetter at kommunen får dekket merutgiftene til etterarbeid etter ekstremværet Hans. Vi har den siste tiden opplevd lavere strømpriser enn budsjettet, men det er å forvente at energiprisene inkludert nettleie vil være høyere enn i økonomiplanperioden. Høye strømutgifter, inkludert nettleie, vil være en betydelig økonomisk utfordring for kommunalområdet i årene som kommer. Den største utfordringen i planperioden vil likevel være å ha tilstrekkelig midler til å vedlikeholde og rehabilitere kommunal infrastruktur, som ledningsnett og kommunale bygg. Dette gjelder både driftsbudsjett og investeringsbudsjett. Status er at vedlikeholdsetterslepet øker gradvis og at sannsynligheten at infrastruktur havarerer øker.

BOLIGER

De økonomiske KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	44	41	28	21	25
Lønnsutgifter per eid kommunal bolig (kr)	17 201	16 883	11 847	12 840	14 823
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kroner (kr)	5 803	2 834	1 957	1 568	1 454
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (prosent)	76	84	58	51	58
Andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig (prosent)	10	16	21	31	25
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, per 1000 innbyggere (antall)	2,3	1,4	1,5	1,5	2,0
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken per 1000 innbyggere (antall)	18,9	20,6	15,4	19,0	20,1

Kommunen har flere kommunalt disponerte boliger enn de fleste sammenlignbare kommuner grunnet ansvarsreformen, men antall har gått ned grunnet salg i Enger-området. Det er god andel kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere. Videre er andel nye søkere som har fått avslag på kommunal bolig gått opp i 2023. Andelen er likevel betydelig lavere enn i de andre sammenlignbare gruppene. Lønnsutgifter per eid kommunal bolig viser en nedgang 2023, men noe høyere enn i de andre sammenlignbare gruppene.

EIENDOMSFORVALTNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter (prosent)	7,4	8,7	9,1	9,4	9,2
Netto driftsutgifter til forvaltning av eiendom per innbygger (kr)	181	283	431	431	506
Areal på formålsbygg per innbygger (m2)	5,09	5,07	6,59	5,1	5,63
Utgifter til vedlikehold per kvadratmeter (kr)	82	143	100	111	78
Utgifter til driftsaktiviteter per kvadratmeter (kr)	762	893	743	741	742
Herav utgifter til renhold (kr)	183	205	195	185	188

Herav energikostnader per kvadratmeter (kr)	230	243	191	168	198
---	-----	-----	-----	-----	-----

Forvaltning av kommunale bygninger og boliger varierer fra kommune til kommune, så sammenligning med andre kan være misvisende. Bl.a. har flere kommuner valgt å la en kommunal stiftelse eller foretak eie rådhus, og i mange kommuner er boliger eid av en boligstiftelse. Det betyr at areal og kostnader for disse ikke nødvendigvis inngår i Kostra-tallene. I all hovedsak har Søndre Land kommune lite utgifter på eiendomsforvaltning sammenlignet med andre kommuner. Utgifter til renhold og energiutgifter har økt fra 2022 til 2023 og ligger litt over sammenlignbare kommuner. Spesielt ligger kommunen høyt på energikostnader, noe som indikerer mulige gevinster ved økt innsats på energieffektivisering.

BRANN OG ULYKKESVERN

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til forebygging brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	218	165	85	116	114
Netto driftsutgifter til beredskap brann og andre ulykker pr. innbygger, konsern (kr)	1 338	1 534	1 436	1 030	1 063
Årsverk i brann- og ulykkesvern per 1000 innbyggere (årsverk)	0,36	0,36	-	0,73	0,65
Antall bygningsbranner (antall)	1	8	122	2 750	257

Søndre Land kommune har høyere netto driftsutgifter enn andre kommuner til forebygging og beredskap brann og andre ulykker per innbygger. Det har vært generasjonsskifte i brannvesenet som medfører høyere kostnader til utdanning av nye mannskaper. Antall helseoppdrag øker og utgjør ca. 20 % av alle oppdrag for brannvesenet. Kostra-tallene viser også generelt at netto driftsutgifter til forebygging og beredskap øker i andre kommuner. Noe av årsaken til denne generelle utviklingen er økte kostnader til nødnett og alarmsentraler. Likevel gir kostnadsbildet et grunnlag for å arbeide videre med en vurdering av eventuelle innsparingsmuligheter.

HUSHOLDNINGSAVFALL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Årsgebyr for avfallstjenesten - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	2 229	2 362	3 353	3 557	3 119
Selvkostgrad (prosent)	100	100	100	102	100
Andel levert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling (prosent)	62,6	60,0	41,7	45,6	47,3

Årsgebyr for avfallstjenesten er lavere enn snittet i Innlandet og landet, samt høy andel levert til materialgjenvinning i Søndre Land. Selvkostgraden er tilnærmet 100 %.

KOMMUNAL VANNFORSYNING

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	89	100	96	98	97
Årsgebyr for vannforsyning - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	8 512	9 327	5 545	4 804	5 803
Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,58	0,58	-	0,59	0,50
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater (prosent)	100	85,5	-	99,1	99,8
Andel av total kommunal vannleveranse til lekkasje (prosent)	54,3	52	-	29,6	33,6

Selvkostgraden var på 100 % i 2023. Videre er årsgebyret for vannforsyning høyere enn i andre kommuner, noe som blant annet skyldes kommunens geografi og bosettingsmønster. Andel fornyet ledningsnett er stabilt lavt og på snittet med sammenlignbare kommuner. Det bemerkes at andelen fornyet kommunal nett burde vært høyere. Den lave andelen innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater i 2023 skyldes primært situasjonen under og etter ekstremværet Hans med kokepåbud i flere områder. Kommunen ligger høyere enn andre kommuner når det gjelder andel av total kommunal vannleveranse som går til lekkasje. Vi har vannmålere som beregner eksakt forbruk. Mange andre kommuner har ikke vannmålere installert hos sine abonnenter, og da benyttes forbrukstall fra Norsk Vann. De stipulerer med et snittforbruk pr boenhet på 140 m³ pr år. Snitt for Søndre Land er 99 m³ pr år. Med et for høyt beregnet forbruk, vil også lekkasjeprosent bli litt lavere enn hva den faktisk er.

I kommunen er det også forbruk som ikke måles, som f.eks. forbruk av vann ved kirkene, renseanleggene og tappestasjoner. Ved å korrigere for estimert forbruk på disse stedene er "reell" vannlekkasje i 2023 ca. 45,7 %.

KOMMUNALT AVLØP

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Selvkostgrad (prosent) (før bruk av fond)	100	100	99	98	98
Årsgebyr for avløpstjenesten – ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)	8 650	9 487	6 329	5 257	6 811
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	0,44	0,59	-	0,64	0,45
Andel innbyggere tilknyttet anlegg der rensekrav er oppfylt (prosent)	69,9	0,8	-	63,8	54,4

Selvkostgraden har vært på 100 % de senere år. Videre er årsgebyret for avløpstjenesten høyere enn i andre kommuner, noe som blant annet skyldes kommunens geografi og bosettingsmønster. Andel fornyet ledningsnett gikk noe opp i 2023 og på snittet med sammenlignbare kommuner. Det bemerkes at andelen fornyet kommunal nett burde vært høyere. Andel innbyggere tilknyttet anlegg der rensekrav er oppfylt har vært høyt i Søndre Land og det legges til grunn at det er en feilrapportering som medfører kun 0,8 % i 2023.

KULTUR/BARNE- OG UNGDOMSTILTAK

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger (kr)	2 232	2 501	2 910	3 116	2 967
Netto driftsutgifter til idrett i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,5	0,6	0,9	1,4	1,2
Netto driftsutgifter til barn og unge i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter (prosent)	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9
Besøk i folkebibliotek per innbygger (antall)	1,6	2,2	4,3	4,3	3,9
Besøk per kinoforestilling (antall)	39,1	37,3	19,5	21,9	23,0
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)	21,6	22,1	19,3	13,2	15,1

Netto driftsutgifter til kultursektoren viser en liten økning, men er godt under andre kommuner. Videre viser netto driftsutgifter til idrett og til barn og unge, målt i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter, stabil utvikling, men under andre kommuner. Andel barn som deltar i kulturskolen har

en liten oppgang, og er betydelig høyere enn i andre kommuner. Besøkstallene på folkebibliotek går opp, men er vesentlig lavere enn i andre kommuner. Besøkstallene på kino går ned, men er vesentlig høyere enn i andre kommuner.

KLIMA OG ENERGI

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Energiutgifter per m2 (fylkes) kommunalt eide bygg (kr)	230	243	191	168	198
Energibruk per m2 eid areal, formålsbygg (kWh)	138	144	162	147	167
Andel fornybar forbruk av totalt forbruk i (fylkes)kommunens eiendomsforvaltning, egne bygg (prosent)	97	96	97	96	96

Søndre Land kommune er på omtrent samme nivå som sammenlignbare grupper i 2023 med hensyn til energibruk formålsbygg. Når det gjelder energiutgifter er de vesentlige lavere i Søndre Land kommune enn i andre kommuner. Energiutgiftene per m² er noe høyere enn i sammenlignbare kommuner.

LANDBRUK

Nøkkeltall	2023	2022	2021	Kommentar
Landbrukseiendommer (antall)	576	576	570	
Jordbruksbedrifter (antall)	108	109	111	
Jordbruksareal i drift (dekar)	23 156	23 122	23 265	
Produktivt skogareal (dekar)	535 866	535 866	537 291	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter (prosent)	0,4	0,3	0,5	0,2	0,5
Dyrka og dyrkbar jord omdisponert til andre formål enn landbruk (dekar)	0,4	39,0	377,9	6 695,7	1 304,6
Godkjent nydyrka areal (dekar)	39,0	0,0	1 281	9 947	3 407
Søknader i alt etter jord- og konsesjonslov (antall)	14	12	607	6 277	1 137

Netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling i prosent av totale netto driftsutgifter er stabilt og ca. på snittet av andre sammenlignbare kommuner. Dyrka og dyrkbar jord omdisponert til andre formål i 2023 tilsvarer ca. vedtatt reguleringsplan på Grettejordet og Hovlandsvegen.

PLAN, BYGGESAK OG MILJØ

Nøkkeltall	2023	2022	2021	2020	Kommentar
Vedtatte reguleringsplaner fremmet som privat (antall)	1	0	0	1	
Byggesøknader i alt behandlet (antall)	67	77	119	99	
Behandlede byggesøknader med 3 ukers frist (antall)	37	55	89	22	

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Selvkostgrad i byggesaker (prosent)	51	34	69	69	67
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 3 ukers frist (dager)	15	17	16	19	17
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for byggesaker med 12 ukers frist (dager)	28	21	28	38	31
Antall av reguleringsplanene som ble møtt med innsigelser (antall)	2	1	25	423	32
Andel av innvilgete byggesøknader som skjer gjennom vedtak om dispensasjon fra plan (prosent)	24,7	42,4	21,3	21,0	15,4

Selvkostgraden viser en betydelig nedgang og lavere inndekning enn i andre kommuner. Det har vært en betydelig nedgang i antall byggesøknader siden 2021, som kan være en av hovedforklaringene. Saksbehandlingstiden for byggesøknader i Søndre Land kommune er noe kortere enn sammenlignet med kommuner.

SAMFERDSEL

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	1 081	1 794	2 233	1 635	1 695
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per km (kr)	150 300	250 550	130 301	203 884	163 453

Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	966	926	1 153	1 525	1 517
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for av alle kommunale veier (prosent)	10,0	10,0	10,6	15,4	18,0
Andel kommunale veier og gater med belysning av alle kommunale veier og gater (prosent)	65,0	65,0	40,1	63,6	52,1
Andel kommunale veier og gater uten fast dekke av alle kommunale veier og gater (prosent)	45,0	45,0	44,0	25,8	45,7

Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr) og per km viser en økning fra 2022 til 2023, og er ca. på samme nivå sammenlignet med andre kommuner. Bruttoinvesteringene var lave både i 2022 og i 2023, og noe lavere enn i sammenlignbare kommuner.

3.6. Stab og utvikling

Stab og utvikling består av to avdelinger:

- Stab
- Utviklings- og rådgiverstab

Stabsavdelingen

Består av:

- HR
- Lønn
- Økonomi
- Læringer
- HTV og HVO

Utviklings- og rådgiverstab

Utviklings og rådgiverstab er ansvarlig for å gi tjenester innenfor områdene samfunnsutvikling og kommunikasjon, samt være en intern ressurs som arbeider på tvers av organisasjonen.

Avdelingen ivaretar blant annet følgende funksjoner:

- Kommunikasjon, internt og eksternt som annonsering, nyheter, nettsider, intranett mv
- Markedsføring; Bolyst, nyhetsbrev, sosiale medier
- Politisk sekretariat
- Samfunnsutvikling; samfunnsplanlegging bolig- og næringsutvikling, stedsutvikling
- Tilskudd, prosjektfinansiering og tilhørende rådgivning
- Beredskap

Fra 1. juli 2024 ble Felles utvikling- og rådgiverstab omorganisert, og består av 3,8 årsverk fordelt på 4 ansatte.

3.6.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	21 800 000	23 100 000	20 800 000	20 600 000

I forbindelse med at rådmannen foreslår innføring av eiendomsskatt, er det lagt til grunn en styrking av budsjettet for stab med 1 million kroner per år.

I stab er følgende tiltak gjennomført i 2024 med slik helårsvirkning fra og med 2025:

- Avvikling av tiltaket Menn i helse kr 760 000
- Avvikling av tiltaket Kombinasjonsforsøket kr 585 000
- Reduksjon lønnsutgifter økonomi kr 1 000 000

Følgende tiltak foreslås gjennomført:	
Reduksjon 3 stk lærlingeplasser høst 2025	-220 000 kr (helårseffekt kr 520 000)
Reduksjon lønnsutgifter (20 % stilling)	-86 000 kr (helårseffekt kr 207 000)
Reduksjon øvrige utgifter	-200 000 kr
Inntekter fra tilskuddsordninger	-250 000 (forventet økt til kr 1 000 000 i 2028)
SUM	-756 000 kr

Begrunnelse for de enkelte tiltakene:

Menn i helse og Kombinasjonsforsøket ble startet avviklet i 2024. Helårsvirkningen av dette kommer i 2025. Det vurderes at tiltakene er for kostbare sammenlignet med andre tiltak. Innen avdelingen for HR og økonomi avvikles blant annet en del særskilte kompensasjonsordninger vedr. merarbeid osv. I tillegg legges det til grunn at det er mulig å redusere utgifter til enkelte dyre abonnementer på fellesløsninger. Lønnsutgiftene i avdelingen reduseres ved naturlig avgang i 2024. Helårseffekten kommer i 2025.

Antall lærlinger reduseres fra 13 til 10. I sammenheng med dette reduseres bemanning i HR/økonomi tilsvarende 20 % stilling. Det er gjort en kartlegging av hvor mange av lærlingene som jobber i Søndre Land kommune etter endt læretid. Per i dag er det tre stykker. Det oppleves som utfordrende å få avdelinger til å ta imot. Det synes derfor hensiktsmessig å redusere antallet nå for å jobbe for å styrke kvaliteten i læretiden samt å jobbe for å beholde lærlingene etter endt læreperiode.

Det er grunn til å anta at vi i Søndre Land kommune har et potensial når det gjelder å utnytte ulike tilskuddsordninger, og at vi av den grunn går glipp av en del midler. I budsjettet for Felles utviklings- og rådgiverstab er det derfor lagt inn en forventning gjennom aktivt søknadsarbeid, å tilføre avdelingen merinntekter på minimum kr 250 000 i 2025. Videre gjennom økonomiplanperioden ligger det inne en forventet økning som når 1 million kroner i 2028.

3.6.2 Økonomisk status og nøkkeltall

FELLES UTVIKLINGS- OG RÅDGIVERSTAB

Nøkkeltall for felles utviklings- og rådgiverstab	2025	2024	2023	Kommentar
Antall årsverk	3,8	7,0	6,0	Som følge av omorganisering, er det i 2024 overført ressurser til kommunalområdene Opplæring og inkludering og Lokalsamfunn og til Rådmannsgruppa.
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	95,0	94,2*	92,0	* Per 2. tertial 2024
Brutto tilskuddsmidler/ ekstern finansiering til kommunen	2,8 mill	-	-	
Netto tilskuddsmidler/ ekstern finansiering til avdelingen	0,25 mill			9% av brutto tilskudd gjennom avdelingen innteksføres.
Økonomisk resultat (i %)	100	106*	165	*Årsprognose per 2. tertial 2024

STAB

Nøkkeltall for stab	2024	2023	2022	Kommentar
Antall årsverk	9,00 2,4	13,8 2,4	13,8	Stab Hovedtillitsvalgt/ verneombud Læringer ca. 15
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3			Henviser til kap. 4.7.2 for utfyllende informasjon.

Nærvær (i %)	95%	91,9*	92,8%	* per 2. tertial 2024
Økonomisk resultat (i %)	100	100*	100	* per 2. tertial 2024 basert på årsprognose i balanse.

Antall årsverk i Stab er redusert med virkning fra 01.07.24 grunnet omorganisering. Post/arkiv og IKT er overført til kultur. Økonomi er redusert med én stilling. HR er økt med én stilling grunnet overføring av oppgaven bemanningsplanlegging fra MOV. Stab har blitt redusert gradvis de siste årene, som en følge av at budsjettrammene reduseres. Under forutsetning av at oppgavene som gjøres i Stab skal forbli uendret, synes en ytterligere reduksjon å være krevende utover reduksjon av ett årsverk i 2024.

Målsettingen er et jobbnærvær på 95 % i 2024, frem til nå i 2024 er nærværet en del lavere. Det skyldes i alt vesentlig langtidsfravær.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	3 480	6 276	4 923	3 173	3 768
Administrasjon - lønnsutgifter fratrukket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	4,7	8,6	6,8	5,3	5,6
Administrasjon - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	5 406	8 026	6 983	4 405	4 898
Administrasjon - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	5,8	8,6	7,9	5,8	6,3

Kommunens utgifter til administrasjon har tilsynelatende økt kraftig fra 2022 til 2023. Dette er ikke reelt. Årsaken til at KOSTRA-tallene i 2023 framstår som de gjør, er at en stor del av kommunens pensjonskostnader dette året ble ført på fellesområdet og ikke fordelt ut på kommunalområdene. Når pensjonskostnadene blir ført på fellesområdet på denne måten, framstår de som administrasjonsutgifter. Sammenlignet med 2022, utgjør dette en økning av kommunens administrasjonsutgifter med ca. 11,5 millioner kroner. Per innbygger tilsvarer det ca. kr 2 070.

En korleksjon av tabellen over for denne håndteringen av pensjonskostnadene, innebærer en reduksjon av lønnsutgifter til administrasjon (fratrukket sykelønnsrefusjon) til ca. kr 4 210 per innbygger. Andelen av kommunens totale lønnsutgifter reduseres til 5,7 %.

De totale administrasjonsutgiftene reduseres tilsvarende til ca. kr 5 960 per innbygger, noe som utgjør 6,4 % av kommunens totale driftsutgifter.

Siden ansvarsreformen i 1991, har Søndre Land kommunes samlede driftsutgifter (særlig lønnsutgifter) ligget høyt sammenlignet med andre kommuner. Utgiftene til administrasjon vil som regel samvariere med det totale utgiftsnivået, og rådmannen mener derfor det gir mest mening å

sammenligne administrasjonsutgiftenes andel av totale utgifter. Når det tas hensyn til hvordan pensjonskostnadene er bokført i 2023, kommer Søndre Land godt ut av en slik sammenligning. Dette gjelder ikke minst sammenligningen med kommunegruppa.

3.7. Rådmannsgruppa

Rådmannsgruppa består av rådmannen og fire kommunalsjefer.

3.7.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	8 400 000	8 400 000	8 400 000	8 400 000

Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på kr 100 000. Omstillingsbehovet innebærer i praksis at det ikke vil være rom for utgifter utover de som allerede er bundet opp i lønn og inngåtte avtaler.

Budsjettmessig inngår kommuneoverlegen i rådmannsgruppa fra og med 2025. Budsjettmidler for denne rollen er derfor flyttet fra utviklingsenheten til rådmannsgruppa.

Begrunnelse for de enkelte tiltakene:

Budsjettet for rådmannsgruppa har blitt betydelig redusert ved de siste års budsjettbehandlinger. Den foreslåtte reduksjonen på kr 100 000 er i realiteten en reduksjon i utgifter som vedrører organisasjonen som helhet.

3.7.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Nøkkeltall for rådmannsgruppa	2025	2024	2023	Kommentar
Antall årsverk	5,4	5	5	
	Mål	Resultat		
Resultatindikatorer	2025	2024	2023	
Medarbeidertilfredshet	>4,3	-	-	
Nærvær (i %)	100	96,4*	98,8	*Per 2. tertial 2024
Økonomisk resultat (i %)	100	103*	104	*Prognose per 2. tertial 2024

Økningen i antall årsverk skyldes at funksjonen som kommuneoverlege nå budsjettmessig er en del av rådmannsgruppa.

Budsjettet for rådmannsgruppa har tradisjonelt dekket en del fellesutgifter på vegne av hele organisasjonen. Med de senere årenes reduksjon i budsjetttrammer, er mulighetene for inndekking av denne typen utgifter langt på vei opphørt. Det går blant annet ut over muligheten for felles lederutviklingstiltak. Ledelse vil være avgjørende viktig framover dersom vi på en god måte skal evne å møte noen av de store samfunnsutfordringene knyttet til utenforskap og en stadig økt andel eldre i befolkningen. Å sikre god økonomistyring er en annen side av samme sak. I dette perspektivet er det bekymringsfullt at ressursene til lederutvikling blir stadig mindre.

3.8. Politisk ledelse

Området omfatter godtgjørelse til ordfører, fast godtgjørelse til varaordfører og formannskapsmedlemmene, ordinær møtegodtgjøring for kommunestyremedlemmene, formannskapsmedlemmene og alle andre medlemmer i politiske komiteer, utvalg og råd mv. Videre omfatter budsjettområdet utgifter til valg, kjøre- og diettgodtgjørelse, refusjon for tapt arbeidsfortjeneste, annonsering av møter i folkevalgte organer, politikernes deltakelse på kurs og konferanser, telefongodtgjøring mv. Kommunens utgifter til revisjon er en del av kontrollutvalgets budsjett

3.8.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	5 200 000	5 000 000	5 200 000	5 000 000

Årsaken til variasjon i budsjetttrammene er at det er valg i 2025 og i 2027. Den foreslåtte nettorammen innebærer et omstillingsbehov på kr 100 000. Dette foreslås dekket inn ved en reduksjon i budsjettene for henholdsvis kommunestyre og formannskap med kr 50 000 for hver.

3.8.2 Økonomisk status og nøkkeltall

Politisk ledelse hadde et mindreforbruk på ca 0,16 mill. kroner i 2023. Basert på 2. tertial 2024 forventes det økonomisk balanse i 2024.

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet uten Oslo 2023	Innlandet 2023
Politisk styring - lønnsutgifter fratrasket sykelønnsrefusjon (kr per innbygger)	419	624	719	374	520
Politisk styring - lønnsutgifter fratrasket sykelønnsrefusjon (andel av totale utgifter - prosent)	0,6	0,9	1,0	0,6	0,8
Politisk styring - netto driftsutgifter (kr per innbygger)	496	782	929	502	602

Politisk styring - netto driftsutgifter (andel av totale utgifter – prosent)	0,5	0,8	1,1	0,7	0,8
---	-----	-----	-----	-----	-----

Utgiftene til politisk styring i kommunene var generelt større i 2023 enn i 2022. Det er vanlig at disse utgiftene stiger i valgår.

3.9. Felles

Fellesområdet består blant annet av pensjonsavregning, avsetning til lønnsoppgjør, kontingenter, betaling for VTA plasser, integreringstilskudd, utgifter til kirkelig fellesråd, og ellers utgifter som ikke naturlig hører hjemme i noe kommunalområde.

3.9.1 Økonomiplan 2025 – 2028 og budsjett 2025

	2025	2026	2027	2028
Rådmannens forslag til nettoramme	13 500 000	- 500 000	- 3 900 000	- 6 600 000

Rammen for Felles er påvirket av store beløp i integreringstilskudd og store kostnader til pensjonsforpliktelser. Det er planlagt å motta 55 flyktninger i 2025 og 40 flyktninger de påfølgende årene. Budsjettet forventet integreringstilskudd ligger på samme nivå som 2024, 44 mill. I planperioden er nedjusteringen av integreringstilskuddet følgende,

- 2026 - 3 millioner kroner
- 2027 - 5,5 millioner kroner
- 2028 - 8,5 millioner kroner

Det er lagt inn et nedtrekk på utgifter til flyktningssituasjon i planperioden, basert på nedtrekket på mottak av antall flyktninger.

Tidligere år har det ikke vært budsjettet nok midler til pensjonsforpliktelsene våre. Basert på prognosen fra KLP er det behov for å øke midlene til pensjonsforpliktelsene våre, dette er estimert til 26,5 millioner kroner. I premieinnbetalingen til KLP er den nye pensjonsordningen AFP Livsvarig medberegnet i 2025, men i pensjonskostnaden er ikke den nye ordningen tatt med i prognosen for 2025. Dette er noe av årsaken til det store positive premieavviket for 2025.

Vertskommunetilskuddet er budsjettet med 65,4 millioner kroner for 2025, og er basert på 25 brukere per 01.01.2024. Som tidligere beskrevet i kap. 2 er vertskommunetilskuddet redusert med ca. 30 mill. fra 2026 til 2028, dvs. ca. 10 mill. årlig i denne perioden. Videre er det beskrevet et behov for å utrede nærmere hvordan kommunen på en enda mer styrt måte enn hittil, kan trappe ned utgiftssiden til vertskommuneoppgaven. På fellesområdet er det derfor lagt inn en nedtrapping av vertskommuneansvaret med 5 millioner kroner i 2026, ytterligere 5 millioner kroner i 2027 og ytterligere 5 millioner kroner i 2028. Det vil si totalt 15 millioner. Utredningen må angi hvordan nedtrappingen skal fordeles mellom kommunalområdene.

På fellesområdet er foreslått økt med 1 millioner kroner for å styrke arbeidet med digitalisering i 2025 og resten av planperioden. Videre er det lagt til grunn en gevinst av dette arbeidet i 2026 med 1 millioner kroner som øker med ytterligere 1 million kroner per år i planperioden. Gevinstene må tas ut i kommunalområdene.

3.9.2 Økonomisk status og nøkkeltall

KIRKE

KOSTRA-Indikatorer	Søndre Land 2022	Søndre Land 2023	Gruppe 4 2023	Landet u/ Oslo 2023	Innlandet 2023
Brutto driftsutgifter til kirkene i kr pr. innbygger	1 012	992	1063	744	767
Medlem og tilhørige i Dnk i % av antall innbyggere	77,2	75,8	75,1	65,6	73,8
Døpte i % av antall fødte	71,1	71,7	74,6	56,1	67,6
Konfirmerte i % av 15-åringer	72,7	63,6	69,5	51,3	57,3
Kirkelige gravferder i % av antall døde	85,2	96,9	96,7	84,4	90,2

Kommunen har høye driftsutgifter til kirker og gravplasser på nivå med KOSTRA-gruppe 4, men høyere enn fylket og landet.

4. Handlingsplan 2024-2027

Handlingsplanen viser hvordan de overordnede målene og satsingsområdene i vedtatt kommuneplan skal følges opp i kommende fireårsperiode.

Kommuneplanens overordnede målsetting:

Søndre Land skal gjennom bærekraftige løsninger være et attraktivt lokalsamfunn for folk i alle livets faser.

I det følgende presenteres mål, utfordringer og tiltak for hver av kommuneplanens satsingsområder

4.1 Samfunnsutvikling

4.1.1 Mål i kommuneplanen

Kommunens samfunnsutvikling skal styrke lokalsamfunnets attraktivitet som bosted og arbeidsssted. Det skal legges til rette for økt verdiskapning både innenfor eksisterende og nye næringer. Kommunen har mål om å øke antall innbyggere og antall arbeidsplasser. Satsingen på sentrumsutvikling og grendeutvikling skal videreføres, og det skal jobbes for bedre kommunikasjonsmessig infrastruktur.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune skal ha vekst i antall innbyggere og antall arbeidsplasser.	• Attraktive boliger og boligområder utvikles i tråd med behovet. Nye boliger bør hovedsakelig utvikles i etablerte tettsteder med eksisterende infrastruktur. • Kommunen skal til enhver tid kunne tilby ferdig regulerte næringstomter. • Kommunen skal tilrettelegge for industriell virksomhet tilknyttet det grønne skiftet. • Utviklingsaktører, næringsetablerere og innbyggere skal oppleve kommunen som en god medspiller og veileder. • Kommunen vil legge til rette for bygging av ny fritidsbebyggelse i åsene og langs Randsfjorden. • Kommunal informasjon og kommunikasjon kjennetegnes av pålitelighet, aktualitet og god tilgjengelighet. • Søndre Land skal være en aktiv deltaker i regionalt samarbeid.
Verdiskapningen knyttet til reiselivet skal økes.	• Søndre Land kommune skal sammen med andre berørte kommuner gjennomføre et prosjekt knyttet til etterbruken av Valdresbanen. • Randsfjorden og strandsonen skal videreutvikles som friluft- og rekreasjonsområde. • Kommunen skal legge til rette for satsing på lokal mat og kulturbaserte opplevelser.

Grendeutvikling og sentrumsutvikling styrker kommunens identitet og legger til rette for nye møteplasser.	• Det skal drives en grendeutvikling basert på de enkeltes grendenes styrker og egenart. Utviklingen skal skje i samarbeid med befolkningen i grendene. • Hov sentrum skal være et attraktivt møtested for kommunens egne innbyggere, næringsdrivende og besøkende.
Søndre Land har en godt utbygd infrastruktur for kommunikasjon.	• Kommunen er aktiv med å fremme lokale behov i fylkeskommunale og statlige prosesser knyttet til veiutbygging og offentlig kommunikasjon. • Kommunen samarbeider med private utbyggere av digital infrastruktur.
De eldre får flere gode og aktive leveår.	• Reformen "leve hele livet" skal følges opp. • Det skal utvikles flere boliger tilpasset behovet for eldre. • Det skal være enkelt å bo hjemme så lenge som mulig.

4.1.2 Status og hovedutfordringer

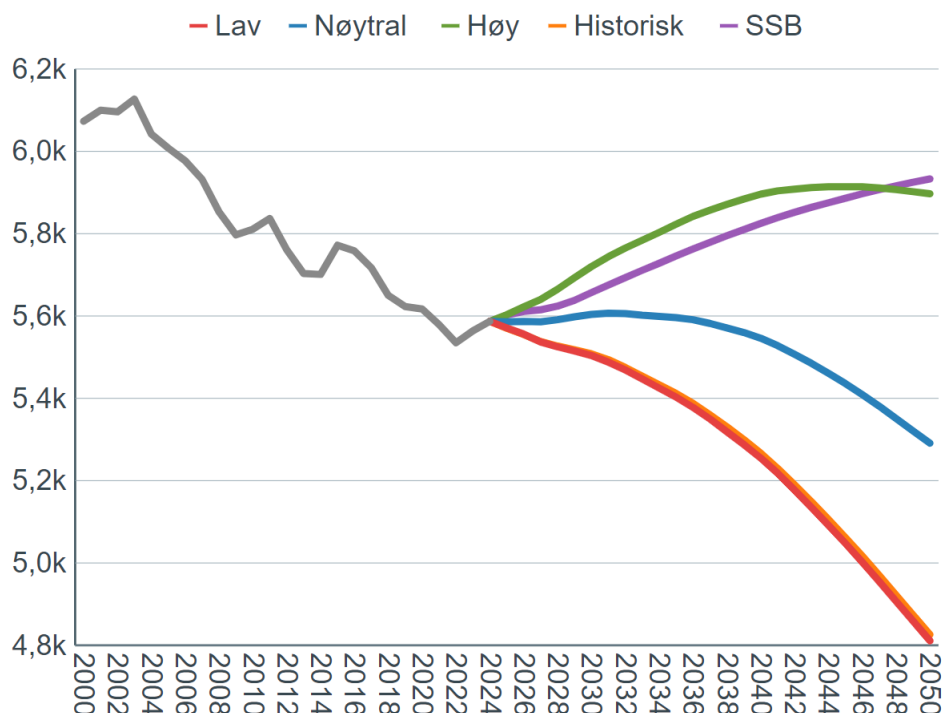
Befolkningsutvikling

Tabellen nedenfor viser utviklingen i folketall fra 1.1.2021 til 30.6.2024. Antall innbyggere ved utgangen av perioden var 5 638. Det har vært vekst i folketallet siden 2022. Veksten er i første rekke knyttet til nettoinnflytting. Fødselsoverskuddet (antall fødsler – antall døde) har vært negativt i hele perioden.

	2021	2022	2023	2024 (endr. t.o.m 30.6)
Folketall 1. januar	5579	5535	5564	5587
Fødte	36	38	46	17
Døde	52	88	65	40
Fødselsoverskudd	- 16	-50	-19	-23
Innflyttinger	301	320	298	171
Utflyttinger	328	242	255	97
Nettoinnflytting	-27	78	43	74
Befolkningsendring	-44	29	23	51

Figuren nedenfor viser fem ulike scenarier for utviklingen av folketallet i Søndre Land fram til 2050. Fire av scenariene tar utgangspunkt i Telemarksforsknings attraktivitetsmodell og viser hvordan

befolkningstallet kan utvikle seg avhengig av lokalsamfunnets attraktivitet. Det femte scenariet, den lilla linjen, er SSB sin framskrivning.

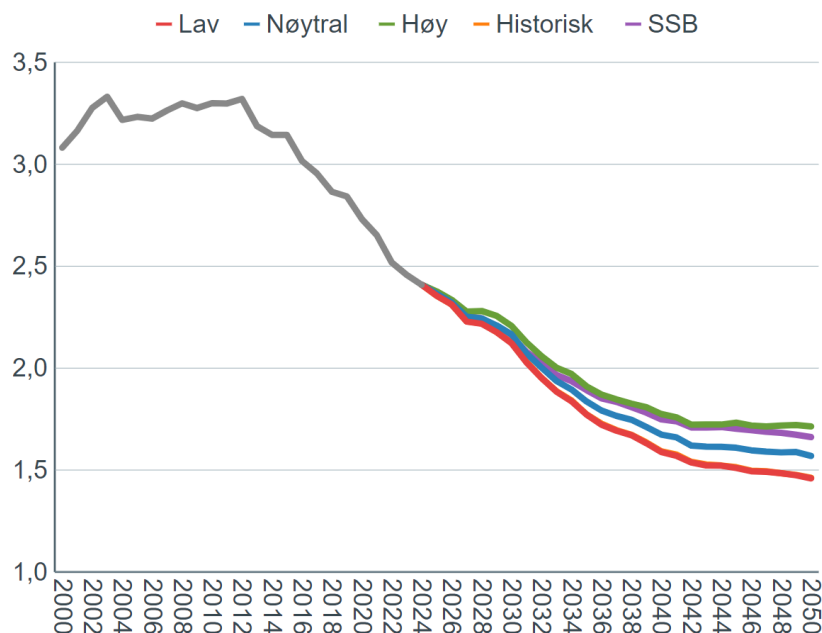

Scenariet med nøytral attraktivitet viser en nedgang i folketallet i Søndre Land fra 5 535 innbyggere i 2022 til 5 291 innbyggere i 2050. I scenariet med høy attraktivitet vil folketallet vokse til 5 897 innbyggere i 2050. Framskrivningen fra SSB opererer med en vekst i folketallet på linje med scenariet med høy attraktivitet.

I kommende økonomiplanperiode ser det ut til å bli en nedgang i aldersgruppen 0 – 5 år. Antallet barn i skolealder holder seg ganske stabilt første del av perioden, men vil deretter antagelig gå ned. Antallet innbyggere over 65 år øker, spesielt gjelder det gruppen over 80 år.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning er en betydelig utfordring for Søndre Land. Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd), mangel på kvalifisert arbeidskraft og skjev befolkningssammensetning. Dessuten blir grunnlaget for å drive handelsvirksomhet og privat tjenesteyting mindre.

Forsørgerbyrden, det vil si antall personer 20-66 år per person over 66 år, vil bli stadig tyngre fram til 2050. I figuren kan vi se forsørgerbyrden i Søndre Land.

I 2012 var det 3,3 personer i alderen 20-66 for hver person over 66 år. Siden 2012 har dette tallet blitt mindre og mindre. I starten av 2022 var dette tallet sunket til 2,5. Uansett alternativ vil forsørgerbyrden øke. I 2050 vil det bli mellom 1,3 og 1,6 personer i alderen 20-66 for hver person over 66 år.

Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom sektorene. Kommunalområde Mestring og velferd vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere pleietrengende eldre, mens utgiftsbehovet i kommunalområdene Tidlig innsats og familie og Opplæring og inkludering går ned etter hvert som antall barnehagebarn og skoleelever blir færre.

Arbeidsmarked og sysselsetting

Attraktive arbeidsplasser er viktig for å trekke til seg flere innbyggere. Arbeidsmarkedet og sysselsettingen er derfor viktig parametere for utviklingen i folketallet.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall arbeidsplasser innenfor ulike næringer i perioden 2020 til 2023. Samlet er antall arbeidsplasser forholdsvis stabilt, men likevel med en svakt nedadgående tendens. Nedgangen er størst innenfor varehandel, samferdsel, finanstjenester og offentlig administrasjon. Antall arbeidsplasser innenfor sekundærnæringene har derimot økt.

Sysselsatte personer etter arbeidssted	2020	2021	2022	2023
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	112	108	115	112
05-43 Sekundærnæringer	231	232	252	230
45-82 Varehandel, samferdsel, finanstj.	330	329	302	307
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	65	95	87	102
85 Undervisning	129	126	129	124
86-88 Helse- og sosialtjenester	717	667	667	633
90-99 Personlig tjenesteyting	39	42	36	43
00 Uoppgitt	26	28	23	34
SUM	1649	1627	1611	1585

Sysselsatte per 4. kvartal med arbeidssted Søndre Land etter næring. Kilde SSB statistikkbanken, tabell 13472.

Andelen sysselsatte i yrkesaktiv alder ligger i Søndre Land på omkring 71 %, mens den i landet som helhet ligger på omkring 77 %.

Folkehelse

Folkehelseinstituttet utarbeider folkehelseprofiler for alle kommuner. Disse folkehelseoversiktene viser at Søndre Land over tid skårer under gjennomsnittet på blant annet følgende indikatorer:

- Andelen innbyggere i aldersgruppen 30 – 39 år med utdanning på videregående eller høyskolenivå.
- Andelen innbyggere i aldersgruppen 0 – 17 år i lavinntektsfamilier
- Andelen innbyggere 20 – 29 år med stønad til livsopphold
- Forventet levealder

4.1.3 Handlingsprogram 2025 - 2028

Næringsutvikling

I henhold til kommuneplanens samfunnsdel har Søndre Land kommune som mål å bidra til etablering av industriell virksomhet knyttet til det grønne skiftet. Et av disse grepene ligger i arbeidet med industriområdet ved Hasvalsætra, på 982 mål. Formålet er å posisjonere seg strategisk for større virksomheter i den grønne skifte, med behov for betydelige arealer, arbeidskraft og kraftuttak. Reguleringsplanen «Raufoss Industripark Vest, Hasvalsætra» har stadig interessenter, og arbeidet med å møte nasjonale og internasjonale selskaper, i samarbeid med våre partnere har fokus også i 2025.

Det er økt interesse for arealet avsatt i kommuneplanens arealdel, Hasvalsætra N1, som ligger langs Fv 247 fra avkjøring til RagnSells og mot Hasvalsæterkrysset der Fv247 møter Fv 33. Arealet er på 321 mål, og vurderes utvidet til over 400 mål.

Planene om solkraftverk i Øystadmarka ligger fremdeles til behandling hos NVE. Statnett har startet grunnarbeidene med ny transformatorstasjon på Skyberg, og forventet driftssetting er tidlig i 2027.

Etablereropplæring for gründere fortsetter, og kommunen øker fokus og kvalitet på nyetableringer gjennom ordningen, med høy rekruteringsandel til ordningen.

I Hov sentrum er flere reguleringsplaner innenfor næring som ligger godt an med tanke på økt utvikling i begge ender av sentrum. Det arbeides aktivt med tilrettelegging for etablering av lynlading av el-biler, og målet er å ha en aktør på plass med et tilbud innen første halvår 2025.

Nøkkelen til suksess er å se næringsutvikling i et tversektorielt samarbeid, der et tett og nært samarbeid med både kommunikasjons-, areal og planavdeling, teknisk, kultur, helse og oppvekst er viktig for en helhetlig samfunnsplanlegging. I dette ligger blant annet utviklingen av et sterkt kommunesenter, gode boforhold, opplevelser og tilrettelagte boligtomter. Videreutvikling og aktivt bruk av «Nettverk for boattraktivitet og næringsutvikling» er et viktig verktøy i så måte.

Boligutvikling

Det arbeides på flere fronter med attraktiv og bærekraftig boligutvikling, og det skal fremlegges en egen "Boligosial teamplan" i løpet av første kvartal 2025. Reguleringsplanen for Grettejordet ble vedtatt i 2023, og det arbeides godt med Nordbolig for å realisere prosjektet. Arbeidet med flomsikring og håndtering av overvann planlegges gjennomført i 2025 og 2026. Arealforvaltning er i

sluttfasen på ytterligere boformer gjennom planen for “Kråkvika, Fagerlund og Breskebakke” som ventes ferdigstilt i overgangen 2024/2025.

Kommunikasjon og markedsføring

Satsingen på Bolyst Land fortsetter, og det gjøres tiltak knyttet til bedre løsning for mobil opplevelse på både web og nyhetsbrev. Det skal satses videre på bruk av sosiale medier, og økt oppmerksomhet, følgerskare og engasjement gjennom samarbeidet med Visit Øst-Norge og Gjøvikregionen.

4.2 Helse og mestring

4.2.1 Mål i kommuneplanen

Søndre Land sine innbyggere skal oppleve trygghet, tilhørighet og mestring gjennom hele livet.

Det skal satses på helsefremmende og forebyggende arbeid for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død. Innbyggerne skal leve selvstendige liv, oppleve mestring i hverdagen og ha tilgang til helhetlige, effektive og virksomme helsetjenester til riktig tid. Kommunen skal sikre bærekraftige helsetjenester som er rustet for framtida.

Delmål og satsningsområder, som ligger til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

Delmål	Strategier og satsningsområder
Søndre Land kommune arbeider helsefremmende og forebyggende for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død.	• Helhetlig fokus på folkehelse i alle planer og all planlegging • Lokalsamfunnet legger til rette for møteplasser og helsefremmende aktiviteter. • Arbeidet med å forhindre utenforskap knyttet til utdanning, arbeid og det digitale samfunn skal videreføres. • Dreie ressursinnsatsen mot helsefremmende og forebyggende arbeid og aktivitet. • Hverdagsmestring er fokus i alle tilbud og tjenester. • Vi jobber etter prinsippet «Tidlig inn i alle aldre». • Bredt lavterskeltilbud og gruppetilbud med fokus på mestring.
Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen.	• Styrket hverdagsrehabiliteringsteam som kartlegger behov, funksjon og sosialt nettverk, og veileder i hjemmet. • Et aldersvennlig samfunn er forankret og etablert i hele kommunen. • Vi jobber etter prinsippet «Hva er viktig for deg?». • Brukerinvolvering i utforming og evaluering av tilbud. • God og hensiktsmessig innbyggerdialog og lett tilgjengelig informasjon om tilbud og tjenester.

Innbyggerne gis helhetlige, effektive og virksomme helsetjenester til riktig tid.	• Tjenesteutvikling baseres på erfart kunnskap, beste og neste praksis. • Helhetlig innsatstrapp. • Strategisk og fleksibel ressursforvaltning. • Riktig kompetanse og ressursutnyttelse. • Bruke ressurser og gi tjenester på tvers av kommunalområder og avdelinger til det beste for innbyggerne. • Vi samarbeider med helseforetaket og de øvrige kommunene i regionen for å gi best mulig tjenester.
Helsetjenestene er bærekraftige og rusta for fremtiden.	• Utvikle samspillet mellom kommunale tjenester, pårørende, frivillige, sosiale entreprenører og lokalsamfunnet for øvrig. • Tildeling av tjenester tilpasses den enkeltes mestringsmuligheter. • Digitalisering og velferdsteknologi, • Fokus på innovasjon og optimalisering av daglig drift i tjenestene, • Aktiv deltagelse i helseregionen og helsefellesskapet, • Legge til rette for å rekruttere og beholde ansatte, • Styrke lederkompetansen og innovasjonen, • Redusere sykefraværet.

4.2.2 Status og hovedutfordringer

Kommunalområde Mestring og velferd utgjør en større andel av virksomheten i Søndre Land kommune enn i de fleste andre kommuner av tilsvarende størrelse. Dette skyldes vertskommunerollen etter ansvarsreformen i 1991. Denne delen av virksomheten trappes gradvis ned. Samtidig øker andelen eldre i befolkningen sterkt. Å håndtere begge disse utfordringene, til dels på én gang, stiller store krav til omstillingsevne hos alle.

I Hovlitunet har Søndre Land kommune fått et svært framtidsrettet omsorgssenter. Det ligger fortsatt et potensial i utnyttelsen av Hovlitunet som en ressurs i kommunal tjenesteyting, og som en møteplass og aktivitetsarena for hele kommunen.

“Tidlig innsats i alle aldre” står sentralt i Søndre Land kommune. For å sikre sosial og økonomisk bærekraft er det viktig at tjenestene våre har en innretning som stimulerer til fokus på mestring og livskvalitet.

4.2.3 Handlingsprogram 2025 - 2028

I 2025 vil utviklingsarbeidet i kommunalområde Mestring og velferd i stor grad handle om implementering av helhetlig innsatstrapp i alle ledd og et bærekraftig tjenestetilbud. Helhetlig

innsatstrapp handler om å gi brukerne våre riktige tjenester til riktig tid, med særlig vektlegging av mestringsperspektivet. I dette arbeidet er samarbeidet i helseregionen en styrke.

Satsningen er samsvarende med føringene i kommuneplanens samfunnsdel, og helt nødvendig for å sikre at kommunen framtidig skal kunne gi gode og tilpassede tjenester innenfor tilgjengelige økonomiske rammer til enhver tid.

Satsingen på velferdsteknologi vil fortsatt være prioritert både i 2025 og i resten av økonomiplanperioden.

Et annet viktig satsningsområde er å rekruttere og beholde fagkompetanse i avdelingene slik at tjenestene er av god faglig styrke. Herunder å sikre at en bruker rett ansatt til rett oppgave.

Søndre Land kommune vil i planperioden være en aktiv bidragsyter inn i Helsefelleskap Innlandet og Helseregion Gjøvik/Hadeland.

Helsefelleskap Innlandet

HELSEFELLESSKAP

Innlandet

Helsefelleskap Innlandet har som mål å styrke samarbeidet mellom sykehusene og kommunene i Innlandet for å sikre sammenhengende helsetjenester der innbyggere skal mestre og leve selvstendige liv.

Helsetjenestene skal være bærekraftige, tilgjengelige, fremtidsrettete og ha effekt for innbygger.

Samarbeidet reguleres gjennom en lovpålagt samarbeidsavtale mellom Sykehuset Innlandet og kommunene. Felles satsningsområder besluttet gjennom Strategiplan Helsefelleskap Innlandet 2022-2026. Strategiske satsninger for perioden er å sikre god samhandling og likeverdige tjenester spesielt for innbyggere med store sammensatte behov. Digitalisering er et naturlig førstevalg og tjenestene skal bygge på kunnskapsbasert praksis. Nok og riktig kompetanse må sikres for tjenesteproduksjon og omstilling, og det baseres på likeverdig partnerskap i helsefelleskapet.

Helseregion Gjøvik/ Hadeland

Helseregion Gjøvik/ Hadeland er en av syv helseregioner under Helsefelleskap Innlandet. Helseregion Gjøvik/ Hadeland består av kommunene Gjøvik, Vestre Toten, Østre Toten, Nordre Land, Søndre Land, Gran og Lunner.

Helseregion Gjøvik/ Hadeland skal bidra til individuelt tilpassede, robuste, bærekraftige og fremtidsrettede helse- og omsorgstjenester gjennom samarbeid.

For å nå dette er det definert fire hovedmål og totalt tolv satsningsområder:

- Styrket posisjon i samhandlingen med spesialisthelsetjenesten
 - o Forpliktende helseregionsamarbeid
 - o Regional helhetlig innsatstrapp
 - o Felles strategi og kunnskapsgrunnlag
- Robuste og attraktive fagmiljøer
 - o Beholde og rekruttere kompetanse
 - o Strategisk kompetanseutvikling
 - o Utvikle robuste fagnettverk
- Kostnadseffektive løsninger og stordriftsfordeler
 - o Digitalt førstevalg
 - o Tjenestesamarbeid og fremtidsrettet drift

- God virksomhetsstyring og felles analysegrunnlag
- Innbyggerdialog
 - Forventningsavklaring
 - Det er godt å klare seg selv
 - Innbyggerdrevet innovasjon og samskaping

Innenfor disse hovedmålene er det konkretisert 12 satsningsområder, og helseregionen samarbeider om ulike prosjekter og saker rettet mot disse.

Målkart med strategiske innsatsområder for helseregionen for å oppnå «individuell tilpassede, robuste, bærekraftige og fremtidsrettede helse- og omsorgstjenester gjennom samarbeid»

4.3 Oppvekst og utdanning

4.3.1 Mål i kommuneplanen

Barn og unge i Søndre Land kommune skal ha en trygg, sunn og utviklende oppvekst som gjør at alle får et godt voksenliv med deltakelse i samfunns- og arbeidsliv.

Barnehagebarn og skoleelever skal oppleve trygghet og mestring i en inkluderende barnehage og skole. Tverrfaglig innsats skal bidra positivt til unges livsmestring og motvirke utenforskap. Det skal jobbes for høy grad av trivsel og fellesskap i gode og inkluderende læringsmiljøer, med aksept for å leve ut sine drømmer. Alle barn skal oppnå gode lekeferdigheter og skoleelevene våre skal utvikle funksjonelle leseferdigheter.

Delmål	Strategier og satsningsområder
Alle barn og unge med familie skal oppleve trygghet og mestring i en inkluderende barnehage og skole slik at de gleder seg til neste dag	• Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i helsestasjon, barnehage og skole. • Tilrettelegge arenaer for mestring og meningsfull fritid for alle • Barnehager og skoler bidrar til et godt grunnlag for videre utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse • Sikre gode overganger i barnehage og skole, som gir barn, ungdom med familie en opplevelse av sammenheng og helhet

Den tidlige og tverrfaglige innsatsen bidrar positivt til unges livsmestring og motvirker utenforskap	• Bygge et godt «lag» rundt barnet, med fokus på lett tilgjengelig tverrfaglig kompetanse. • Alle barn og unge med foreldre skal oppleve en tilgjengelig og støttende jordmor, helsesykepleier – og skolehelsetjeneste
Høy grad av trivsel og fellesskap i gode og inkluderende læringsmiljøer, med aksept for å leve ut sine drømmer	• Inkluderende og tilpasset opplæring i barnehage og skole. • Systematisk arbeid med gode barnehage- og skolemiljø. • Vektlegging av relasjonskompetanse og bruk av Trygghetssirkelen /COS som et grunnleggende utgangspunkt i møte med den enkelte • Bidra til at barn og unge medvirker i beslutninger som gjelder dem selv. • Videreforedle FYSAK-modellen i grunnskolen
Alle barn skal oppnå gode lekeferdigheter og alle elever skal utvikle funksjonelle leseferdigheter	• Læring gjennom lek og variert aktivitet i barnehage og skole. Lekens egenverdi skal sikres • Systematisk språk- og begrepslæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småskoletrinnet. • Dysleksivennlig undervisning i alle grunnskolenes fag gjennom hele grunnskoleløpet.

4.3.2 Status og hovedutfordringer

Fokus på tidlig innsats og styrket tverrfaglig samarbeid er sentrale elementer i satsingene på oppvekstfeltet. Kommunen møter utfordringer med ungt utenforskap og psykisk uhelse, og mange barn og unge innehar svake språk- og leseferdigheter. Befolkningsutviklingen viser i tillegg at det blir færre barn og unge i våre barnehager og skoler.

Kommunens barnehagestruktur gir et godt grunnlag for et kostnadseffektivt og kvalitativt godt barnehagetilbud framover. Vi har skoler og barnehager med fantastiske uteområder, og andelen med fagutdannet personell er høy i alle ledd i oppvekstsektoren. Dette gjelder også helsestasjonen, jordmor og skolehelsetjenesten – som i tillegg er styrket utover lovpålagt bemanningsnorm.

Delmål og satsningsområder, som ligger til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

4.3.3 Handlingsprogram 2024 - 2027

Konkretisering av ovenstående mål og strategier ved følgende satsinger:

- Implementering av nytt læreplanverk
- Implementering av kommunal plan for trygt og godt barnehage- og skolemiljø

- Videreutvikle handlingsforløpet for tidlig innsats.
- Utvide viften av tiltak for barn, unge og deres familier gjennom etablering av Familieteam.
- Videreutvikling av COS i barnehage og skole
- Helhetlig innsatstrapp som styringsverktøy
- Prosjektet "språk er lek" for barnehagebarn
- Tidlig innsats og intensiv opplæring: Sikre skolenes plikt til intensiv opplæring for elever på 1.-4. trinn, som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving og regning. Implementere revidert plan for begynneropplæringen
- Regionale kompetansetiltak:
 - Barnehage (Rekomp): Barnehagebasert utviklingsarbeid med fokus på ledelse
 - Skole (Dekomp): Inkluderende opplæring, bruk av ressurspersoner i egen organisasjon og organisasjonsutvikling
- Kompetanseløftet for spesialundervisning og inkluderende praksis. Nasjonal satsing; «Bygge laget» rundt barnet/eleven. Fokus på inkluderende opplæring.
- Videreutdanning: «Kompetanse for kvalitet». Nasjonal satsing som legger til rette for kompetanseheving for lærere i relevante fag. Stipend og vikarordning.
- Barnevernsreformen: Mer kommunalt ansvar rundt det forebyggende arbeidet og kompetansehevende tiltak innenfor traumesensitivt arbeid, samt foreldreveiledning gitt til ansatte i helsestasjon/skolehelsetjeneste, PPT, barnehage og skole.
- Styrke samarbeidet mellom kommunalområdene internt og regionalt.

4.4 Kultur, idrett og fritid

4.4.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Søndre Land kommune skal ha et variert kultur- og fritidstilbud som stimulerer til deltakelse og mestring, og styrker fellesskapet og tilhørigheten i lokalsamfunnet. Kommunen skal legge til rette for et aktivt lag- og foreningsliv.

Kommunen skal ha et levende kulturliv, godt bibliotektilbud og attraktive arrangementer. En aktiv kulturskole skal gi barn og unge kultur- og mestringsopplevelser og legge til rette for mangfold, integrering og utvikling. Ungdomsklubben skal ha økende relative besøkstall, opprettholde gode åpningstider og utvide aktivitetsnivået. Søndre Land kommune ønsker et yrende foreningsliv som bidrar til mangfold, tverrsektorielt samarbeid og gode møteplasser. Det skal legges til rette for idrett og fysisk aktivitet for alle.

Følgende delmål og satsningsområder er lagt til grunn i kommuneplanens samfunnsdel:

Delmål	Strategier og satsningsområder
Kommunen skal ha et levende kulturliv, godt bibliotektilbud og attraktive arrangementer.	• Bruke kunst og kultur aktivt i utvikling av kommunen. • Fremme mangfold; ha et kulturtilbud tilpasset og tilgjengelig for alle, med gode møteplasser i det offentlige rom. • Sørge for tilgang til opplæring i kunst og kultur for barn og unge.

	• Samarbeide med frivillige organisasjoner, lokale kunstnere, næringsliv og andre eksterne aktører.
En aktiv kulturskole som gir barn og unge kultur- og mestringsopplevelser og legger til rette for mangfold, integrering og utvikling.	• Utrede nye lokaler til kulturskolen som er tilfredsstillende etter dagens kulturskolestandard. • Ta i bruk og utvikle rammeplanen for kulturskolen.
En ungdomsklubb som har økende relative besøkstall, som opprettholder sine gode åpningstider og utvider sitt aktivitetsnivå.	• Utvide aktivitetsnivået med målsetning om daglig aktivitet. • Utvide tilbudet for å nå flere målgrupper, særskilt tilbud til de yngste (Juniorklubb).
Et yrende foreningsliv som bidrar til mangfold, tverrsektorielt samarbeid og gode møteplasser.	• Faste årlige møtepunkter mellom kommunen og lag og foreninger. • Sikre gode møteplasser og vedlikeholde kommunens fysiske bygg og anlegg til å tilfredsstille dagens standard.
Kommune tilrettelegger for idrett og fysisk aktivitet for alle.	• Formidle mulighetene for fysisk aktivitet inne og ute og inspirere til deltagelse. • Innsats for å aktivisere mennesker i alle aldre og med ulike forutsetninger. • Bidra til å utvikle og vedlikeholde idrettsparker/-anlegg og tilrettelegge for mangfold. • Tilrettelegge for nærmiljøanlegg for idrettslig aktivitet. • Aktivt samarbeid med idrettsrådet og frivillige lag og organisasjoner.

4.4.2 Status og hovedutfordringer

Kommunen har mange ildsjeler som bidrar både i lag og foreninger og som profesjonelle utøvere. Bredder og kvalitet gjenspeiler den store frivillighetsinnsatsen som preger kommunen. I 2024 ble både kulturprisen og frivilligprisen delt ut. Arbeidet med å skape mer moderne og attraktive møteplasser har vært prioritert de to siste årene. Kultursalen ble oppgradert i 2022 og rehabilitering av biblioteket ble ferdig vinteren 2023. Arbeidet med å åpne opp for meråpent bibliotek er planlagt ferdig i 2024. Videre ble nye lokaler til kulturskolen på rådhuset ferdig sommeren 2023. Ungdommens hus har tilrettelagt for økt aktivitet og utvidede åpningstider, samt at det vurderes noen justeringer i tilbudet. Av attraktive arrangementer fremheves bygdefestivalen Tid for Tømmer og Jul i Søndre Land som arrangement som fremhever lokalsamfunnet på en god måte.

Kommunens utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og utenforskap har betydning for kulturtilbudet. Kulturtilbud og kulturaktiviteter må gjøres relevant og interessant for et økende antall eldre, og for innbyggere som ikke er i arbeid eller utdanning. De økonomiske rammebetingelsene blir stadig mer krevende, og det er en utfordring å utvikle kulturtilbudet, aktiviteten i ungdommens hus, gjennomføring av frivilligmelding og kulturskolen innenfor begrensede økonomiske rammer.

4.4.3 Handlingsprogram 2025 – 2028

For 2025 planlegges det med følgende satsningsområder:

- Opprettholde aktiviteten i Søndre Land bibliotek og kultursalen
- Skape synergi opp mot kulturskole, meråpent bibliotek og kultursal siden kulturskolen har fått egne lokaler på rådhuset.
- Utrede rehabilitering og modernisering av idrettshallen og svømmehallen
- I størst mulig grad opprettholde det gode servicenivået på skiløypekjøring i kommunen. Dette er et "billig" tiltak for å bidra til å opprettholde attraktiviteten til kommunen og stimulere til mer aktivitet.

4.5 Natur, miljø og klima

4.5.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Søndre Land kommunen skal bidra til å sikre biologisk mangfold, og forvalte naturområder, vannforekomster og kulturlandskap på en bærekraftig måte.

Jorda, vannet og lufta skal ha god miljøkvalitet. Ulovlig forurensning og forsøpling skal reduseres til et minimum. Dyrket mark skal ivaretas. Søndre Land kommune skal tilpasse seg til forventete klimaendringer, og bidra til reduserte klimagassutslipp. Naturmangfold og verdifull natur beskyttes, og det jobbes for miljøvennlig forbruk og redusert avfallsmengde i kommunens egne virksomheter. Søndre Land kommune har god beredskap mot kriser og uønskete hendelser.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune bidrar til reduserte klimagassutslipp.	• Kommunale bygg skal ha energiforsyning basert på fornybare energiformer. • Kommunen skal legge til rette for mer miljøvennlig transport. • Kommunen inspirerer til og gjør det enkelt for innbyggerne og næringslivet å ta gode klimavalg og redusere klimagassutslipp. • Gjennom arealplanlegging legges det til rette for klimavennlig bolig- og næringsutvikling. • Kommunen skal jobbe for etablering av næringsvirksomhet som bidrar til det grønne skifte nasjonalt og internasjonalt.

	Kommunen bruker miljøsertifiseringer som verktøy for miljøtiltak og økt miljøbevissthet i kommunale virksomheter og i næringslivet.
Jorda, vannet og lufta skal ha god miljøkvalitet. Forurensning og forsøpling skal reduseres til et minimum. Hensynet til dyrket mark skal ivaretas.	- Sikre at forurensning fra utslipp ikke overstiger vannets, jordas eller luftas selvrensingskapasitet. - Regional vannforvaltningsplan skal implementeres i kommunalt planverk og daglig arbeid. - Sikre at miljøstandarden i elver, bekker og sjøer opprettholdes der hvor den er tilfredsstillende og økes der den er mangelfull. - Andelen husstander tilknyttet offentlig avløpsanlegg skal økes - Forurensende utslipp og forsøpling skal reduseres til et minimum gjennom veiledning og pålegg. - Før dyrka mark omdisponeres skal alternativer være vurdert og matjordplan være utarbeidet. Det utarbeides jordvernstrategi.
Søndre Land kommune tilpasser seg til forventete klimaendringer.	- Flomutsatte og potensielt rasfarlige områder skal kartlegges og sikres. - Gjennom arealplanlegging sikre at skader som følge av flom og overvann unngås. - Ta høyde for økt nedbørintensitet i arealplanlegging og infrastrukturinvesteringer. - Veiledning om tiltak for god skoghelse må økes. - Økt oppmerksomhet på å forhindre erosjon og avrenning fra jordbruket.
Søndre Land kommune tar vare på naturmangfold og verdifull natur.	- Bruke og forvalte arealer og økosystemer - herunder karbonrike områder samt vilt- og fiskebestander - slik at naturmangfoldet bevares. - Arbeide for bekjempelse av svartelistede arter.
Søndre Land kommune skal jobbe for mer miljøvennlig forbruk og redusert avfallsmengde i egen virksomhet.	- Kommunen skal ha høy bevissthet om miljøkrav ved egne anskaffelser. - Matsvinnet skal reduseres. - Redusere bruk av engangsartikler.
Søndre Land kommune har god beredskap mot kriser og uønskete hendelser.	Kommunen har et systematisk arbeid for å forebygge kriser og uønskete hendelser.

	• Kommunens ROS – analyse oppdateres løpende. • Kommunen har oppdaterte beredskapsplaner på kritiske områder. • Kriseøvelser gjennomføres jevnlig.
--	--

4.5.2 Status og hovedutfordringer

Klima- og energiutfordringer er i økende grad med på å sette rammebetingelser og forme politikken både nasjonalt og lokalt. Gjennom «det grønne skiftet» blir det stilt nye krav og forventninger til politikk, planlegging, utbygging og drift som bidrar til en mer bærekraftig samfunnsutvikling. Videre må kommunen planlegge med villere og våtere klima.

Innenfor området overvannshåndtering og flomsikring er det utført flomsikring i Fallselva ved Kleivbakken og Stenersgata, samt i Grimesvingen boligområde. Disse flomsikringstiltakene ble finansiert av NVE.

Ordinær flomsikring i Hov sentrum pågår. Kommunen fikk i desember 2023 tilsagn om 70 % tilskudd til å gjennomføre denne flomsikringen. Søknadsbeløpet var 109 millioner kroner eks. mva. Kommunen har klaget på egenandel på 30 % og manglende prisjustering av søknadsbeløpet. I skrivende stund har ikke kommunen mottatt svar på klagen. Imidlertid ble det fremlagt en stortingsmelding 31.mai som foreslår å redusere kommunens finansieringsansvar fra 20 % til 10 %. Tilsagnsvilkårene tilsier at kommunen må være ferdig i løpet av høsten 2026.

2022 og første halvår 2023 var preget av energikrise med påfølgende høye strømpriser. Siden har det vært noe lavere strømpriser. Det legges til grunn at på sikt vil det være utfordringer med tilgang på energi, og at strømprisen vil være på et høyere nivå enn i dag, men lavere nivå enn det man opplevde spesielt høsten 2022. Videre legges det til grunn at nettleien vil øke i årene som kommer. Det innebærer at kommunen bør arbeide videre med energieffektiviserende tiltak innenfor de økonomiske rammene som er tilgjengelig. Dessverre er ikke de økonomiske rammene tilstrekkelig til å utføre det som kommunen burde gjort innenfor området energieffektivisering.

Prognosen for strømforbruket i 2024 tilsier et noe høyere strømforbruk i år sammenlignet med 2023. Dette selv om flere energieffektiviserende tiltak er gjennomført. Hovedårsaken til denne utviklingen er at gjennomsnittstemperaturen har vært noe lavere hittil i år sammenlignet med 2023.

Kommunen mottok i 2020 tilsagn om 1 million kroner i klimasatsmidler fra Miljødirektoratet. Tilsagnet forutsatte en kommunal egenandel av tilsvarende størrelse. Tilsagnet gjaldt for perioden 2020 til 2023. Formålet med tilskuddsordningen er å redusere klimagasser og omstille til et lavutslippssamfunn. Blant annet er det utredet klimavennlige løsninger som en del av reguleringsplanene Klinkenbergtoppen og Hov sentrum. Videre er det utarbeidet en klimastrategi med samfunnsplanen som utgangspunkt, samt at det er gjennomført klimakampanjer knyttet til samkjøring, tomgangskjøring, rent vann og matsvinn. Rapportering til Miljødirektoratet for å få ut statstilskuddet ble utført i år. I tillegg arbeides det med å øke andelen av ombruk/gjenbruk. Arbeidet skjer i fellesskap i Gjøvikregionen og med Horisont.

Søndre Land kommune fikk klimapris i 2023 for å være den beste mellomstore kommunen (5.000-20.000 innbyggere) på klimatilpasning. Dette fremgår av ekstremværrapporten for 2023. Spørsmålene

i den store kommuneundersøkelsen er utformet med utgangspunkt i et EU-verktøy for organisering av klimatilpasningsarbeid. Kartleggingen er delt inn i seks deler: Organisering, kartlegging av risiko og sårbarhet, identifisering av klimatilpasningstiltak, valg av tilpasningstiltak, gjennomføring, og evaluering/oppfølging.

Fra og med 2022 er det lagt til grunn at Søndre Land kommune kun skal kjøpe eller lease el-biler til bruk i tjenesten.

Innenfor samfunnssikkerhet og beredskap pågår det ordinært beredskapsarbeid. Revidering av overordnet risiko og sårbarhetsanalyse (ROS-analysen) sammen med Nordre Land kommune ble ferdig i 2024. Videre ble overordnet beredskapsplan revidert i 2024.

Forurensningssaker følges opp innenfor den kapasiteten kommunen har på dette feltet, samt at tilsyn av spredt avløp i kommunen gjennomføres.

4.5.3 Handlingsprogram 2025 - 2028

Det overordnede satsningsområdet for kommunalområdet i planperioden er å bidra til at man oppnår ønsket samfunnsutvikling innen økt bo-attraktivitet, sentrumsutvikling og næringsutvikling, som beskrevet i kapitlet Samfunnsutvikling. Det innebærer å prioritere gjennomføring av reguleringsplaner, etablere nødvendig infrastruktur som vann og avløp, tilrettelegge for bolig- og hytteutvikling i attraktive områder, samt fremstå som en næringsvennlig kommune innenfor de økonomiske rammer kommunen har.

Siden kommunen har fått tilskudd til flomsikring har det arbeidet høyest prioritet i planperioden. Som beskrevet ovenfor har kommunen frist til ferdigstilling Hov sentrum Sør og nord i løpet av høsten 2026. I 2024 har det vært prioritert prosjektering og reguleringsplanarbeid, men man planlegger med fysisk oppstart i desember 2024/januar 2025 av Mobekken og flomveg C. Fysisk oppstart av flomveg A er i 2025. I parallell pågår overordnet vurdering av flomsikringsveger i "Nordbergområdet". Fysisk gjennomføring av sistnevnte flomsikringstiltak er planlagt i 2026. Ved etablering av flomveg A planlegges det å benytte deler av Valdresbanen som anleggsvei og bygge en flomveg rett på østsiden Valdresbanen. Videre må kommunen generelt arbeide videre med gjennomføring av etterarbeid og tiltak etter ekstremværet Hans i planperioden.

Innenfor beredskapsarbeidet planlegges det årlige beredskapsøvelser i planperioden. Videre planlegges det med å arbeide med oppfølging av læringspunkter fra øvelsen våren 2024 og styrke beredskapsarbeidet generelt i planperioden.

De fleste vann- og avløpsanlegg i kommunen er av eldre dato, og her må det påregnes større vedlikeholdskostnader og rehabiliteringer. Sanering av ledningsnett i områder med mye inn- og utlekking av avløpsvann bør prioriteres. Også områder der kommunen kan få flere abonnenter tilknyttet kommunalt nett, vil bli prioritert. Et viktig satsningsområde er å utføre mindre investeringsprosjekter innen vann- og avløpsanlegg i egen regi i planperioden. Arbeidet med kartlegging og oppfølging av avløp i spredt bebyggelse pågår og fortsetter i planperioden. Største investeringen i planperioden er planlagt i området Brurudbakka.

Reduksjon av strømforbruket er et viktig satsningsområde i planperioden. Det gjelder både innenfor kommunale bygg og vann- og avløpsinfrastruktur. Videre er det lagt opp til å starte utfasingen av fossile kommunale tjenestebiler til el-biler i planperioden.

Det er en målsetning om at det i løpet av planperioden er etablert et solkraftverk i kommunen, noe som er et viktig bidrag i det grønne skiftet. Videre ville en etablering av batterifabrikk bidra til å skape den "grønne åsen" i kommunen.

I planperioden skal kommuneplanens arealdel revideres. Kommuneplanens arealdel skal bygge på mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel og beskrive hvordan arealene i kommunen skal benyttes. Mange av delmålene, satsningsområder og strategier i kommuneplanens samfunnsdel vil bli tema i dette arbeidet. Blant annet kan nevnes det grønne skiftet, klima- og miljømessig bruk av arealer og forsterke tilretteleggingen mer for klimavennlig bolig- og næringsutvikling i kommunen.

4.6 Kommuneorganisasjonen

4.6.1 Mål i kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneorganisasjonen skal levere brukerorienterte tjenester av god kvalitet innenfor rammen av en forsvarlig økonomisk drift.

Søndre Land kommune er en attraktiv arbeidsgiver og har engasjerte og motiverte ledere og medarbeidere med riktig kompetanse. Kommunen har en moderne og omstillingsdyktig organisasjon med effektive arbeidsprosesser og forvaltning av høy kvalitet. Økonomistyringen sikrer en bærekraftig økonomi og et stabilt velferdstilbud.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune er en attraktiv arbeidsgiver.	• Den kommunale organisasjonen har høy bevissthet om helse, miljø og sikkerhet, og en godt fungerende vernetjeneste. • Medbestemmelse og involvering blir ivarettatt gjennom et nært og godt samarbeid mellom arbeidsgiver og arbeidstakernes organisasjoner.
Kommunen har engasjerte og motiverte ledere og medarbeidere med riktig kompetanse.	• Rekrutteringsprosessene er preget av systematikk og høy kvalitet, og legger grunnlag for gode søkere og riktige ansettelser. • Kompetanseutviklingen skal sikre at de ansatte til enhver tid har oppdatert og riktig kunnskap. • Kommunen kjennetegnes av et godt og innsatsfremmende arbeidsmiljø med høy trivsel og gode faglige og personlige utviklingsmuligheter. • De ansatte har enkel tilgang til nødvendig og relevant informasjon.

Kommunen har en moderne og omstillingsdyktig organisasjon med effektive arbeidsprosesser og forvaltning av høy kvalitet.	• Den kommunale organiseringen skal legge til rette for et hensiktsmessig og målrettet tverrfaglig samarbeid. • Digitale verktøy brukes aktivt i utviklingen av kommunens interne og eksterne tjenester. • Kommunen har skriftlige og oppdaterte systemer for internkontroll og kvalitetssikring. • Søndre Land kommune deltar aktivt i arbeidet med å utvikle interkommunale samarbeidsløsninger.
Søndre Land kommune har en bærekraftig økonomi som sikrer et stabilt velferdstilbud.	• Søndre Land kommune kjennetegnes av bærekraftig og forsvarlig budsjettering og god økonomistyring. • Kommunens økonomiske nøkkeltall skal være i tråd med statlige anbefalinger.

4.6.2 Status og hovedutfordringer

Jobbnærvær

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Totalt SLK	92 %	90,7 %	90,2 %	89,1 %	89,6 %	90,8 %
Herunder egenmeldt fravær	1 %	1 %	1 %	1,7 %	1,5 %	0,9 %

2024: 1. og 2.tertial.

Jobbnærværet i Søndre Land kommune i 2023 ble på 89,6 %. Det er jobbet systematisk med sykefraværet i flere år. Det var en reduksjon av fraværet fram til 2020. Fra mars 2020 til våren 2022 er jobbnærværet påvirket av koronapandemien. Det egenmeldte fraværet ble på 1,5 % i 2023, som er en liten nedgang fra 2022, men høyere enn i perioden fram til 2021.

Jobbnærvær per kommunalområde er gjengitt nedenfor.

	2. tertial 2024	1.tertial 2024	2023	2022	2021
TIDLIG INNSATS OG FAMILIE	94 %	89,4 %	87,9 %	87,5 %	88,6 %
OPPLÆRING OG INKLUDERING	92,1 %	91,1 %	93,2 %	92,3 %	91,7 %
MESTRING OG VELFERD	89,1 %	88,4 %	86,5 %	88,3 %	88,9 %
LOKALSAMFUNN	92,5 %	95,3 %	94,2 %	89,6 %	92,2 %
STAB	94,6 %	94,2 %	93,8 %	90,4 %	92,8 %

FELLES UTVIKLINGS- OG RÅDGIVERSTAB	97 %	96,8 %	94,2 %	73,1 %	95,9 %
RÅDMANNSGRUPPE	96,4 %	88,9 %	98,8 %	98,5 %	100 %
TOTALT	91,4 %	90,3 %	89,6 %	89,1%	90,2%

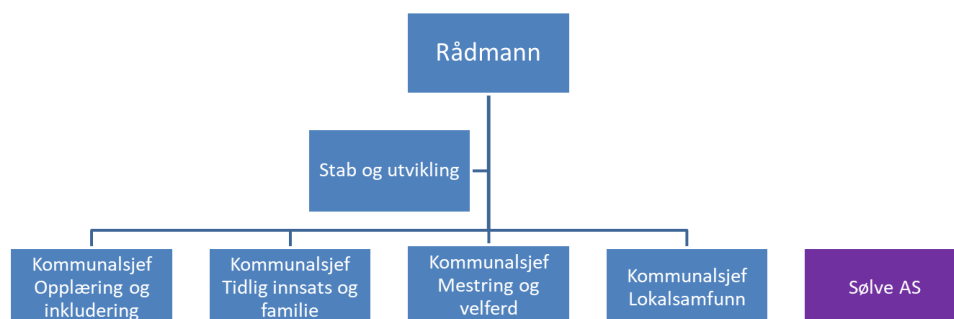
Søndre Land kommune har i 1. og 2.tertial 2024 en økning i jobbnærværet. Sykefravær er et viktig satsningsområde, og det er igangsatt ulike tiltak.

Medarbeidertilfredshet

Medarbeiderundersøkelse ble gjennomført i 2021. Utgangspunktet har vært at slike undersøkelser skal gjennomføres hvert annet år. Dessverre var det i 2023 ikke kapasitet til å planlegge og gjennomføre på en god måte. Ny undersøkelse vil imidlertid bli gjennomført i november 2024.

Administrativ struktur

Nedenfor vises organisasjonskartet for Søndre Land kommune på overordnet nivå. Sølve AS er synliggjort. Det er fordi virksomheten ved Sølve og det kommunale tjenestetilbudet er tett integrert.

Det er i 2024 gjennomført evaluering i to faser av den administrative organiseringen. Utgangspunktet har vært målene for kommuneorganisasjonen i kommuneplanens samfunnsdel og anbefalingene fra Telemarksforskning i prosjektet *Søndre Land i møte med framtida*.

Hovedkonklusjonen fra evalueringen var at det ikke var behov for større endringer av avdelingsstrukturen i kommunalområdene. Samtidig erkjenner vi at vi framover må være forberedt på mer eller mindre kontinuerlige justeringer av organiseringen vår. Det er det flere grunner til. Noe handler om endringer i samfunnet generelt, og noe handler om lokale forhold som behovsendringer som følge av endringer i befolkningssammensetning og brukerbehov.

Et sentralt grep i omorganiseringen fra mars 2020 var opprettelsen av fem tverrfaglige nettverk. Av ulike årsaker er det noe varierende hvordan nettverkene har fungert. Vi konstaterer også at det viktigste er å vektlegge tverrfaglighet som tilnærming i daglig arbeid og i prosjekter. Der har vi fremdeles en del å gå på, men vi har gjort betydelige forbedringer. Konklusjonen i evalueringen er derfor at de tverrfaglige nettverkene har hatt en funksjon, men at tiden var inne for å avvikle dem i opprinnelig form.

Ett av de fem nettverkene var egentlig en videreføring av den tidligere folkehelsekomiteen. Vurderingen er at det fortsatt er behov for at noen ivaretar rollene til dette nettverket. Derfor er det besluttet å opprettholde nettverket som gruppe, men endre navn tilbake til folkehelsekomité. Videre ser vi at vi har behov for en mer permanent tverrfaglig arena for å ivareta arbeidet med stedsutvikling, bolig- og næringsattraktivitet. Dette er oppgaver som har ligget til ett av nettverkene. Sammensetning og mandat for denne arenaen, må vi komme tilbake til.

Som nevnt ble det konkludert med at det ikke var behov for større endringer i avdelingsstrukturen i kommunalområdene. Det er likevel gjort noen justeringer, først og fremst knyttet til Stab/støtte og Felles utviklings- og rådgiverstab. Disse justeringene er også begrunnet i reduksjon/endring i bemanning. Tidligere Økonomi/IKT er splittet. Personalansvaret for økonomidelen er overført til HR-leder, og det er opprettet funksjon som fagansvarlig økonomi.

IKT er overført til Kultur. Det samme gjelder digitaliseringsrådgiveren fra Felles utviklings- og rådgiverstab og Post-arkiv fra dagens HR/Post-arkiv. I og med at servicetorget allerede var en del av biblioteket, innebærer dette en samling av førstelinjetjenesten (herunder sentralbordet), og det innebærer en tettere knytning av digitaliseringsarbeidet, som også er viktig for publikumstjenesten, til den tekniske IKT-delen.

Kulturavdelingen er i tillegg styrket med en ressurs knyttet til ungdomsarbeidet. Dette fordi arbeidet for og med ungdom vurderes som noe av det viktigste vi jobber med.

De ansatte i Felles utviklings- og rådgiverstab har tidligere hatt rådmannen som nærmeste leder. Uten at det innebærer økt bemanning, har én av de ansatte i staben, som en oppfølging av evalueringen, overtatt lederansvaret for de øvrige.

Kommuneoverlegen skal fremdeles ha rådmannen som nærmeste overordnede. Det er fordi kommuneoverlegen har en funksjon på tvers av hele organisasjonen.

4.6.3 Handlingsprogram 2025 - 2028

Den generelle forverringen av kommuneøkonomien, som også rammer Søndre Land kommune, har tydeliggjort at det er behov for å gå inn i en del krevende tema på en annen måte enn det som har vært gjort så langt. Dette også for å kunne gi kommunestyret et vesentlig mer opplyst beslutningsgrunnlag enn det som er mulig å legge fram gjennom en ordinær budsjettprosess. Rådmannen vil derfor foreslå at følgende tema gjøres til gjenstand for særskilt utredning i 2025 med sikte på at de kan utgjøre et grunnlag for budsjett- og økonomiplanprosessen for perioden 2026-2029:

Tjenestestruktur

Søndre Land kommune er inne i en periode med en til dels dramatisk endring i befolkningssammensetningen, jf. blant annet det som tidligere er skrevet om endringer i forsørgerbyrde. I den forbindelse er det nødvendig å se på hvilken kapasitet kommunen skal ha på ulike områder, og på hvor tjenesteytingen geografisk skal lokaliseres. Det innebærer også en vurdering av hvilken kommunal bygningsmasse kommunen bør inneha i tiden fremover.

Nedtrapping av vertskommuneoppgaven

Beslektet til temaet tjenestestruktur, er spørsmålet om hvordan kommunen på en enda mer styrt måte enn hittil, kan trappe ned vertskommuneoppgaven.

Flyktningeøkonomien

Erfaringer fra flyktningekrisen i 2015 tilsier at det er viktig å ha bevissthet om de økonomiske sidene. Når kommunen mottar mange flyktninger, følger det også med relativt store statlige overføringer. Det gjør det mulig å bygge opp et tjenestenivå som kan være krevende å bygge ned når antallet flyktninger går ned. Vi må sikre at vi er tilstrekkelig forberedt på å håndtere ulike scenarier på en måte som er økonomisk bærekraftig.

Investeringsnivå

Rådmannen har tidligere synliggjort et betydelige investeringsbehov de nærmeste 10 årene, se også etterfølgende kapittel 2.6. Det er neppe realistisk å tro at dette bare kan skyves ut på ubestemt tid. Ikke minst i sammenheng med behovet for å avklare framtidig tjenestestruktur, er det derfor nødvendig å gå ytterligere inn i investeringsbehovet. Det innebærer også at det må utredes om deler av behovet kan løses i samarbeid med private aktører.

Når rådmannen velger å foreslå disse utredningstemaene, er det fordi rådmannen mener dette er et helt nødvendig arbeid for å sikre et best mulig framtidig tjenestetilbud til kommunens innbyggere og en bærekraftig kommuneøkonomi. Samtidig kan ikke rådmannen unnlate å understreke at det er snakk om utredninger som vil kreve betydelig administrativ kapasitet. Det er en kapasitet som er redusert de siste årene. Noe som innebærer en åpenbar risiko for tilstrekkelig framdrift.

Det ble i 2023 inngått samarbeidsavtale mellom Søndre Land kommune, NAV Søndre Land og NAV Arbeidslivssenter. Hensikten med avtalen er et langsiktig strategisk samarbeid om sykefraværsoppfølging, forebyggende arbeidsmiljø, rekruttering og inkludering. Med bakgrunn i avtalen er det i 2024 gjennomført et sykefraværsprosjekt som har omfattet utvalgte avdelinger. Sykefraværsprosjektet har hovedfokus på partssamarbeid ute på avdelingene. Evaluering av prosjektet vil vise om nye avdelinger skal delta i prosjektet i 2025. Videre oppfølging av samarbeidsavtalen vil være høyt prioritert i den kommende fireårsperioden.

Viljeserklæring og håndbok for interkommunalt samarbeid i Gjøvikregionen er under revidering. Søndre Land kommune vil også i den kommende fireårsperioden være en konstruktiv og aktiv bidragsyter i det regionale samarbeidet med sikte på å sikre et best mulig tilbud til innbyggerne og en mest mulig effektiv bruk av kommunens ressurser.

Kravene til utvikling og omstilling vil neppe avta framover, snarere tvert imot. Ledelse vil i den sammenheng være avgjørende viktig. Lederopplæring og lederutvikling vil derfor være prioritert også i den kommende fireårsperioden. I tråd med hva som har vært tradisjonen de senere årene, vil de ansattes organisasjoner også bli invitert til å delta i flere av tiltakene.

Digitalisering vil åpenbart være en del av løsningen på de utfordringene kommunen står overfor. For at Søndre Land kommune skal henge med i utviklingen, og ikke minst kunne gjøre seg nytte av nasjonale og regionale satsinger, vil det være nødvendig å styrke ressursinnsatsen på dette området de kommende fire årene.

De siste par årene er det gjort mye innenfor IKT-sikkerhet. Dette er muliggjort gjennom det interkommunale samarbeidet med Gjøvik og Østre Toten kommuner. Stadig mer utstrakt digitalisering innebærer også økt sårbarhet for digitale trusler, og arbeidet med IKT-sikkerhet må derfor ha høyeste prioritet også framover.

For øvrig vil kommuneorganisasjonen generelt være påvirket av arbeidet med den regionale innsatstrappa. Dette er et sektorovergripende arbeid som formodentlig vil være en viktig veiviser for hvordan vi skal sikre framtidig bærekraft, både sosialt og økonomisk.

Kapittel 5 - Bevilgningsoversikter

5.1. BEVILGNINGSOVERSIKT – drift (årsbudsjett 2025 og økonomiplan 2025-2028)

		Regnskap 2023	Budsjett 2024 (oppr)	Budsjett 2025*	Budsjett 2026*	Budsjett 2027*	Budsjett 2028*
Rammetilskudd		-256 069 409	-265 855 000	-277 880 000	-270 758 000	-271 747 000	-274 181 000
Inntekts- og formueskatt		-139 685 343	-150 934 000	-164 604 000	-174 284 000	-174 284 000	-174 284 000
Eiendomsskatt		0	0	0	0	-4 000 000	-7 000 000
Andre generelle driftsinntekter	1	-67 261 234	-66 411 000	-73 000 000	-73 000 000	-73 000 000	-73 000 000
Sum generelle driftsinntekter		‘-463 015 715	-483 200 000	-515 484 000	-518 042 000	-523 031 000	-528 465 000
Sum bevilgninger drift, netto		446 836 676	447 113 150	487 784 000	446 200 000	446 200 000	446 200 000
Avskrivninger		39 365 918	35 000 000	35 000 000	35 000 000	35 000 000	35 000 000
Sum netto driftsutgifter		‘486 202 594	472 113 150	522 784 000	481 200 000	481 200 000	481 200 000
Brutto driftsresultat		23 186 879	-11 086 850	-7 300 000	-7 300 000	-7 300 000	-7 300 000
Renteinntekter		-11 842 813	-8 300 000	-8 400 000	-8 400 000	-8 400 000	-8 400 000
Utbytter		-101 415	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler		-12 917 118	-12 000 000	-12 000 000	-12 000 000	-12 000 000	-12 000 000
Renteutgifter		24 714 528	23 000 000	27 900 000	26 200 000	26 400 000	27 100 000
Avdrag på lån		24 294 605	27 400 000	25 700 000	27 200 000	28 300 000	26 300 000
Netto finansutgifter		‘24 147 787	30 000 000	33 100 000	32 900 000	33 200 000	44 400 000
Motpost avskrivninger		‘-39 365 918	-35 000 000	-35 000 000	-35 000 000	-35 000 000	-35 000 000
Netto driftsresultat		7 968 748	-16 086 850	-5 400 000	-7 300 000	-7 300 000	-7 300 000

		Regnskap 2023	Budsjett 2024 (oppr)	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Disp. eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering		0	0	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond		1 056 929	270 000	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond		0	-1 183 150	0	0	0	0
Avsetninger til disposisjonsfond		101 415	17 000 000	5 400 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Bruk av disposisjonsfond		-9 127 092	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0	0
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat		-7 968 748	16 086 850	5 400 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Fremført til inndeckn. i senere år (merforbruk)		0	0	0	0	0	0

NOTER:+

1. Andre generelle driftsinntekter er vertskommunetilskudd, investeringskompensasjoner og konsesjonsavgift.

* Enkelte tall som ligger i budsjettkolonnene for 2025, 2026, 2027 og 2028 er estimerer basert på 2024 tall. Årsaken er at driftsbudsjettene pr avdeling ikke er ferdigstilte enda, noe som gjør at vi blant annet ikke får konkrete tall på driftsinntekter- og utgifter.

5.2. BEVILGNINGSOVERSIKT – Netto driftsutgifter fordelt pr driftsområde 2025-2028

	Regnskap 2023	Budsjett 2024 (oppr)	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
	75 607			79 700	79 400	79 100
TIDLIG INNSATS OG FAMILIE	131	76 500 000	81 200 000	000	000	000
	91 622			84 600	84 600	84 600
OPPLÆRING OG INKLUDERING	378	93 400 000	87 900 000	000	000	000
	212 537			212 300	212 300	212 300
MESTRING OG VELFERD	559	203 300 000	213 000 000	000	000	000
	44 881			50 300	49 700	49 800
LOKALSAMFUNN	876	43 400 000	51 800 000	000	000	000
	- 5 218					-6 600
FELLES	294	-15 900 000	13 500 00	-500 000	3 900 000	000
	38 345			23 100	20 800	20 600
STAB OG UTVIKLING	596	30 500 000	21 800 000	000	000	000
				8 400		8 400
RÅDMANNSGRUPPE	7 378 770	7 100 000	8 400 000	000	8 400 000	000
				5 000		5 000
POLITISK LEDELSE	4 841 545	4 900 000	5 200 000	000	5 200 000	000
	-18 318					
Andre sentrale inntekter og utgifter*	928	- 7 000 000	-12 500 000	0	0	0
Sum bevilgninger til drift	451 677			462 900	456 500	453 200
	632	436 200 000	470 300 000	000	000	000
Herav:						

Avsetning til bundne driftsfond	1 907 575	-270 000	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-4 738 879	1 183 150	0	0	0	0
Avsetning til disposisjonsfond		0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond		0	0	0	0	0
			470	462	456	
	448 846		300	900	500	
Sum bevilgning drift, netto	328	437 113 150	000	000	000	453

* Gjelder premieavvik pensjon

5.3. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer (årsbudsjett 2024 og økonomiplan 2025-2028)

	Regnskap 2023	Budsjett 2024 (oppr)	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Investeringer i varige driftsmidler	38 033 354	36 050 000	80 360 000	154 355 000	36 550 000	47 850 000
Tilskudd til andres investeringer	0	0	0	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 912 554	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	39 945 908	38 050 000	82 360 000	156 355 000	38 550 000	49 850 000
Kompensasjon for merverdiavgift*	-4 032 078	6 000 000	14 200 000	23 000 000	1 900 000	2 400 000
Tilskudd fra andre	826 591	0	33 040 000	43 960 000	0	0
Salg av varige driftsmidler	8 360 200	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	100 000	0	0	0	0	0
Bruk av lån	34 310 433	30 050 000	*33 120 000	87 395 000	34 650 000	45 450 000
Sum investeringsinntekter	39 565 146	38 050 000	82 360 000	156 355 000	38 550 000	49 850 000
Videreutlån	8 382 897	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Bruk av lån til videreutlån	-8 382 897	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000	-10 000 000
Avdrag på lån til videreutlån	2 777 648	600 000	600 000	600 000	600 000	600 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-2 287 408	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000	-600 000
Netto utgifter videreutlån	490 239	0	0	0	0	0

*Låneopptak i 2025 er kr 16 mill. Låneopptaket er tatt hensyn til ubrukte lånemidler.

	Regnskap 2023	Budsjett 2024 (oppr)	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Overføring fra drift	0	0	0	0	0	0
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-21 131	0	0	0	0	0
Avsetninger til ubundne investeringsfond	1 062 684	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Bruk av ubundne investeringsfond	-1 912 554	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000	-2 000 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-871 001	0	0	0	0	0
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

5.4. BEVILGNINGSOVERSIKT – Investeringer spesifisert – 2025-2028

	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2024</i>	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Utskifting dataservere/regionale investeringer	300 000	600 000	550 000	350 000	350 000
Bil hjelpemiddelteknikerne	0	810 000	0	0	0
Brurudbakka (VA)	176 429	0	20 000 000	20 000 000	20 000 000
Utskifting av membranfilter Hov vannverk	0	0	5 500 000	0	0
Biorotor Hov, evt ny løsning. Prosjektering i 2025	0	500 000	5 000 000	0	0
Generell opprusting Søndre Land hallen - utredning	0	500 000	0	0	0
Rehab. Eldresenteret	900 000	0	5 000 000	0	0
Velferdsteknologi	500 000	2 200 000	200 000	200 000	0
Flomsikring Hov	10 000 000				
- Flomveg A	0	24 000 000	0	0	0
- Flomveg C	0	20 000 000	0	0	0
- Flomveg Nordberg	0	0	74 500 000	0	0
- Flomveg Mobekken	0	15 000 000	0	0	0
Samlepott mindre inv – veg og gatelys	1 910 000	2 500 000	1 000 000	1 000 000	0
Samlepott – maskiner og utstyr teknisk	0	1 000 000	5 400 000	1 500 000	3 000 000
Samlepott mindre inv – VA	0	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000

Samlepott – energiltak tekniske anlegg	0	0	1 000 000	1 000 000	1 000 000
	<i>Rev. budsjett pr 2. tertial 2024</i>	<i>Budsjett 2025</i>	<i>Budsjett 2026</i>	<i>Budsjett 2027</i>	<i>Budsjett 2028</i>
Samlepott – ENØK-tiltak, LED-lys, EI-billadere mm	315 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000
Sanering av VA Nordberg	6 300 000	0	0	0	10 000 000
Kinomaskineri og lerrett	0	1 550 000	0	0	0
Kunstgressbanen	0	0	0	0	3 000 000
Ny hjemmeside	0	0	400 000	0	0
Locus kartskjermer/ løsning (brann)	0	300 000	0	0	0
Erstatte N2.6 Transporter (brann)	0	900 000	0	0	0
Erstatte kommandobil (brann)	0	0	905 000	0	0
Rehabilitering svømmebasseng Fryal – utredning	0	500 000	0	0	0
Utbedring tak SLUS	0	0	9 000 000	0	
Energibrønner Odnes skole	0	0	0	2 000 000	0
Utbedring Åsvegen og fortau som adkomst Grettejordet	0	0	9 400 000	0	0
Utbedring Hovlandsvegen inkl kryss Fv	0	0	6 000 000	0	0
Samlepott rehab kommunale bygg	0	2 000 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Totale investeringer i varige driftsmidler		80 360 000	154 355 000	36 550 000	47 850 000
Andre investeringer:					

Investeringer i aksjer og andeler i selskapet – Egenkapitalinnskudd KLP	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Inntekter/finansiering knyttet til spesifikke investeringer:				
Bruk av frie investeringsfond til egenkapitalinnskuddet KLP	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Statlige tilskudd til flomsikring	33 040 000	43 960 000	0	0

Investeringer innenfor selvkostområdet VAR (Vann, avløp og renovasjon) er på 4,5 mill i 2025, 24 mill i 2026, 34 mill i 2027 og 34 mill i 2028.

5.5. Årlig utvikling i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser

	2025	2026	2027	2028
Lånegjeld pr 1.1. ekskl forvaltningslån	664 000 000	621 180 000	637 415 000	643 765 000
Basert på:				
Låneopptak	16 000 000	87 395 000	34 650 000	45 450 000
Avdrag på lån	25 700 000	27 200 000	28 300 000	26 300 000
Ekstraordinært avdrag fra tilskudd	33 120 000	43 960 000	0	0
Utgående gjeld pr 31.12.	621 180 000	637 415 000	643 765 000	662 915 000

Vedlegg 1 – Kommunale satser og egenbetalinger

Foreldrebetaling barnehage

Foreldrebetalingen i barnehagen reguleres av «Forskrift om foreldrebetaling i barnehager». 2025 foreslår regjeringen å ikke prisjustere maksimalprisen i barnehagene. Maksimalprisen i barnehagene blir da videreført på 2000 kroner per måned. Under forutsetning av at Stortingets vedtar regjerings forslag til statsbudsjett, vil foreldrebetalingen i barnehage i 2025 bli som følger:

	1.1.2025 Pris pr Måned	1.8.2025 Pris pr Måned
Hel plass	2 000	2 000
4 og 5 dager per uke (90 % plass)= 92 %	1 840	1 840
4 dager per uke (80 % plass)= 84 % av	1 680	1 680
3 og 4 dager per uke (70 % plass)= 76 %	1 520	1 520
3 dager per uke (60 % plass)= 68 % av	1 360	1 360
2 og 3 dager per uke (50 % plass)= 60 %	1 200	1 200
Enkelt-dager, hel dag	313	313
Smøremat	385	385
Søskenmoderasjon første søsken	30 %	30 %
Søskenmoderasjon andre søsken	50 %	50 %
Tredje søsken	Gratis	Gratis

Foreldrebetaling for skolefritidsordning (SFO)

		2024 Pris pr måned	2025 Pris pr måned
Full plass	15 t/u til og med 26 t/u	3 533	3 678
Halv plass	7 t/u til og med 14 t/u	2 510	2 613
Kvart plass	Til og med 6 t/u	1 668	1 736
Enkeltdager	Hel dag i skolens ferier	489	509
	Halv dag (4 timer eller mindre) i skolens	244	254
	Timesats enkelttimer	188	196

Praktisk bistand i hjemmet

Månedspris avhenger av inntekt

Inntektsgrunnlag		2024	2025
Under 2 G	Pris pr time	230	*
	Makspris pr måned	230	*
2-3 G	Makspris pr måned	1 595	1 675
3-4 G	Makspris pr måned	2 530	2 657
4-5G	Makspris pr måned	3 375	3 544
5-6G	Makspris pr måned	4 300	4 515
Over 6 G	Makspris pr måned	5 845	6 138
	Timepris selvkost	510	536

* Fastsettes i forskrift om egenandel i helse- og omsorgstjenestene som kommer i desember 2024.

Dagopphold på dagsenteret	2024	2025
Dagopphold per dag		210
Transport til dagopphold, tur/retur	100	110
Egenbetaling transport kommunal bil, pris pr km.	5,30	6,00
Dagopphold (pb) eget vedtak	50	55

Opphold sykehjem og institusjonsplass i Hovlitunet

Satser fastsatt i forskrift	2024	2025
Fribeløp før beregning av vederlag for langtidsopphold	10 000	*
Korttidsopphold i institusjon, pr døgn	193	*
Korttidsopphold, dag- eller nattopphold	110	*

*Nye satser for korttidsopphold og fribeløp ved langtidsopphold for 2025 fastsettes sentralt, og kunngjøres i egen forskrift desember 2024.

Leilighet med heldøgns omsorg på Hovlitunet
Husleien reguleres i h.h.t. Husleielovens bestemmelser, altså i h.h.t. konsumprisindeksen. Regulering skjer fra 01.08. hvert år. Dette er inkludert oppvarming og internett.
Dersom ektepar får tildelt hver sin leilighet, gis det kr 1.000 i rabatt for hver av leilighetene.

	2024	2025
Full kost	5 116	5 375

Kjøkken Hovli

	2024	2025
Hovedrett middag pr porsjon	105	125

Ordningen med matombringing til hjemmeboende ble avviklet 31 august 2023. Hov bo og servicesenter henter mat selv fra kjøkkenet til sine brukere, dette er priset som tabellen viser.

Trygghetsalarmer

	2024	2025
Trygghetsalarm digital per mnd	370	415
Trygghetsalarm Familie Digital trygghetsalarm pr mnd pr familiemedlem ved dele av alarmhub	210 pr person i husstanden med vedtak på trygghetsalarm, når to personer eller flere deler alarmsender	227
Kjøp av ekstra smykke til trygghetsalarm, engangssum		386
Installasjonsskostnad, engangssum inkl nøkkelboks		360
Leie av Komp – Kommunikasjonsskjerm for kontakt med pårørende	370	400

Gebyrer knyttet til omsetning av alkoholholdig drikk

	2024	2025
I medhold av forskrift for omsetning av alkohol, kan kommunen kreve inntil kr 440 i gebyr per bevilling for ambulerende bevilling (lukket selskap).	420	440
NY: Gebyr for enkeltanledning (åpent arrangement) ≥100 personer		700
NY: Gebyr for enkeltanledning (åpent arrangement) ≤101 personer		1 100

Øvrige gebyrer følger til hver tid gjeldene satser gitt i medhold av lov og forskrift

Kulturskole

	2024	2025
Semesteravgift (halvår)	1 385	1 400
Elevplass per korpsmusikant	905	1 150
Gruppeundervisning:		
Gruppe 45 (halvår)	890	900
Gruppe 60 (halvår)	1 010	1 025
Gruppe 75 (halvår)	1 085	1 100
Flerfagsrabatt	25% kurs 2 50 % kurs 3	25% kurs 2 50 % kurs 3
Søskenmoderasjon	Søsken 2 25 %, søsken 3 50%	Søsken 2 25 %, søsken 3 50%
Forbruksmateriell visuell kunst per halvår		50
Instrumentleie per halvår		150

Flerfagsrabatt beregnes etter søskenmoderasjon.

Kinobilletter

	2024	2025
Voksne over 18 år	110	110
Honnør over 70 år/Uførepensjon	100	100
Ungdom 11-18 år	100	Utgår jmfr sak
Barn opp til 11 år (forestilling kl. 17.00 eller før)	90	90

Det foreslås ingen økning på kinobilletter i 2025

Offentlig bading

	2024	2025
Enkeltbillett, barn	30	40
Enkeltbillett, voksen	50	60
Klippekort - 10 klipp, barn	230	250
Klippekort - 10 klipp, voksen	360	400

Bibliotek

		2024	2025
Erstatning for bøker/lydbøker - voksne		500	0
Erstatning for bøker/lydbøker - barn		300	0

Erstatning for filmer/cd/pc-spill/ds-spill		300	0
Erstatning for tidsskrifter		100	0
Bøker fra lokalsamlingen prises			
Uretunert fjernlån viderefaktureres låner	Dersom en låner ikke returnerer et fjernlån, fakturer biblioteket som vi har lånt boken av oss for dette i dag.	0	
Kopi A4 sort/hvit		2/3	3/4
Kopi A4 farge		5/7,50	6/8
Kopi A3 sort/hvitt		4/6	5/7
Kopi A3 farge		10/15	12/17
Laminering A4		10	10
Laminering A3		15	15
Salg enkeltbok		10	10
Salg pose med bøker		50	50
Salt enkelt tidsskrift		10	10
Salg årgang tidsskrift		100	100

Leie av kommunale lokaler

	Lokale lag og foreninger – UKEDAGER		Private arrangementer og/eller utenbygds lag og foreninger		Kommersiell virksomhet	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Kultursalen leie (hel dag):						
Kurs, møter, øvinger	Gratis	Gratis	3 500	3 700	3 500	3 700
Leie av lyd- og lysutstyr*	600	600	1 500	1 500	1 500	1 500
Leie av flygel til konsert **	600	600	1 000	1 000	1 500	1 500
Allrom Hovlitunet	Gratis	Gratis	750- 2.000	750- 2.000	2 500	2 500
Ungdommens Hus	Leies ikke ut	Leies ikke ut	Leies ikke ut	Leies ikke ut	Leies ikke ut	Leies ikke ut
Alle møterom på rådhuset (som leies ut)	Gratis	Gratis	750	1 000	1 000	1 200
Enkeltleie Søndre Land hallen	Gratis	Gratis	3 500	3 600	5 500	5 600
Sesongleie Søndre Land hallen inntil 2 t per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis	10 000	10 000	15 000	15 000

Enkeltleie aktivitetssaler	Gratis	Gratis	800-2.100	800-2.200	2 500	2 600
Sesongleie aktivitetssaler inntil 2 t per uke (forutsatt ledig tid)	Gratis	Gratis	5 000	5 500	7 500	7 500
Søndre Land svømmehall per sesong (2timer)	Gratis ****/2 200	Gratis ****/2 300	4 400	4 400	6 600	6 600
Kantine på S.L. ungdomsskole	Gratis	Gratis	800-2.100	800-2.100	2 500	2 500
Reklame på infoskjermer ***	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500

* Søndre Land kommune har lyd- og lysutstyr for små konserter/forestillinger, konferanser og kurs i forbindelse med kultursalen, med ekstern teknikk.

** Nystemt flygel: Bestilles og betales etter avtale

*** Leie av kultursal har dette innbakt i sin sats

**** Gratis for foreninger som har vannaktivitet som sitt hovedvirke

Husleie i kommunale boliger utenom Hovlitunet

I h.h.t. husleielovens bestemmelser kan husleien økes tilsvarende økningen i konsumprisindeksen. Etter 2,5 års leie kan begge parter kreve at leien tilpasses «gjengs leie» for tilsvarende leiligheter i området. Det foreslås husleieøkning tilsvarende økning i konsumprisindeksen fra 1. august 2025.

Utleiehytter

Utleiepriser pr døgn	2023	2024	2025
Marithytta	250	250	260
Piggerud	170	190	200
Krokvasshytta	170	190	200
Snøploghytta	90	90	100

Tomtepriser

Tomteprisene ble regulert opp med 10% fra 2013 til 2014, 10% fra 2017 til 2018 og 10% fra 2021 til 2022. Dette gjelder både næringstomter, boligstomter, tilleggsarealer og kommunale hyttefelt. I 2023 og 2024 ble ikke tomteprisene regulert opp.

Det legges til grunn å øke tomteprisene med 15 % i 2025.

Eiendomsgebyrer

Vannforsyning:

Årsgebyret for vann i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2025 er uendret fra 2024 på kr 4 063 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 68,78 kr/m³ – til 79,75 pr m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 12 037,- inkl. mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 10,0 % fra 2024.

NB: I statsbudsjettet er det forslag om endringer av mva. for vann og avløpsgebyrer fra 25 % til 15 % fra 1. mai 2025. Om dette blir vedtatt blir gebyrer for vann som følger:

Abonnementsgebyr for vann: 3 846,00 kroner inkl. mva.

Forbruksgebyr: 75,50 kroner inkl. mva.

Samlet årsgebyr blir da kr 11 395,50,- inkl. mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 4,2 % fra 2024.

Økningen skyldes blant annet:

- Hovedforklaringen er inndekning av deler av underskudd i driften tidligere år. Prognosen tilsier at underskuddet på selvkostfondet er ca 4,6 mill ved utgangen av 2024. Planlagt inndekning i 2025 er 1,1 mill.
- Høye kapitalkostnader pga. renteøkninger siste årene
- Generell prisøkning (materialer, drivstoff mm)

Regnskapet pr 2. tertial 2024 viser foreløpig prognose at driftsregnskapet for vann vil gå i balanse innværende. Forslaget til økning i satsene for 2025 innebærer at vi planlegger å redusere de negative fondene i tillegg til at det tas høyde for generell prisstigning og høye kapitalkostnader

Avløp

Årsgebyret for avløp i Søndre Land kommune er todelt, bestående av et fast abonnementsgebyr og et variabelt forbruksgebyr. Abonnementsgebyret i 2025 er uendret fra 2024 på kr 4 550 inkl. mva. Forbruksgebyret økes fra 67,73 kr/m³ - til 79,00 kr/m³ inkl. mva. Samlet årsgebyr blir da kr 12 388 inkl. Mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 10,0 % fra 2024.

NB: I statsbudsjettet er det forslag om endringer av mva. for vann og avløpsgebyrer fra 25 % til 15 % fra 1 mai 2025. Om dette blir vedtatt blir gebyrer for vann som følger:

Abonnementsgebyr for vann: 4 307,00 kroner inkl. mva.

Forbruksgebyr: 74,80 kroner inkl. mva.

Samlet årsgebyr blir da kr 11 786,- inkl. mva. for en normalabonnent med årlig vannforbruk lik 100 m³. Dette tilsvarer en økning på 4,1 % fra 2024.

Økningen skyldes blant annet:

- Hovedforklaringen er inndekning av deler av underskudd i driften tidligere år. Prognosen tilsier at underskuddet på selvkostfondet er ca. 5 mill. ved utgangen av 2024. Planlagt inndekning i 2025 er 1,8 mill.
- Økte kapitalkostnader pga. høye rentekostnader
- Generell prisøkning (materialer, drivstoff mm)

Regnskapet pr 2. tertial 2024 viser foreløpig prognose at driftsregnskapet for avløp vil gå med et mindre overskudd inneværende år. Forslaget til økning i satsene for 2025 innebærer at det planlegges å redusere de negative fondene, i tillegg til at det tas høyde for generell prisstigning og høye kapitalkostnader.

Tilkoblingsgebyrer for vann og avløp:

Tilkoblingsgebyr høy sats foreslås økt fra 50 000 inkl. mva. til 75 000 inkl. mva. fra 2025.

Tilkoblingsgebyr lav sats foreslås uendret på kr 25 000 inkl. mva. Bakgrunnen for forslaget om økt tilkoblingsgebyr høy sats er at eiendommer som ligger i områder der det etableres ny infrastruktur med vann og avløp, bidrar med en større egenandel av utbyggingen.

Med hjemmel i forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer fastsettes følgende gebyrer:

(I tabellene under for vann og avløpsgebyrer er det ikke hensyntatt regjeringens forslag til mva. reduksjon fra 25% til 15% fra 1 mai 2025).

Engangsgebyrer ved tilknytning av boliger, næringseiendommer og fritidsbebyggelse	2024 eks mva	2025 eks mva	2025 inkl mva
Tilknytning for vann, lav sats	8 000	8 000	10 000
Tilknytning for avløp, lav sats	12 000	12 000	15 000
Tilknytning for vann, høy sats	16 000	24 000	30 000
Tilknytning for avløp, høy sats	24 000	36 000	45 000

Tilknytningsavgiften er pr selvstendig boenhet med eget GBNR, og er uavhengig av størrelse på boligen. Unntatt er utleie-del av bolig.

Årsgebyrer pr boenhet, næringseiendom og fritidsbebyggelse	2024 eks mva	2025 eks mva	2025 inkl mva
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for vann	3 250	3 250	4 062,50
Abonnementsgebyr vann for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Abonnementsgebyr og minimumsgebyr for avløp	3 640	3 640	4 550,00
Abonnementsgebyr avløp - for utleie del av bolig: (Ikke seksjonert i matrikkel)	0	0	0
Forbruksgebyr pr m3 for vann	55,02	63,8	79,75
Forbruksgebyr pr m3 for avløp	54,18	63,20	79,00

Diverse gebyrer for vann, avløp og bruk av vannmåler	2024 eks mva	2025 eks mva	2025 inkl mva
Gebyr for stenging/plombering og gjenåpning av vann	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende avlesing av vannmåler. (Gjelder ved manglende avlesing 2 år på rad)	500,00	500,00	625,00
Kontrollavlesing av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Gebyr for manglende plombering av vannmåler	650,00	650,00	812,50
Målerleie – vannmåler	350,00	400,00	500,00

Det foreslås å øke gebyr for leie av vannmålere fra 437,50 til kr 500 pr år. Gebyrøkningen medfører at et større antall av de gamle vannmålerne blir skiftet ut.

Bakgrunnen for gebyret er forskrift fra Justervesenet gjeldende fra 1 januar 2023 der det stilles krav til kontroll / utskifting av vannmålere som er i bruk ute hos abonnentene. I Søndre Land er de fleste vannmålere over 8 år gamle og bør derfor skiftes ut.

Gebyrer for slamtømming / spredt avløp

Gebyr for kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse, foreslås redusert med 48,7 % grunnet nødvendig bruk av gamle driftsfond.

Gebyrer for slamtømming foreslås redusert med 19,9% i 2025 grunnet bruk av gamle driftsfond.

Slamtømming for boenheter, fritidsbygg og næringsvirksomheter	2024 eks mva	2025 eks mva	2025 inkl mva
Kontroll og oppfølging av avløpsanlegg i spredt bebyggelse: (Ikke mva på dette gebyret da det er et tilsynsgebyr)	423,00	217,00	271,25
Løpende gebyr for slamtømming for septiktanker og gråvannstanker mindre enn 4 m3	614,40	492,00	615,00
Løpende gebyr for tette tanker, minirenselanlegg og slamavskillere større enn 4 m3. Gebyret skal dekke oppmøte og transport. Gebyr for m3 tankvolum kommer i tillegg (se gebyret under)	614,40	492,00	615,00
Løpende gebyr for m3 tankvolum. Kommer i tillegg til oppmøte og transport (se gebyret over). Pris pr m3	153,45	123,00	153,75

Gebyrer for forbruksavfall

Det foreslås å øke normalgebyret for renovasjon fra kr 3543,7,- i 2024 – til 4 252,50,- i 2025 inkl. mva. Økningen i et standard renovasjonsgebyr fra 2024 til 2025 utgjør 20,0 %.

Årsaken til den høye økningen skyldes blant annet varslet økte behandlingskostnader av avfallet hos Horisont IKS på ca. 10 %. Kommunen har også hatt positivt selvkostfond som har subsidiert inntektene siste årene, men som nå er brukt opp.

Prognosen viser et negativt selvkostfond for renovasjon ved årsslutt 2024 på ca. 0,7 mill. Noe av årsaken til dette er avregning av mellomværende mellom Horisont og kommunen for 2023, på ca. 0,4 mill. I tillegg må det påregnes økte kostnader for renovasjonsordningen generelt da det skal innføres kildesortering for fritidsbebyggelse i alle kommuner, og at det også skal etableres innsamlingsordning for tekstiler. Gebyrene må derfor økes for å tilfredsstille kravet om selvkost i 2025.

Med hjemmel i lov om forurensing fastsettes følgende gebyrer:

Avfallsgebyrer for husholdninger (tømming av restavfall, papir hver 4 uke, kjøkkenavfall hver 2 uke, plast, glass og metall hver 6 uke.)	2024 eks mva	2025 eks mva	2025 inkl mva
Abonnenter som har liten restavfallsbeholder, 80 l:	2 410,00	2 891,70	3 614,63
Abonnenter som har normal restavfallsbeholder, 140 l	2 835,00	3 402,00	4 252,50
Abonnenter som har ekstra stor restavfallsbeholder, 240 l:	3 344,00	4 082,50	5 103,00
Abonnenter som samarbeider om beholdere: (Dunkstørrelser har ingen betydning)	2 410,00	2 891,70	15 946,88

Restavfall 660 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	10 632,00	12 757,50	15 946,88
Restavfall 360 liters dunk (Gjelder abonnenter med særskilte behov, disse abonnentene vil ikke få standardgebyret)	6 378,00	7 654,50	9 568,13
Abonnementsgebyr fritidsbygg og hytter: (50 % av standard gebyr)	1 418,00	1 701,00	2 126,25
Fradrag pr abonnent som samarbeider om beholdere. (15 % av standard gebyr)	-425,00	-510,30	-637,88
Fradrag for abonnenter som har liten restavfallsbeholder (80 l) (15 % av standard gebyr)	-425,00	-510,30	-637,88
Fradrag for abonnenter med hjemmekompostering: (10 % av standardgebyr)	- 283,00	- 340,20	-425,25
Tilleggsgebyr for abonnenter med stor beholder: (240 l) (20 % påslag av standardgebyr)	509,00	680,40	850,50

Feiegebyr

Med hjemmel i Brannvernloven § 28 og forskrift om feiing og tilsyn med fyringsanlegg av 1/1-2016 fastsettes følgende feiegebyr. Feiegebyrer for 2025 foreslås økt med 12 % for å kunne redusere feieetterslep.

Gebyr for fritidseiendommer fra 1.1.2019 er beregnet ut fra en faktor på 1,9 ut fra et normalgebyr.

	2024 eks mva	2025 eks mva	Ikke mva på tilsyns gebyr
Behovsprøvd feiing og tilsyn	306,00	343,00	-
Feiing av hytter og fritidsboliger:	611,00	651,70	-
Engangsgebyr ved feiing på bestilling	611,00	651,70	-
Engangsgebyr ved ekstra tilsyn	611,00	651,70	-

Oppsummering av selvkostgebyrer:

Oppsummering av gebyrer for abb. tilkoblet va med 100 m3 forbruk	2025 med endring av mva. fra 1 mai	2025 uten endring i mva.	2024	2023
Vanngebyrer:	11 396	12 038	10 940	9 126
Avløpsgebyrer	11 786	12 450	11 323	9 423
Målerleiegebyr	473	500	438	0
Feiegebyr	343	343	383	403
Renovasjonsgebyr standard	4 253	4 253	3 544	2 953
Sum kommunale gebyrer	28 250	29 583	26 626	21 904
% økning tot i kommunale gebyrer:	6,1 %	11,1 %	21,6 %	7,4 %
Oppsummering av gebyrer for abb. med privat vann og avløp	2025 med endring av mva. fra 1 mai	2025 uten endring i mva.	2024	2023
Renovasjon standard	4 253	4 253	3 544	2 953
Feiegebyr	343	343	383	403
Tilsyn spredt avløp	257	271	529	441
Slamgebyr standard	581	614	768	768
Sum kommunale gebyrer	5 433	5 480	5 223	4 565
% økning tot i kommunale gebyrer:	4,0 %	4,9 %	14,4 %	3,7 %

LOKAL FORSKRIFT, GEBYRREGULATIV 2025 FOR BYGGESAKER, KART- OG OPPMÅLINGSARBEID MED MER

Erstatter tidligere vedtatt forskrift/regulativ. Gebyrregulativet følger gjeldende lover/forskrifter, og endringer i løpet av kalenderåret kan være påkrevd. Gjeldende fra 1.1.2025

Prisstigning 5,2 % er lagt til, noe som er tilsvarende forventet lønnsvekst. Andre endringer er gjort med rød skrift.

- Det er foretatt endringer i gebyrene for reguleringsplaner for å tilpasse oss bedre til omkringliggende kommuner. Det er også lagt inn intensiver i gebyrene for å bedre forslagsstilleres interesse for grøntarealer, natur- og friluftsområder.

Gebyrer og annen betaling for tjenester/varer med hjemmel i:

- § 33-1 i plan- og bygningsloven (byggesaksdelen) av 27.6.2008 nr 71, i kraft 1.7.2010
- § 7 og 15 i lov om eierseksjoner av 23. mai 1997 nr 31
- § 12 i jordloven
- §51 og 52a i forurensningsloven

- Forskrift om kommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort, § 5 med hjemmel i Viltloven § 40
- Miljødirektoratet vedtar fellingsavgifter for hvert jaktår som løper fra 1.4 – 31.3
- Sentral forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker, vedtatt 14.des. 2011
- Ny lov NOU 1:1999- Lov om eiendomsregistrering: Et samlet gebyr for oppmålingsforretning og matrikkelføring
- Matrikkelloven § 30 Utlevering og behandling av opplysninger fra matrikkelen
- Matrikkelloven § 32 Offentlige gebyr og betaling for matrikkelforskriften § 16

Lokal forskrift hjemlet i Matrikkelforskriften § 18 (3), 3. setning, om unntak av tidsfrister i saker som krever oppmålingsforretning:

- § 1 Utsatt tidsfrist for gjennomføring av oppmålingsforretning i vinterhalvåret.
- Tidsfristen som er fastsatt i Matrikkelforskriften § 18 første ledd løper ikke i perioden 1. november til 15. mai. I de deler av kommunen hvor nødvendige adkomstveger er vinterstengt etter 15. mai, løper ikke tidsfristen før vegene er åpnet etter vinterstenging.

Kapitteloversikt

KAPITTEL	OMHANDLER
Kap. A	Alminnelig bestemmelser
Kap. B	Tjenester som skal betales etter medgått tid
Kap. C	Gebyrer for arbeider etter plan- og bygningsloven, jf § 33-1 og forurensningsloven § 51 og 52
Kap. D	Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven § 12
Kap. E	Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven (Loven § 32, forskriftene § 16)
Kap. F	Gebyrer for arbeid etter lov om eierseksjoner (§ 7)
Kap. G	Fellingsavgifter etter viltloven (§ 40)

KAP. A Alminnelig bestemmelser

A1 Betalingsplikt:

Alle som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Gebyret skal betales til kommunekassa etter regningsoppgave fra kommunen.

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt planforslag, fullstendig søknad,

tilleggssøknad, melding eller begjæring/rekvisisjon foreligger, om ikke annet er spesifisert nedenfor.

Kommunen skal av eget tiltak betale tilbake det tiltakshaver eller rekvirent måtte ha til gode.

Det samme gjelder der kommunen ved feil har krevd og mottatt for mye i gebyr. Det kan ikke kreves rentetillegg på for mye betalt gebyr.

Avbrutt arbeid: Når en tiltakshaver/rekvirent forårsaker at kommunens arbeid må avbrytes eller avsluttes før det er fullført, skal det betales en andel av tilhørende gebyr tilsvarende det kommunen har utført eller må utføre. Se for øvrig C21, C18 og E1

A2 Betalingstidspunkt:

Gebyr skal være betalt innen 30 dager regnet fra fakturadato. Ved for sen betaling kreves et purregebyr på kr 35,- (det tas forbehold om justering).

Til vanlig faktureres gebyret etterskuddsvis.

Reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og mindre vesentlige reguleringsendringer.

Forslagsstiller er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Se for øvrig C18

Byggesaker

Tiltakshaver er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Rammetillatelse/Igangsettingstillatelse og ferdigattest faktureres straks tillatelser gis. Midlertidig brukstillatelse faktureres for seg der dette er aktuelt.

Oppmålingsarbeid

Rekvirenten (den som søker deling) er ansvarlig for innbetaling av gebyr. Alle tilhørende gebyrer blir fakturert etter oppmålingsforretning og skal være betalt for matrikkelbrev blir utstedt. Ved utsatt oppmålingsforretning skal gebyret være betalt på forhånd. Der tinglysing er nødvendig vil tinglysingsgebyr komme i tillegg, se lov om rettsgebyr § 21. Eventuelt dokumentavgift og pantebokutskrift kommer også i tillegg.

Tinglysingsgebyr fastsettes sentralt av Kartverket.

Gebyr for arbeid etter matrikkelloven.

Dokumentavgift kan kreves inn forskuddsvis.

A3 Indeksregulering:

Satsene vil bli regulert i samsvar med prisvekst fra 1.1. hvert år. For 2025 er dette 5,2%

A4 Endringer i gebyrregulativet.

Endringer i gebyrregulativet vedtas av Kommunestyret.

A5 Urimelig gebyr:

Hvis gebyret anses å bli åpenbart urimelig i forhold til det arbeid og de kostnader avdeling for Arealforvaltning, eventuelt Teknisk Drift, har hatt med saken, eller anses urimelig av andre grunner, kan det fastsettes passende gebyr, Jf. Kap. E6

Etter søknad om reduksjon av gebyr, kan planutvalget fastsette lavere gebyr dersom gebyret anses åpenbart urimelig.

A6 Klageadgang:

Gebyrfastsettelsen i den enkelte sak kan ikke påklages, da dette kun er oppfølging av gebyrregulativet som er fastsatt av kommunestyret.

Dette gjelder ikke der det treffes skjønnsmessige avgjørelser etter A5 og E6.

KAP. B Tjenester som betales etter medgått tid (pr. time):

Tjeneste	Gebyr
Kontorarbeid	905
Feltarbeid, enkeltperson med GPS	1 255

KAP. C Gebyrer for arbeid etter plan- og bygningsloven §33-1 og forurensningsloven §51 og 52

Gebyr for kartprodukter på papir eller levering på pdf- filer eller annet bildeformat.

Gebyr for papirkopier av analoge kart eller tegninger.

Gebyr for utskrift på papir fra digitale kartdatabaser eller levert på pdf- eller annet bildeformat.

Tilrettelagte utskrifter/kopier gebyrlegges som vist i C1 og C2 og kan betales kontant i servicetorget.

I saker med saksbehandlingsgebyr dekker gebyret nødvendige kopier/utskrifter og naboinformasjon.

Situasjonskart er et så ajourført og kvalitetssikret kart som kommunen kan levere. Det inneholder grunnkart med eiendomsgrenser supplert med planlinjer (der hvor det finnes digitale plandata) og annen relevant informasjon. Det gis også informasjon om eiendommens areal, reguleringsbestemmelser eller kommuneplanbestemmelser, nabooppgave m.v.

Forenklet situasjonskart er et situasjonskart uten full informasjonsdekning men med naboliste.

E-torg:

Se lenke på kommunens hjemmeside og velg kjøp av basiskart som vektordata. Kommunens kart web-innsyn startes og området som ønskes kjøpt må defineres. Pris beregnes etter forenklet Geovekst prismodell.

Meglerpakke/Eiendomspakke:

Bestilling av eiendomspakke med tilvalg av produkter vises det til priser bestemt i regionsamarbeidet.

Digitale byggesøknader:

Digitale byggesøknader gjennom E-byggesakløsninger som er komplette, kan kommunen gi rabatt på gebyrene, med 10%, inntil maks rabatt ~~kr 1 370,-~~ kr 1 800,-. Dette siden slike søknader har en ekstra kostnad for søker, men det forventes at saksbehandlingen for kommunen går raskere.

C1 Situasjonkart		Satser
1	Situasjonkart inklusiv plandata og nabooppgave	315
2	Forenklet situasjonkart med nabooppgave	245

C2 Gebyr for tilrettelagte kopier av (plan) kartverk, tegninger og kartplott		
1	Papirkopi A3 og mindre pr stk	25
2	Kartplott i farger, A3 og mindre pr stk	80
3	Kartplott A2	380
4	Kartplott A1	475
5	Kartplott A0	610
6	Bekreftet kopi av målebrev	
Prisene gjelder første utskrift, halv pris på etterfølgende		

C3 Gebyr for rett til disposisjon av digitale kartdata		
For salg av kart og geodata betales gebyr i samsvar med satser anbefalt av geovekstforum, ref. Geovekst veiledning kap. 15. Prisene beregnes per dekar etter en priskalkulator for:		
• Grunnkart (inkludert høydekurver og eiendomskart • Eiendomskart		
1	Utlevering av reguleringsplandata	1 640
2	Utlevering av kommuneplandata, pr. km ²	330
For digitale kartdata og andre kartprodukter blir det beregnet mva. i tillegg til oppgitte priser i dette regulativet		

Tiltak som krever søknad og tillatelse, jf. PBL § 20-1. Prisene i punkt C4-C12 gjelder ett-trinns behandling:

C4 Tiltak etter § 20-1 a) og d) og g)		
1	Oppføring av boliger, hytter, garasjer og uthus/anneks	
1.1	Boligbygg – første boenhet	19 810
1.2	Boligbygg - tillegg pr boenhet utover den første	7 545
1.3	Hytteenhet	19 810
1.4	Frittliggende garasjer og uthus/anneks	10 045
1.5	Rabatt digitale byggesøknader	-1 800
2	Tilbygg, påbygg og ombygging m.m. boliger, hytter, garasjer og uthus	
2.1	Bolighus og hytter	10 045
2.2	Garasje/Carport og uthus	6 280
2.3	Tilbygg/påbygg av ny boenhet	17 480
2.4	Mindre ombygninger av hus/hytte/anneks under 15m ² som krever ansvarsrett (ferdigattest se pkt C16-2)	5 830
3	Andre bygg: nybygg, tilbygg, påbygg, ombygging m.m.	
3.1	Tiltaksklasse 1	20 105
3.2	Tiltaksklasse 2	41 955
3.3	Tiltaksklasse 3	72 250
3.4	Landbruksbygg over 1000m ² (se C15 for mindre landbruksbygg)	20 105
4	Plassering av varig konstruksjon eller anlegg	
4.1	VAO-ledninger/-anlegg, kabler, antenner og lignende	5 830
4.2	Rehabilitering /nybygg av privat avløpsanlegg opp til 10 pe. I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	1 455/2 910
4.3	Rehabilitering/nybygg av privat avløpsanlegg over 10 pe. Beregnes etter medgått tid (se kap.B) I tillegg gebyr for utslippstillatelse etter C25	
4.4	Rehabilitering av innstikksledning	2 330

C5 Tiltak etter § 20-1 b) og c)		
1	Fasadeendring, vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak som nevnt under § 20-1 a)	6 520
2	Solkraftverk på tak/vegg som er søknadspliktig	765

C6 Tiltak etter § 20-1 d)		
Bruksendring, vesentlig utvidelse eller vesentlig endring av tidligere drift av tiltak som nevnt i bokstav a)		
1	Endringer uten bygningsmessige arbeider	5 830
2	Endringer med små bygningsmessige arbeider	6 995
3	Endringer med større bygningsmessige arbeider	8 740
4	Bruksendring som medfører ny boenhet – første boenhet	17 480
4.1	Bruksendring - tillegg pr boenhet utover den første. (gjelder også ny sokkelleilighet i eksisterende bolig)	7 545

C7 Tiltak etter § 20-1 e)		
1	Riving av bygg i vernekategori 3 og 4 (SEFRAK)	4 080
2	Riving av bygg i vernekategori 1 og 2, samt innenfor kulturmiljøer etter kulturminneplanen	5 030
3	Riving av bygg i tiltaksklasse 1 og landbruksbygg over 1000 m2	6 995
4	Riving av bygg i tiltaksklasse 2 og 3	15 150
5	Tillegg i rivingssaker: Der det er nødvendig med uttalelse/høring og/eller politisk behandling benyttes C28 og C29	
	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett, se C15	

C8 Tiltak etter § 20-1 f) og g)		
1	Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner	5 830
2	Oppdeling, sammenføring av bruksenheter i bolig samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	5 830

C9 Tiltak etter § 20-1 h) og i)		
1	Oppføring av innhengning mot veg, skilt eller reklameinnretning eller lignende	5 830

C10 Tiltak etter § 20-1 m) Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år		
--	--	--

1	For søknad om fradeling av tomt i regulert område, hvor tomteinndeling ikke inngår i vedtatt plan	5 030
1.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	2 520
2	For søknad om fradeling av tomt i samsvar med vedtatt plan	3 765
2.2	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 885
3	For søknad om fradeling av tomt i uregulert område, pr tomt	6 280
4	Fradeling av tilleggsareal/arealoverføring <i>Med dette menes all fradeling av areal som skal legges til en annen eiendom, uavhengig av om det behandles som en fradeling av eget areal først, og så skal slås sammen, eller om man overfører arealet direkte til den andre eiendommen uten å gå om fradeling i egen tomt først.</i>	3 765
5	For søknad om fradeling av festetomter til grunneiendom hvor grenser foreligger. (for punktbeste gjelder pkt. 3)	3 765
5.1	Ved søknad om flere tomter betales et tillegg per tomt på:	1 885
For punkt 3, 4 og 5 vil gebyr for eventuell dispensasjonsbehandling komme i tillegg Hvis saken krever jordlovsbehandling tilkommer gebyr etter D2		

C11 Tiltak etter § 20-1 k)		
Vesentlig terrenginngrep		
1	Steinbrudd, masseuttak, fylling, bru, kaianlegg, underjordisk anlegg, anlegg i fjell, tribuner, molo og lignende. Større anlegg som krever mer saksbehandling gir gebyr etter medgått tid, se Kap.B	6 915
2	Støttemur, basseng, gjødselkum, brønn og lignende	3 765

C12 Tiltak etter § 20-1 l)		
Anlegg av veg eller parkeringsplass		
1	Større anlegg (P-plass over 800 m ² eller veg over 500 meter lengde)	10 045
2	Mindre anlegg	5 030

C13 Trinnvis behandling etter plan – og bygningsloven § 20-1		
1	Rammetillatelse. Gebyr som nevnt under pkt. C4-C12	

2	Igangsettingstillatelse. For hver igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse	5 030
---	--	-------

C14 Endring av tillatelse

1	Endring eller tilleggsmelding i forhold til gitt tillatelse. Er det søkt om større endring(er) kan kommunen kreve at saken skal behandles som ny sak. Kommunen skal i så fall vurdere om det skal fastsettes reduserte gebyrer.	4 395
2	Endring av ansvarsrett	1 515

C15 Tiltak som krever søknad og tillatelse og som kan forestås av tiltakshaver, pbl § 20-4

1	Alminnelige driftsbygninger i landbruket (nybygg inntil 1000 m ² og tilbygg hvor totalt areal ikke overstiger 1000 m ²) - pbl § 20-4 b)	
1.1	Nybygg bygninger for husdyrhold	12 565
1.2	Nybygg andre landbruksbygg	8 740
1.3	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 0-100 m ² totalt areal	7 575/5 245
1.4	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 101-500 m ² totalt areal	9 795/6 995
1.5	Tilbygg husdyrhold/andre landbruksbygg, 501-1000 m ² totalt areal	12 361/8 740
2	Midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg etter pbl § 20-1 j) og som ikke skal plasseres for lengre tidsrom enn 2 år - pbl § 20-4 c)	4 650
3	Mindre tiltak på bebygd eiendom – pbl § 20-4 a) (f.eks. tilbygg under 50m ² , frittliggende garasjer under 70m ² og mindre brygger/naust)	5 830
3.1	Endringstillatelse mindre tiltak på bebygd eiendom - pbl §20-4 a) og c)	2 330
4	Mindre tilbygg uten bruksareal, inkl. også fasadeendring, mindre skilt og mindre små tilbygg, også ved krav om ansvarsrett.	4 650
5	Riving av bygninger som ikke krever ansvarsrett eller er omtalt i C7	3 500
6	Bruksendring fra tilleggsdel til hoveddel (og omvendt), jf Sak 10 §3-1c	3 320

C16 Ferdigattester pbl § 21-10

1	Ferdigattest for søknadspliktige tiltak	2 330
2	Ferdigattest for tiltak etter pbl §20-4 og andre mindre tiltak	695
3	Midlertidig brukstillatelse	3 030
4	Purregebyr av ferdigattester	1 250

5	Purregebyr av melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5) inkl. matrikkelføring av slike tiltak	1 250
---	--	-------

C17 Dispensasjoner pbl § 19-2

1	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven (jf §20-1) m/tilhørende forskrifter og kommunale arealplaner (reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel)	
1.1	Kan avgjøres uten høring	6 405
1.2	Andre myndigheter er høringspart	9 505
1.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 675
2	Dispensasjon fra bestemmelser i plan- og bygningsloven m/tilhørende forskrifter for mindre tiltak på bebygd eiendom, pbl §20-4, a) og c), gjelder også fradeling.	
2.1	Kan avgjøres uten høring	3 230
2.2	Andre myndigheter er høringspart	6 475
2.3	Tillegg i saker som krever politisk behandling	2 675
Der flere forhold inngår i samme dispensasjonssøknad, tas kun ett dispensasjonsbehandlingsgebyr. Ordinært saksbehandlingsgebyr i henhold til tiltakets art kommer i tillegg.		
3	Dispensasjoner for enkle tiltak (ikke søknadspliktige tiltak etter Pbl §20-5 samt mindre enkle tilbygg, takoverbygg, terrasser etc.) i LNF-områder i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner	
3.1	Kan avgjøres uten høring	2 035
3.2	Andre myndigheter er høringspart	4 070
Det tas byggesaksgebyr etter standard satser i henhold til type tiltak		

C18 Behandling av reguleringsplan **Forslag til reguleringsplaner (pbl. § 12)**

1	Behandling av planprogram Oppstartsmøte <i>Ved endring av plan betales redusert sats på 50%.</i>	18 450 20 000
<i>Forslagstiller er ansvarlig for kunngjøring av planoppstart og kostnader tilknyttet høring av planprogram. Eventuelt arbeid saksbehandler gjør her faktureres etter Kap.B</i> <i>Halve gebyrsatsen faktureres etter oppstartsmøtet.</i> <i>Gebyret beregnes og slutfaktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av planprogrammet</i> <i>Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr. Dersom kommunen krever at forslagsstillers planområde skal utvides</i>		

utover det som er nødvendig for å vurdere konsekvenser av planforslaget, skal denne utvidelsen ikke medregnes ved beregning av gebyr.

2	Behandling av reguleringsplanforslag grunngebyr	60 000 65 000
	Gebyr per påbegynte dekar	
2.1	Planer for områder som i kommuneplanen er avsatt til sentrumsformål, samt øvrige planer som legger opp til byggeområder med %BYA over 30% Planer for områder som i kommuneplanen er avsatt til sentrumsformål, samt øvrige planer som legger opp til byggeområder med %BYA over 30%	2 590 2 500
2.2	Gebyr pr. daa over 10 daa Øvrige planer	1 295 1 800
2.3	Gebyr pr. daa over 50 daa Gebyr for vegplaner – dvs. når hovedformål er å legge til rette for vegtiltak, hvor veglengden overstiger 1,0 km, regnes i tillegg til grunngebyret per påbegynte 500 meter.	650 9 000
Med i arealet for gebyrberegning regnes med bebyggelse og anlegg, samferdsel og teknisk infrastruktur og utbygging i sjø/vassdrag <i>1/3 av sats for grunngebyr faktureres etter oppstartsmøte.</i> <i>Gebyret beregnes og slutfaktureres på tidspunktet alle dokumenter er levert kommunen for sluttbehandling av reguleringsplanen.</i> <i>Ved endring av planforslag som krever nytt offentlig ettersyn beregnes et tilleggsgebyr på 20% av opprinnelig behandlingsgebyr (grunngebyr + arealgebyr). Ved fastsetting av gebyr per dekar skal underformål til følgende hovedformål ikke regnes inn i gebyrgrunnlaget:</i> <i>Grønnstruktur som skal være til offentlig formål (jf. pbl §§ 12-5 nr. 3 og 12-7 nr. 14)</i> <i>Grav- og urnelunder (jf. pbl. § 12-5 nr.1)</i> <i>Friluftsområder og områder for naturvern (jf. pbl. § 12-5 nr. 5)</i> <i>Vern av kulturmiljø eller kulturminne (jf. pbl. § 12-5 nr. 5) - Naturområder og friluftsområder i sjø og vassdrag (jf. pbl. § 12-5 nr.6)</i>		
3	For reguleringsendringer som krever full behandling etter plan- og bygningsloven § 12-11 og § 12-12, 100 % av gebyr for reguleringsplan. For reguleringsplanendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %	
3	Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12 For flere endringer i samme sak, kr. 2 150,- i tillegg pr. endring Nødvendige kartendringer i SOSI format kommer i tillegg	18 450 32 500

	Enkle reguleringsendringer som medfører rask saksbehandling kan gebyret reduseres med inntil 50 %. For endringer av reguleringsplan, der eksisterende planmaterieell revideres, regnes 50 % av gebyr i punkt 2. Minimumsgebyr	
3.1	Reguleringsendringer etter plan- og bygningsloven § 12-14, regnes 25% av gebyr i punkt 2. Minimumsgebyr	16 250
4	Ved endelig avslag på planforslag betales inntil 80 % av satsene Avviste reguleringsplaner og planprogram	
4.1	Behandling av planer avvist av formannskapet ved 1. gangs behandling. Gjelder både planprogram og reguleringsplaner For reguleringsplaner, planprogram eller konsekvensvurderinger som må returneres før politisk behandling, grunnet feil og mangler i innsendt materiale	10 335 16 250
4.2	Planer som trekkes for sluttbehandling: Det betales inntil 80% av satsene. Gebyr etter punkt 2. – 3.1 kommer i tillegg når revidert planmateriale sendes inn for ny behandling	
Forhåndskonferanse/oppstartsmøte, befaring og lignende er inkludert i prisene. Annonsering kommer i tillegg og bekostes av forslagstiller. Kommunen bekoster utsending av reguleringsplanforslaget til høring mens etterfølgende Nødvendige endringer underveis og etter høring bekostes av forslagstiller. Forslagstiller bekoster eventuelle utredninger som viser seg påkrevd, f.eks. arkeologisk undersøkelse, grunnundersøkelse og støyutredning. Reguleringsplaner og konsekvensutredninger: Gebyr for behandling av reguleringsplaner inkluderer kommunens kostnader til annonsering, åpne møter og kommunens egne befaringer. Kostnader til utarbeidelse av planmateriale, faglige utredninger og eksterne befaringer som følge av reguleringsarbeidet dekkes av tiltakshaver. Gebyret inkluderer gjennomgang av innsendt planmateriale med inntil én skriftlig tilbakemelding før politisk behandling. Gebyrer for reguleringsplaner etter pbl. § 12 og konsekvensutredninger etter pbl. § 14 forfaller til betaling per 30 dager fra kommunens vedtak om å legge planen ut på offentlig høring		

C19 Konsekvensutredninger (jf. Forskrift om konsekvensutredninger)	
I de tilfeller der kommunen er ansvarlig myndighet for vedlegg I tiltak, og i de tilfeller det blir utredningsplikt for vedlegg II tiltak, skal det for behandling av konsekvensutredninger betales et gebyr. Dette i tillegg til eventuelt gebyr etter C18. Reguleringsplaner som krever utarbeidelse av egen konsekvensutredning, gebyrlegges tilsvarende som øvrige reguleringsplaner, men med et påslag på 30 %.	6 465

C20 Godkjenning av ansvarsrett for foretak – plan og bygningsloven § 22		
1.1	Godkjenning, samt utviding av godkjenningsområde SØK, PRO, UTF, KTR – der foretak ikke oppfyller kravene, pbl § 22-3 Jf.byggesakforskriften §11-4, 6.ledd a og b (Første gangs godkjenning)	4 075
1.2	Senere godkjenning i samme fagområde etter C20 1.1	1 052
2	Godkjenning av selvbygger SØK, PRO, UTF, byggesakforskriften § 6-8	2 910

C21 Avslag på byggesøknad og trekking av søknader	
1	Dersom en byggesøknad fører til avslag, eller det er nedlagt arbeid i behandlingen og søknaden trekkes, skal det betales 50 % av fullt gebyr.

C22 Igangsetting uten tillatelse, sluttkontroll, ferdigattest m.m. (overtredelsesgebyr), jf Kapittel 16 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488.	
1	Foretak kan ilegges overtredelsesgebyr inntil angitte beløpsgrense for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Privatpersoner kan ilegges overtredelsesgebyr inntil halvparten av angitte beløpsgrenser for forsettlig eller uaktsomme overtredelser som nevnt i forskriften § 16-1 bokstav a til g. Ilegging av overtredelsesgebyr inntil kr 50.000,- delegeres til rådmannen. Se Kst. sak 84/20
2	For saksbehandling som påløper i samband med ulovlig arbeid og/eller arbeid som er utført i strid med tillatelse/bestemmelse eller er satt i gang uten tillatelse, gis et tilleggsgebyr på 50% av gebyrregulativet for tiltaket.

C23 Avviksbehandling		
1	Ved avdekking av avvik i byggeprosjekter ved kommunens tilsyn, hvor det utarbeides avviksrapport, pr rapport	10 780

C24 Sakkyndig bistand ved tilsyn, jf pbl § 25-2 annet ledd	
1	Hvis tilsynet viser vesentlig svikt som ikke er ivaretatt ved uavhengig kontroll, kan kommunen kreve sakkyndig bistand eller utføre tekniske prøver for tiltakshavers regning

C25 Forurensningsloven	
1	Pålegg om undersøkelse etter Forurensningsloven §51 og 52a

	Forurensningsmyndigheten kan pålegge den som har, gjør eller setter i verk noe som fører eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning, å sørge for eller bekoste undersøkelser eller lignende tiltak som med rimelighet kan kreves for å a) fastslå om og i hvilken grad virksomheten fører eller kan føre til forurensning, b) klarlegge årsaken til eller virkningene av inntrådt forurensning, c) klarlegge hvordan forurensningen skal motvirkes. Bestemmelsen i første ledd får tilsvarende anvendelse på virksomhet som fører, eller kan føre til avfallsproblemer. Det påløper for øvrig saksbehandlingsgebyr etter medgått tid, se Kap.B
--	--

2	Utslippstillatelse og kontroll, forurensningsloven §52a), forurensningsforskriften §§2-12, 11-4	
	Privat avløpsanlegg opp til 10 pe (gjelder både nyanlegg og rehabilitering)	2 910
	Alle andre søknader og tillatelser etter forurensningsforskriften gebyrlegges etter medgått tid, se Kap.B	
	Dette kommer i tillegg til gebyr etter pbl C4	

C26 Reduserte satser ved lang saksbehandlingstid, jf pbl § 21-7 og byggesakforskrift § 7-6	
1	Saksbehandlingstid regnes i samsvar med § 21-7 i plan- og bygningsloven av 27.6.2008 nr 71 og §§ 7-1 til 7-6 i forskrift om byggesak av 26. mars 2010 nr 488. <i>Ved overskridelse av tidsfristene i § 7-4 bokstav a og plan- og bygningsloven § 21-7 første og fjerde ledd skal kommunen tilbakebetale tiltakshaver 25 % av det totale gebyret for hver påbegynt uke tidsfristen overskrides. Bestemmelsen gjelder ikke dersom det er avtalt særskilte frister eller kommunen har forlenget fristen etter § 7-3. I slike tilfeller inntreir virkninger av fristoverskridelse fra det tidspunkt den avtalte eller forlengede frist overskrides.</i>

C27 Kostnader tilknyttet fagkyndig rapport i aktsomhetsområder/faresoner	
1	I aktsomhetsområder eller faresoner for skred, flom etc. der det blir stilt krav om fagkyndig rapport/utredning, skal dette bekostes av tiltakshaver. Gjelder både byggesaker og plansaker.

C28 Kostnader tilknyttet politisk behandling	
Saker som krever politisk behandling utover det som er nærmere presisert tilkommer et gebyr på kr. 2 640,-	

C29 Innhenting av tillatelser fra andre myndigheter

Saker som krever høring/tillatelser fra en eller flere sektormyndigheter, eks. verneverdige bygg
kr. 2 640,-

KAP. D Gebyrer for behandling av konsesjonssaker og deling etter jordloven §12

Øvre ramme for gebyr er fastsatt i *Forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker av 1.1.2012* Det tas forbehold om endring av satsene

D1 Konsesjonsbehandling

1	Enkle/kurante saker	1 500
2	Andre saker	5 000

D2 Deling etter jordloven § 12

1	Enkle/kurante saker	1 000
2	Andre saker	2 000

KAP.E Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven

Gebyrer for arbeider etter matrikkeloven (Loven § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

E1 Oppretting av matrikkelenhet

1	Oppretting av grunneiendom og festegrunn	
1.1.	Areal fra 0 – 2000 m ²	22 245
1.2	areal fra 2001 m ² : økning pr. påbegynt 1000 m ² opp til 5 daa	3 280
1.3	For større arealer i LNF-områder utover 5 daa utregnes gebyr i forhold til ekstra medgått tid, se satser Kap.B	
1.4	Oppretting av punktfeste	6 995
2	Oppretting av grunneiendom og festegrunn - tilleggsarealer For oppretting av grunneiendom som tilleggsareal til eksisterende eiendommer, samt for frittliggende arealer til enkeltstående naust, garasjer uthus og lignende	

2.1	areal fra 0-250 m ²	8 220
2.2	areal fra 250-700 m ²	13 150
2.3	areal over 700 m ² - økning pr. påbegynt 1000 m ²	3 280
3	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn (eks. veiareal)	
3.1	areal fra 0 – 2000 m ²	6 995
3.2	areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt daa	580
4	Oppmåling av uteareal på eierseksjon – gebyr pr. eierseksjon	
4.1	Areal fra 0 – 50 m ²	4 660
4.2	Areal fra 51-250 m ²	8 160
4.3	Areal fra 251 m ² – 2000 m ²	15 330
4.4	Areal fra 2001 m ² – økning pr. påbegynt 1000 m ²	3 030
5	Oppretting av anleggseiendom Gebyr som for oppretting av grunneiendom, eller etter volum	
5.1	Volum fra 0 – 2000 m ³	22 245
5.2	Volum fra 2001 m ³ – økning pr. 1000 m ³	3 280
6	Registrering av jordsameie Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid og medgåtte kostnader, se Kap.B	
6.1	Minstegebyr	4 945
7	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning	
8	Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av gebyrsatsene etter E1. Det samme gjelder for E2, E3, E4, E5 og E6	

E2 Grensejustering		
1	Grunneiendom, festegrunn og jordsameie Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal. (maksimalgrensen er satt til 500 m ²). En eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- eller jernbaneformål kan andre arealklasser gjelde.	
1.1	Areal fra 0 – 250 m ²	8 620
1.2	Areal fra 251 m ² – 500 m ²	13 150
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum, men den maksimale grensen settes til 1000 m ³	

2.1	Volum fra 0 – 250 m ³	8 620
2.2	Volum fra 251 m ³ – 1000 m ³	13 150

E3 Arealoverføring

1	Grunneiendom, festegrunn og jordsameie Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tinglysing gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til vei- og jernbaneformål. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
1.1	Areal fra 0-250 m ²	12 330
1.2	Areal fra 251- 700 m ²	19 710
1.3	Arealoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ² medfører en økning av gebyret på	3 280
2	Anleggseiendom For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, -ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum. Dokumentavgiften kan kreves inn på forskudd.	
2.1	Volum fra 0-250 m ³	12 330
2.2	Volum fra 251-500 m ³	19 710
2.3	Volumoverføring pr. nytt påbegynt 500 m ³ medfører en økning av gebyret på	3 280

E4 Klarlegging av eksisterende grense der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning

1	For inntil 2 punkter	4 105
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 645

E5 Klarlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt eller klarlegging av rettigheter

1	For inntil 2 punkter	7 380
2	For overskytende grensepunkter, pr. punkt	1 735
3	Gebyr for klarlegging av rettigheter faktureres etter medgåtte kostnader	

E6 Privat grenseavtale

1	For inntil 2 punkter	6 405
---	----------------------	-------

2	For hvert nytt punkt	1 400
Billigste alternativ for rekvirent velges. Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid (se Kap.B) og medgåtte kostnader		

E7 Urimelig gebyr

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene kommunen har hatt, kan avdelingsleder fastsette et passende gebyr.

E8 Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken

1	Gjør rekvirenten under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.
---	---

E9 Utstedelse av matrikkelbrev (Følger satser i matrikkelforskriften)

1	Matrikkelbrev inntil 10 sider	175
2	Matrikkelbrev over 10 sider	350

KAP. F Gebyrer for arbeider etter lov om eierseksjoner (§7 og §15)

F1 Begjæring om seksjonering eller reseksjonering av en eiendom

Utover søknadsgebyret kr. 2 470,- beregnes timepris etter medgått tidsbruk etter Kap.B

Gebyr for eventuell oppmålingsforretning Kap.E1, utstedelse av matrikkelbrev Kap.E8 og tinglysning kommer i tillegg.

F2 Gebyr for målebrev for grunnareal som inngår i en seksjon

1	80 % av satsene i E1
---	----------------------

KAP. G Fellingsavgift etter viltloven (§40)

G1 Fellingsavgift elg og hjort		
1	Satser fra Miljødirektoratet følges, fastsettes av Viltnemda i året	

